

Masarykova univerzita

Filozofická fakulta

Historický ústav

Disent na severní Moravě v 80. letech

Orální historie

(magisterská diplomová práce)

Bc. Alice Hornová

Vedoucí práce:

Mgr. Denisa Nečasová, Ph.D.

Brno 2013

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškerou použitou literaturu i prameny.

15. května 2013

.....

Poděkování:

Děkuji Mgr. Denise Nečasová, Ph.D. za její vstřícný přístup a cenné rady, které mi při psaní udílela. Můj velký dík patří také všem pamětníkům, kteří byli ochotni mi zprostředkovat své vzpomínky, bez nichž by tento text nemohl vzniknout.

Anotace:

Předkládaná magisterská diplomová práce přibližuje metodou orální historie působení disentu v 80. letech na severní Moravě. Zpracovává výpovědi šesti signatářů Charty 77, především z mladší generace- disidentů z Ostravy, Opavy, Havířova a Tomáše Hradílka z Lipníka nad Bečvou, který měl však pro severní Moravu specifický význam. Práci samotné předchází nástin československé opozice a odporu proti normalizačnímu komunistickému režimu v rámci celé republiky, následující kapitoly jsou rozděleny podle časově se prolínajících témat přibližujících dílčí specifické problematiky opozice pouze na severní Moravě. Jednotlivé kapitoly se věnují například samizdatu, undergroundové kultuře nebo ekologickému hnutí. Značná část pozornosti je věnována kontaktům se zbytkem republiky či represím stran policejního aparátu. Snahou této práce je prostřednictvím analýzy výpovědí narátorů zmapovat existenci a působení disentu na severní Moravě a rozkrýt některá jeho specifika.

Abstract:

Using the method of oral history the introduced thesis expounds the activity of the dissent in north Moravia in the 80's. It processes the testimonies of six signatories to the Charter 77, mainly from the younger generation - dissidents from Ostrava, Opava, Havířov and also from Tomáš Hradílek from Lipník nad Bečvou who had a specific meaning for the region of north Moravia. The work precedes an outline of czechoslovak opposition and resistance against the normalisation of communist regime within the whole republic. The following chapters are divided by a time intersecting themes which describe partial specific issues of the opposition in north Moravia only. Individual chapters are devoted to e.g. samizdat, underground culture or ecology movement. Much of the attention is given to the contacts with the rest of republic or to the repression from police apparatus. The aim of this work is through the analysis of the narrators' testimonies map the existence and influence of the north Moravian dissent and uncover some of its specifics.

Die Annotation:

Die vorgelegte Magister-Diplomarbeit bringt nahe mittels der Oralgeschichtemethode die Dissentwirkung in den 80. Jahren in Nord Mähren. Sie verarbeitet die Aussagen von sechs Unterzeichnern der Charta 77, vor allem der jüngeren Dissidenten-Generation von Ostrava, Opava, Havířov und von Tomáš Hradídek aus Lipník nad Bečvou, der jedoch für Nord Mähren eine spezifische Bedeutung hatte. Der Arbeit selbst geht der Entwurf der tschechoslowakischen Opposition und des Widerstandes gegen das normalisierungs-kommunistische Regime im Rahmen der ganzen Republik voran. Die folgenden Kapitel sind nach sich überschneidenden Zeitthemen eingeteilt, die spezifische Problematik der Opposition nur in Nord Mähren nahebringen.. Die einzelnen Kapitel widmen sich zum Beispiel dem Samizdat, der Undergroundkultur oder der ökologischen Bewegung. Der beträchtliche Aufmerksamkeitsteil wurde den Kontakten mit dem restlichen Teil der Republik oder den Repressionen seitens des Polizeiapparates gewidmet. Die Bemühung dieser Arbeit ist mittels der Aussagenanalyse der Erzähler die Existenz und die Wirkung des Dissents im Nord Mähren auszuwerten und einige deren Besonderheiten auszuforschen.

Obsah:

Úvod.....	7
Použití metody orální historie.....	10
Disent a opozice vůči režimu v Československu v době normalizace.....	12
Narátoři.....	23
Jiří Fiedor.....	23
Tomáš Hradílek.....	24
Jan Král.....	26
Ivo Mludek.....	27
Jaromír Piskoř.....	28
Pavla Skýbová.....	29
Charta 77 na severní Moravě.....	31
Místa setkávání, kontakty se zbytkem republiky i se zahraničím.....	39
Samizdat.....	47
„Undergroundové akce“	54
Represe aneb „podle paragrafu 100, odstavec 2 odmítám vypovídat“	60
Jaromír Glac a jiní zrádci.....	67
Kontakty na Polsko, Polsko-československá solidarita na severu Moravy.....	70
Ekologické hnutí na severní Moravě	73
Další iniciativy disentu na severní Moravě.....	78
Sametová revoluce ve vzpomínkách narátorů.....	82
Závěr.....	86
Seznam pramenů a literatury.....	90
Prameny	90
Literatura.....	91
Internetové zdroje.....	93
Seznam zkratk.....	94
Přílohy	95

Úvod

Po radikálně přerušném demokratizačním procesu se Československo na dvacet let ponořilo do normalizační šedi, období, kdy se úspěšně dařilo představitelům režimu potírat a hlavně předcházet sebemenším náznakům opozičního úsilí. Místem, kde k onomu potírání a předcházení vzniku docházelo ve zvýšené míře, byl tehdejší Severomoravský kraj. „Ocelové srdce“ republiky bylo komunisty i většinou populace považováno za baštu stalinismu a odchylky od oficiální doktríny zde nebyly trpěny. Přesto se v 70. a především v druhé půli 80. let našlo několik statečných lidí, které dnes můžeme považovat za severomoravský disent. Lidí, jež se aktivně hlásili k odporu proti vládnoucímu posttotalitnímu režimu, bylo oproti tradičním centrům v Praze a v Brně na území severní Moravy nepoměrně méně, jejich činnost byla méně reflektovaná a především pramenů, které by jejich existenci dokazovaly, se nedochovalo mnoho.

Cílem této práce je prostřednictvím metody orální historie sledovat osudy disidentů působících na severní Moravě v 70. a především v 80. letech minulého století a pomocí těchto osudů alespoň částečně ilustrovat existenci a působení odporu proti oficiálnímu režimu v regionu silně ovládaném komunistickou garniturou. Na základě rozhovorů vedených s šesti pamětníky se práce pokouší rekonstruovat příčiny vzniku, podobu a prostředky boje proti režimu především na Ostravsku, Opavsku, Těšínsku a Havířovsku. Počet pamětníků, kteří pro potřeby této diplomové práce odhalili část svého života, je malý, je třeba si ale uvědomit, že opozice na severní Moravě byla tvořena okruhem velice úzké skupiny lidí a že většina pramenů, která by jejich aktivitu dokazovala, byla buďto skartována, nebo zmizela v propadlišti dějin. Nesporným přínosem metody orální historie (maje na paměti i její nedostatky) je lidský úhel pohledu a nikoli pouze sledování tzv. „velkých dějin“.

Téma práce jsem si zvolila nejen proto, že pocházím z Ostravy a její dějiny jsou mi blízké, ale hlavně z potřeby zdokumentovat existenci a činnost disentu, který pro svou „marginálnost“ obvykle nebývá pracemi zabývajícími se československým opozičním hnutím v období normalizace reflektován a který navíc lze jen těžko dokumentovat, neboť prameny, které by jeho bytí dokazovaly, v archívech, buďto chybí, nebo často doposud nejsou katalogizovány. Z důvodů nedostatečnosti

dochovaných pramenů a chybějící literatury jsem pro potřeby práce zvolila v posledních dobách čím dál více používanou metodu orální historie.

Mimo samizdatovou literaturu, která vznikala ještě v období normalizace a odrážela soudobý stav společnosti, a která je jedním z primárních pramenů pro jeho studium, nabízí česká odborná literární tvorba již mnoho knih věnovaných československému disentu. Zvláště v posledních letech zaznamenává česká historiografie zvýšený zájem o problematiku disentu a odporu proti komunistickému režimu v normalizačním období vůbec. Každým rokem vychází práce věnované této tématice, za všechny jmenuji sborník editovaný Petrem Blažkem *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989*¹ nebo monografii Milana Otáhal z roku 2011 *Opoziční proudy v české společnosti 1969-1989*². Zvláště pak je dobře zdokumentovaná činnost Charty 77, veškeré jí vydané dokumenty bychom našli v třídílné edici Blanky Císařovské a Viléma Prečana *Charta 77: Dokumenty*³, článkovou bibliografii samizdatového časopisu *Informace o Chartě* vydal už v roce 1998 Jiří Gruntorád⁴. Především Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a Ústav pro studium totalitních režimů se zasazuje o soustavné bádání a dokumentaci této a podobné tematiky. Specifickým opozičním hnutím byl za normalizace underground, jehož působení a především stíhání je podrobně popsáno v publikaci „Hnědá kniha“ o procesech s českým undergroundem⁵, já jsem ve svém textu několikrát použila citací z knihy Františka Stárka a Jiřího Kostůra *Baráky: souostroví svobody*⁶. Kniha k problematice, jíž je věnována první kapitola, je dnes již opravdu mnoho, ty, z nichž jsem čerpala, jsou uvedeny na konci práce v bibliografii.

Naopak publikace, které by se primárně věnovaly pouze severomoravskému disentu, by se daly spočítat na prstech jedné ruky a navíc se jedná o texty, jejichž autory jsou sami narátoři, nebo obsahují jejich vzpomínky. Prvním z nich je publikace zpracovaná metodou orální historie, která se sice přednostně zabývá událostmi roku 1989 na Opavsku, uvedené vzpomínky pamětníků však často zahrnují i období

---

¹ Blažek, Petr ed.: *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989*. Praha, 2005. 356 s.

² Otáhal, Milan: *Opoziční proudy v české společnosti 1969-1989*. Praha 2011. 646 s.

³ Císařovská, Blanka- Prečan, Vilém: *Charta 77: Dokumenty 1977-1989*. 3svazky. Praha, 2007. 1804 s.

⁴ Gruntorád, Jiří: *Informace o Chartě 77 1978-1990 Článeková bibliografie*. Praha, 1998. 634 s.

⁵ Kol. autorů: *Hnědá kniha O procesech s českým undergroundem*. Praha, 2012. 515 s.

⁶ Stárek, František-Kostůr, Jiří: *Baráky: souostroví svobody*. Praha, 2010. 635 s.

předcházející tomuto datu. Jedná se o knihu s názvem *Opava 1989 ve vzpomínkách*⁷, kterou vydala Slezská univerzita v roce 2009 ke dvacátému výročí Sametové revoluce. Dalšími zaznamenanými vzpomínkami jsou dva články Jana Krále a Pavly Skýbové, které vyšly ve sborníku města Ostravy v roce 2011 a osvětlují právě druhou polovinu 80. let z pohledu mladých ostravských chartistů.⁸ Posledním textem je článek z časopisu *Dějiny a současnost*, který sepsal opět pamětník a zároveň jeden z narátorů této diplomové práce Jiří Fiedor. Článek *Bílé vrány v černém poli*⁹ je výborným, ale bohužel také jediným úvodem do problematiky severomoravského disentu. Některé dílčí kapitoly potom využívají literaturu věnující se specifickým tématům, například kapitola o ekologickém hnutí zužitkovává poznatky z knihy Miroslava Vaňka *Nedalo se tady dýchat*¹⁰, stejně jako kapitola věnovaná Polsko-československé solidaritě využívá článků z čísla časopisu *Paměť a dějiny*¹¹ věnovanému problematice Polska v 80. letech nebo poznatků z knihy *Obywatele dyplomaci. Solidarność Polsko-Czesko-Słowacka w Cieszyńie i Bielsku-Białej*¹².

Prameny, kterých využívá tato práce, jsou pouhé fragmenty informací, které si StB vedla o narátorech. Bohužel většina byla skartována, jak se na žádost pamětníků vyjádřil Archív bezpečnostních složek. Jediný, na kohož byla nějaká data nalezena, byl Jan Král, jedná se však pouze o útržkovité informace. Dále mi jeden z narátorů¹³ poskytl několik listů, jejichž autorem byla StB a které vypovídají o některých aktivitách severomoravského disentu. Tyto však zatím nebyly institucí katalogizovány. Bohužel, složka Tomáše Hradílka mi nebyla poskytnuta v dostatečném časovém rozmezí, aby její obsah mohl být do textu zapracován. V majetku několika pamětníků zůstaly některé samizdatové výtisky nebo předvolánky k výslechu, i ty mi byly narátory poskytnuty a některé z nich jsou k dispozici v přílohách této diplomové práce.

Samotnému textu zpracovanému metodou orální historie předchází v této diplomové práci kapitola nastiňující chronologický vývoj disentu a odporu vůči

---

⁷ Binar, Aleš- Plaček, Jaromír: *Opava 1989 ve vzpomínkách*. Opava 2009. 153 s.

⁸ Ostrava 25 Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska. Šenov u Ostravy, 2011. 459 s.

⁹ Fiedor, Jiří: *Bílé vrány v černém poli*. Chartisté a nezávislé iniciativy na Ostravsku. In: *Dějiny a současnost* 2007/2. Zdroj: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/2/bile-vrany-v-ernem-kraji/> 12. 4. 2013

¹⁰ Vaněk, Miroslav: *Nedalo se tady dýchat: Ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989*. Praha, 1996. 170 s.

¹¹ *Paměť a dějiny* 2010/03. Praha ÚSTR, 2010.142 s.

¹² Kaute, Małgorzata- Okrzesik, Janusz (eds.): *Obywatele dyplomaci: Solidarność Polsko-Czesko-Słowacka w Cieszyńie i Bielsku-Białej*. Bielsko-Biała, 2009. 146 s.

¹³ Jedná se o Jaromíra Piskoře, tyto dokumenty mu soukromě zaslal historik Tomáš Bursík

komunistickému režimu v rámci selé ČSSR za normalizačního období. Kapitola slouží k orientaci čtenáře v dále rozebírané problematice. Následuje stručné představení pamětníků, kteří mi poskytli své vzpomínky. Hlavní částí textu tvoří dílčí kapitoly, věnující se jednotlivým časově se prolínajícím tématům objasňujících existenci a činnost disentu z - geograficky ne zcela pevně stanoveného celku- regionu severní Moravy¹⁴.

Použití metody orální historie

Orální historie je kvalitativní metodou historického výzkumu, která pracuje s výpověďmi přímých účastníků historických událostí poskytnutých prostřednictvím rozhovoru. Tato interdisciplinární metoda postupem času našla uplatnění nejen v historii, ale také v mnohých dalších humanitních oborech. Její použití je zřejmé zejména v oblastech výzkumu, kde nenalézáme dostatek jiných pramenů.

Při dosahování poznatků prostřednictvím metody orální historie je nutné mít na paměti, že hlavní prioritou je samotný subjekt, nikoli kvantita získávaných faktů. Historik se musí zaměřit na narátora, jeho individuální sdělení, osobní prožitky, motivace atd.¹⁵

V rámci této metody je využíváno dvou základních forem: interview (rozhovor), které se zpravidla váže ke konkrétní historické události, a životní příběh, který pomocí osudů narátora osvětluje celou etapu či historický proces.¹⁶ Pro potřeby této práce byla zvolena forma rozhovoru.

Výběr pamětníků proběhl metodou tzv. sněhové koule, kdy mi první narátor, kterého jsem sama znala již z dřívější doby, zprostředkoval kontakty na některé další přátele z okruhu severomoravského disentu. Nutno podotknout, že opozice na severu Moravy nebyla nikterak početná. Nakonec jsem získala devět jmen, ze kterých 6 souhlasilo s rozhovorem, 1 nesouhlasil a 2 se mi nepodařilo zkontaktovat. S každým

---

¹⁴ Konkrétně se jedná o Ostravsko, Opavsko, Těšínsko a města Havířov a Lipník nad Bečvou.

¹⁵ Centrum orální historie. Zdroj: <http://www.usd.cas.cz/cs/stranky/oddeleni/centrum-oralni-historie> (10.4. 2013)

¹⁶ Mücke, Pavel – Pelikánová, Hana – Vaněk, Miroslav: Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie. Praha, 2007. 226 s. Zdroj: http://www.fhs.cuni.cz/ohsd/stranka/studijni%20materialy/Naslouchat_hlasum_pameti.pdf (10. 4. 2013)

narátorem jsem podle zásad orální historie před prvním rozhovorem uzavřela smlouvu o poskytnutí práv.¹⁷ Všichni byli taktéž obeznámeni s cílem a metodou výzkumu.

Se všemi pamětníky jsem v období od února do dubna 2013 vedla dva rozhovory s časovým odstupem v rozmezí maximálně dvou týdnů. Interview byla nahrávána na diktafon a později přepsána. Při prvním z rozhovorů jsem se podle zásad orální historie snažila, aby tazatel mluvil co nejvíce sám. Při druhém interview mi narátoři odpovídali na konkrétní otázky upřesňující především informace z prvního rozhovoru.¹⁸

Při práci s orální historií je nutné mít na paměti, že se nejedná o metodu kvantitativní, ale kvalitativní, a že interpretace výsledků velice záleží na osobě badatele. Vzorek šesti osob jistě není reprezentativní a jsem si vědoma, že z něj není možno vyvozovat obecné závěry pro celý severomoravský dissent, přestože jeho základna nebyla nikterak široká. Cílem práce je spíše prezentovat názory a chování jednotlivých pamětníků a pokoušet se je analyzovat a objasňovat nikoli pomocí zevšeobecnujících soudů, ale spíše na základě individuality jejich osobností. Práce historika je při používání metody orální historie navíc ztížena některými aspekty paměti narátorů, se kterými je nutno se během výzkumu vyrovnat. Jedná se například o tzv. selektivní nebo kolektivní paměť, kdy vzpomínky jedince podléhají společným představám vlastním určité sociální skupině.¹⁹

---

¹⁷ Smlouva byla ústní, zaznamenána na nahrávacím zařízení. Každý z pamětníků byl obeznámen, k čemu budou jeho výpovědi využity, a každý měl možnost odmítnout.

¹⁸ Mücke, Pavel – Pelikánová, Hana – Vaněk, Miroslav: Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie. Praha, 2007. 226 s. Zdroj: http://www.fhs.cuni.cz/ohsd/stranka/studijni%20materialy/Naslouchat_hlasum_pameti.pdf (10. 4. 2013)

¹⁹ Mücke, Pavel – Pelikánová, Hana – Vaněk, Miroslav: Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie. Praha, 2007. s. 62-70.

Disent a opozice vůči režimu v Československu v době normalizace

Před tím, než se v krátkém historickém exkurzu pokusím stručně shrnout působení disentu či opozice vůči režimu v období dvou dekád minulého století tzv. normalizace, je potřeba objasnit si oba stěžejní termíny. Co vůbec znamená slovo dissent a je vhodné jej použít tomto kontextu? I pojem normalizace, jakkoliv je v českém prostředí silně zakotven, si zaslouží hlubší významové vysvětlení. Jak ve své studii Typologie opozice a odporu proti komunistickému režimu poukázal historik Petr Blažek, teoretickým otázkám v tomto dnes -mohli bychom říci- populárním tématu se v našem prostředí věnuje jen velmi málo historiků, a to i přes fakt, že v okruhu zájmu západních historiků a politologů se tento fenomén nachází již od 60. let (a doposud je mu věnována nemalá pozornost).²⁰

Disent je slovo původně vycházející z latinských slov *dis* a *sentere*, tedy cítit jinak, nebo správněji- odlišné stanovisko. Původně se toto slovo používalo v oblasti náboženské, postupně však zdomácnělo v politickém kontextu a dnes jej vnímáme jako něco výhradně souvisejícího s obdobím komunismu. Disent je tedy „označení jednotlivců a skupin, které veřejně a otevřeně vyjadřují názory odlišné od oficiálních vládnoucích ideologií“.²¹ Často se také v tomto kontextu setkáváme s pojmenováním třetí odboj, který však nesprávně konotuje s ozbrojenou rezistencí za období první světové války a nacistické okupace. Tento pojem je pak podle historika Petra Blažka vhodnější použít pro období odporu z počátku nastolení komunistického režimu.²² Naopak disentem je v našem prostředí podle většiny historiků označována skupina perzekvovaných občanů působících od první poloviny 70. let, kdy se Husákův režim

---

²⁰ Blažek, Petr: Typologie opozice a odporu proti komunistickému režimu. Přehled koncepcí a limity bádání. In: Blažek, Petr ed.: Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. Praha 2005, s. 10.

²¹ Mach, Vladimír: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/dissent.php> (2. 4. 2013)

²² Blažek, Petr: Typologie opozice a odporu proti komunistickému režimu. Přehled koncepcí a limity bádání. In: Blažek, Petr ed.: Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. Praha 2005, s. 16-17.

přeorientovává od represí k zajištění sociálních jistot většinové, smířené konzumní společnosti.²³ Normalizací v historickém kontextu pak rozumíme období po přerušení demokratizačního procesu tzv. polednového vývoje v ČSSR. Období, kdy se Komunistická strana Československa znovu proměnila v byrokraticko-centralistickou organizaci poslušnou Moskvě²⁴ a kdy nedala připustit, aby se cokoliv z minulých chyb opakovalo. Datace její počáteční limity není úplně jasně stanovena. Někdy se uvádí rok 1968, někdy je počátečním datem chápán nástup Gustáva Husáka do čela KSČ v dubnu 1969, a často také v literatuře nalezneme až rok 1970, přesněji datum 10.-11. 12., kdy byl na poradě vedoucích pracovníků KSČ schválen dokument s názvem "Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti od XIII. sjezdu KSČ", který každý další pokus o reformu předem prohlásil za kontrarevoluci. Přestože již v předešlém období se můžeme setkat s represemi, omezeními a čistkami, vedoucími k ochabnutí demokratizačních snah, jak ve straně, tak mimo její struktury, formulován byl tento přístup až na konci roku 1970. Její konec naopak datovat přesně lze, a to 17. listopadem roku 1989, kdy proběhl začátek tzv. Sametové revoluce, na jejímž konci stál počátek nové vlády demokracie v Československu.

Po okupaci začalo československé obyvatelstvo postupně propadat depresi, ztrácet víru v socialismus a především upadat do letargie. Nové vedení strany v čele s Gustávem Husákem se prostřednictvím čistek ve vlastních řadách postaralo o odstranění reformistů a podporovatelů obrodného procesu vůbec nejen z politiky, ale z celého veřejného života. Tito lidé, a bylo jich na půl milionu²⁵, již neměli stejná práva jako ostatní. Jejich diskriminace spočívala v nedosažení určitých zaměstnání a z toho vyplývajících příjmů, či v nemožnosti studia jich samotných nebo jejich dětí. Tato skupina se stala základem pro vznik opozice, jež v daných podmínkách mohla vystupovat pouze nelegálně.²⁶

---

²³ Vycházím z debaty českých historiků (Jaroslav Cuhra, Oldřich Tůma a Pavel Žáček) na téma Disidenti, která byla odvysílána Českou televizí 7. 11. 2011 a je zpřístupněna na těchto stránkách: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/historie-cs/142156-disidenti/>

²⁴ Otáhal, Milan: Programová orientace disentu 1969-1989. In: Blažek, Petr ed.: Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. Praha 2005, s.

²⁵ Pánek, Jaroslav- Tůma, Oldřich: Dějiny Českých zemí. Praha, 2008. s. 448.

²⁶ Tamtéž, s. 25- 26.

První, kdo proti režimu vystoupil, byla skupina jednotlivců, která v roce 1969 vydala programové prohlášení Deset bodů. Skupinu tvořili jak členové KSČ (například Jan Tesař, Karel Kyncl, Luboš Kohout), tak nestraníci (Václav Havel, Rudolf Battěk, Ludvík Vaculík a jiní). Jejich text, určený vládě se hlásil k Akčnímu programu a polednovému obrodnému procesu vůbec, neuznával vedoucí úlohu KSČ a jeho autoři dali najevo své obavy z porušování zákonů a lidských práv. Petice navíc nabádala občany, aby své zájmy prosazovali alespoň v soukromé sféře, když nebylo možné se angažovat v té politické.²⁷ Bylo tím myšleno například pěstování svých zálib a koníčků. Někteří z autorů petice (Jan Tesař, Rudolf Battěk a Luděk Pachman) byli za svůj čin následně potrestáni deseti měsíci vězení. Soud v tomto případě neproběhl.

V době, kdy bylo vládě odesláno Deset bodů, již v ilegalitě působily jiné opoziční skupiny, které svá programová prohlášení a výzvy adresovaly nikoli vedení KSČ, neboť jej neuznávaly, ale přímo občanům republiky. Mezi takové organizace patřilo například Hnutí revoluční mládeže, které se na akademické půdě Filosofické fakulty Univerzity Karlovy zformovalo z podnětu Petra Uhla. Toto seskupení, často působící také pod názvem Revoluční socialistická strana Československa a mající svůj vzor v západním trockismu, fungovalo legálně již od 2. prosince 1968 a postupně se přesunulo do illegality. Hnutí se inspirovalo metodami západních levicových radikálů a ve svém manifestu vyhlásilo program rozbití byrokratického systému, zavedení samosprávné demokracie do všech oblastí a v konečném důsledku pak zrušení států. Jeho utopické ideály mnoho občanů nezaujaly, jeho význam však tkví v tom, že odmítalo pasivní postoj k společenskému dění a nechtělo se vzdát vlivu na veřejné události. Členové²⁸ hnutí se zapojovali do aktivního odporu proti režimu. Snažili se organizovat stávky a demonstrace, například 21. srpna 1969. Díky infiltraci konfidenta do struktur této skupiny se režimu podařilo na přelomu roku 1969 a 1970 zatknout některé aktéry, s nimiž následně vedli první posrpnový politický proces. Odsouzeno bylo dohromady 16 mladých lidí z toho dva k podmíněným trestům. Nejvyšší trest, čtyři roky nepodmíněně, dostal Petr Uhl. Přemrštěný rozsudek vyvolal protesty v zahraničí, převážně v řadách radikální levice. V

---

²⁷ Tamtéž, s. 26-28.

²⁸ Například Jan Frolík, Ivan Dejmal, Petruška Šustrová a další

některých amerických a evropských městech mladí lidé vyšli do ulic a účastnili se manifestací na podporu odsouzených.

Pro opozici formující se na konci šedesátých let do roku 1972, kdy byla režimem potlačena, je typické, že v ní vůdčí úlohu sehráli především exkomunisté vyloučení ze strany nebo socialisté obecně. Jejich cíle byly politické, jednalo se jim především o svržení Husákova vedení prostřednictvím masového revolučního hnutí a o návrat k politice Akčního programu.²⁹ Jednou z těchto skupin bylo Československé hnutí za demokratický socialismus, jehož členy byli bývalí brněnští příslušníci Československé strany socialistické (Jaroslav Mezník³⁰, Petr Wurm, Miroslav Šilhan aj.). Jejich exkomunistický protějškem bylo Socialistické hnutí československých občanů, které reprezentovali například Jaroslav Šabata nebo Jan Tesař.³¹ V polovině roku 1970 prezentovala první skupina své požadavky v Malém akčním programu Československého hnutí za demokratický socialismus, jehož hlavními cíli měla být demokracie a to i na poli ekonomickém, zaručení rovnosti občanů a jejich občanských práv a svobod.³² Exkomunisté je následovali a v jejich Malém akčním programu se přihlásili k obrodnému procesu, žádali svobodu a demokracii a rovněž zdůraznili potřebu dodržování lidských práv a svobod. Většina propagátorů tohoto opozičního hnutí byla však ještě na začátku roku 1972 zatčena. Téhož roku bylo v politických procesech odsouzeno na 47 osob dohromady k 118 letům vězení, což mělo pro „socialistický“ proud opozice likvidační následky.

Zásadně se situace změnila rokem 1975. Přestože byl Husák, který se toho roku stal prezidentem, přesvědčen, že podepsáním Závěrečného aktu v Helsinkách posílil a mezinárodně legitimizoval svou vlastní pozici a přispěl k rozvoji mezinárodních vztahů, podařilo se mu tím rozpoutat živou a pro

---

²⁹ Otáhal, Milan: Bojovali proti normalizačnímu režimu. In: Vaněk, Miroslav: Mocní? A bezmocní? Politické elity a disent v období tzv. Normalizace. Praha 2006, s. 141.

³⁰ Svě vzpomínky na inkriminovanou dobu Jaroslav Mezník sdělil Pavlu Urbáškoví na podzim roku 2003 a jsou součástí 1. dílu životopisných interview s názvem Vítězové? Poražení, kterou editovali Miroslav Vaněk a Pavel Urbášek. Napsal také samostatnou knihu vzpomínek: Mezník, Jaroslav: Můj život za vlády komunistů. (1948-1989). Brno, 2005. s. 329.

³¹ Otáhal, Milan: Programová orientace disentu 1969-1989. In: Blažek, Petr ed.: Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. Praha 2005, s. 28-29.

³² Tamtéž. s. 29

komunistický režim nepřipustnou diskusi o lidských právech.³³ V rámci Závěrečného aktu se totiž Československo zavázalo dodržovat i tzv. třetí koš, který zaručoval občanská a lidská práva občanům všech států, které jej podepsaly.³⁴

Součástí opozičního hnutí se stal také underground, který se snažil o svobodný projev především v alternativní umělecké oblasti. Jeho postoje vyhraňující se vůči tehdejšímu establishmentu shrnul teoretik umění Ivan Martin Jirous, který se již roku 1973 dostal do střetu s režimem a byl za své názory a postoje odsouzen k jednomu roku vězení. Stejně jako Jirous smýšlela početná skupina lidí- převážně muzikantů, či jejich posluchačů. Jejich cíle se nedají označit za primárně politické, charakterizuje je však snaha obhájit a udržet svobodný prostor pro svou zábavu, způsob života, estetické hodnoty a naopak pohrdání normalizační každodenností.³⁵ To samozřejmě naráželo na odpor režimu, který do roku 1976 postihoval tuto skupinu lidí pouze lehčími formami represí, jako bylo rozhánění koncertů, výslechy atp. Roku 1976 se však rozhodl režim těmto snahám o nezávislost uštědřit lekci. *„V únoru byli členové skupiny Plastic People a asi dvacítku lidí z jejich okruhu pozatýkáni. Zároveň začala mediální kampaň, která líčila obviněné jako povaleče a opilce, jejich umělecké produkce líčila jako koncentraci vulgarity a obscénnosti. Připravoval se velký proces.“*³⁶ Soud se zatčenými hudebníky strhl vlnu solidarity se kterou režim absolutně nepočítal. Proti perzekuci mladých umělců protestovali lidé, kteří byli sami režimem postihováni a kterým se nelíbilo takové hrubé porušení svobody občanů. Jednalo se o různorodou skupinu osob mezi nimiž se nacházeli jak lidé z undergroundu, intelektuálové, exkomunisté i lidé v té době již známí svými protirežimními postoji, mezi nimi i Václav Havel. Vlna solidarity dosáhla takového stupně, že režim alespoň částečně ustoupil a mnohé z obžalovaných zprostil viny. Čtyři odsouzení dosáhli relativně mírných trestů. Tento moment zapůsobil v jinak názorově rozdílné opozici jako tmelící prvek.

---

³³ Tůma, Oldřich: Druhá stabilizace komunistického režimu a cesta k pádu. In: Pánek, Jaroslav- Tůma, Oldřich a kol. : Dějiny českých zemí. Praha 2008. s. 448.

³⁴ Závěrečný akt byl ratifikován na podzim 1975, vychází ve Sbírce zákonů, ale také v Rudém Právu. V ČSSR vstoupil v platnost 23. 3. 1976.

³⁵ Tůma, Oldřich: Druhá stabilizace komunistického režimu a cesta k pádu. In: Pánek, Jaroslav- Tůma, Oldřich a kol. : Dějiny českých zemí. Praha 2008. s. 449.

³⁶ Tamtéž. s. 449.

Posilněna alespoň dílčím úspěchem vydala v lednu 1977 část opozice Prohlášení Charty 77. Charta 77 se prohlásila za volné uskupení lidí, nebyla organizací s přesnou správní strukturou, ale sdružovala všechny, kteří souhlasili s jejím Prohlášením, podíleli se na její práci a podporovali ji. Prohlášení se opíralo o závěry helsinského procesu a kritizovalo a poukazovalo na jejich nedodržování zejména v oblastech lidských práv, přestože v Československu nabyly jejím podepsáním platnosti zákona. Přes veškerou kritiku nabízelo Prohlášení státním orgánům dialog, přestože nepomýšlelo na vybudování masového hnutí, které by mohlo komunistické vedení ke spolupráci donutit.³⁷ Charta 77 se nemínila omezit pouze na jedno prohlášení a dala jasně najevo, že se nadále hodlá vyjadřovat k zásadním otázkám společenského života v Československu. I přes fakt, že Charta nechtěla své stoupence nijak organizovat, vytvořila alespoň rámcovou trvalou strukturu a každý rok volila tři své mluvčí. Pro rok 1977 se jimi stali Václav Havel, Jan Patočka a bývalý ministr zahraničí Jiří Hájek. Úvodní Prohlášení Charty 77 bylo signováno 243 podpisy a jejich počet každým rokem stoupal, přestože se absolutně nedá hovořit o masové podpoře stran obyvatelstva.

Takovýto útok na samotnou podstatu totalitního režimu, jako představovaly požadavky a kritika Prohlášení Charty 77, si KSČ nemohla nechat líbit. Své represe nejdříve zaměřila na signatáře. Všemožnými prostředky se snažila, aby podpis odvolali, dalším přijatelným výsledkem pak pro ně bylo zahrnutí těchto občanů do exilového vyhnanství. Druhým krokem byla snaha donutit občany, aby se od Charty veřejně distancovali, a tím ji a její propagátory izolovali na malou lehce zranitelnou skupinu. *Komunistickým funkcionářům záleželo zejména na těch vrstvách, jež měly vliv ve společnosti, což byli hlavně umělci, herci a hudebníci.*³⁸ Ti pak byli při monstrózní akci odehrávající se na půdě Národního divadla ještě na konci ledna 1977 přinuceni k podepsání Provolání československých výborů uměleckých svazů: Za nové tvůrčí činy ve jménu socialismu a míru- tzv. Anticharty. Celá akce, jíž se účastnily mnohé, v té

---

³⁷ Otáhal, Milan: Programová orientace disentu 1969-1989. In: Blažek, Petr ed.: Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. Praha 2005, s. 33.

³⁸ Tamtéž. s. 35.

době populární tváře, byla pečlivě snímána kamerami. 4. února se k prohlášení připojili představitelé soudobé popkultury a medií.

Přestože na Chartu reagoval režim doslova hystericky, z hlediska politického fungování Československa neznamenal uveřejnění jejího Prohlášení narušení hegemonického postavení KSČ.³⁹ Její dopad lze pozorovat až s mnohaletým zpožděním. Důvodem malého ohlasu Charty 77 (podpis pod prohlášení do začátku Sametové revoluce připojilo jen necelých dva tisíce občanů) byla především perzekuce jejích signatářů.⁴⁰ Lidé stojící před rozhodnutím, zda podepsat či nepodepsat její prohlášení, byli většinou zmatení a částečně i znechucení z toho, že Chartisté konečně pojmenovali stav, ve kterém žijí. Podporování věcí, se kterými nesouhlasili, účast na režimem pořádaných manifestacích, které je nezajímaly, výměnou za práci, ve které se nepředřeli a hmotný dostatek. V podstatě byli odhaleni, což ohrožovalo jejich zájmy. Lidé si uvědomovali, že morální a čestné by bylo podepsat se pod Prohlášení, které vyslovuje nahlas jejich domněnky, dokonce si takovýchto lidí vážili, sami ale věděli, že by tak ohrozili existenční zájmy a cíle a nejen své, ale také svých blízkých.⁴¹

Rok po vydání Prohlášení nastalo v řadách Charty bilancování. Jeho signatáři se ve svých úvahách o dalším směřování Charty začali rozcházet. Jedna strana se domnívala, že by vzhledem k masové propagandě režimu měli vyčkat na lepší podmínky a mezitím nechat Chartu utichnout. Jiní, především revoluční socialisté, zastávali myšlenku vytvořit politické hnutí a přejít tak k akčnějším metodám odporu.⁴² Mnozí signatáři vyjádřili svůj postoj či postřehy k nastalé situaci v textech a úvahách, které přinášely nejen autorovy postřehy, ale často i rady, jak situaci řešit. Podnětné byly především příspěvky Václava Bendy⁴³, Petra Uhla⁴⁴ nebo Václava Havla⁴⁵.

---

³⁹ Fiala, Petr- Holzer, Jan- Mareš, Miroslav- Pšej, Pavel: Komunismus v České republice. Brno 1999. s. 66.

⁴⁰ Otáhal, Milan: Opoziční proudy v české společnosti 1969-1989. Praha 2011. s. 151-152.

⁴¹ Kusý, Miroslav: Charta a reálný socialismus. In: O svobodě a moci. Köln, 1980. s. 193-226

⁴² Otáhal, Milan: Programová orientace disentu 1969-1989. In: Blažek, Petr ed.: Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. Praha, 2005, s. 34.

⁴³ Benda, Václav: Noční kádrový dotazník a jiné boje. Texty z let 1977- 1989. Praha, 2009. s. 375.

⁴⁴ Především jejich úvaha o vytváření tzv. paralelních polis, tedy institucí nezávislých na režimu, a to ve všech sférách života

27. dubna 1978 založila skupina signatářů Charty 77 Výbor na ochranu nespravedlivě stíhaných (VONS), jehož hlavním cílem bylo pomoci postiženým se zajišťováním právního zastoupení a zprostředkováním finanční i jiné pomoci. Za pomoci právníků se ujímali případů nespravedlivě odsouzených a režimem perzekuovaných osob a ve věci oprávněné československé úřady pak žádali o nápravu. O situaci postižených spoluobčanů informovali prostřednictvím exilového rozhlasu doma i v zahraničí a také v samizdatovém časopisu Informace o Chartě, tzv. Infochu. Za svou činnost bylo mnoho členů VONS stíháno, v říjnu 1979 bylo pět jeho čelných představitelů odsouzeno k několika letům odnětí svobody.

K praktikám československého disentu nepatřily pouze programová vymezení se vůči vládnoucímu režimu, jeho kritika a boj za jeho sesazení. Jeho nedílnou součástí byla činnost z dnešního hlediska pro mnohé možná marginální, činnost, jíž se věnovalo velké množství lidí a která byla komunistickým režimem tvrdě postihována. Jednalo se o šíření samizdatu. Exempláře zakázané literatury domácí i zahraniční provenience byly přepisovány v desítkách kopií na psacích strojích, stejně jako dokumenty Charty⁴⁶ či VONSu. Pro jejich distribuci vznikaly samizdatové edice, mezi nejznámější patří Petlice Ludvíka Vaculíka, Libri Prohibiti Jaromíra Šavrdy nebo Edice Kvant.

O undergroundu již byla zmínka výše v souvislosti se vznikem Charty 77 a exemplárním procesem s členy skupiny Plastic People of the Universe a dalšími. Podobně smýšlejících lidí bylo v Československu nemálo a jejich počet se navyšoval. Jednalo se především o mladé lidi (charakteristické pro ně byly dlouhé vlasy) ovlivněné západní uměleckou scénou, kteří se často formovali do komun, jež existovaly například v Nové Vísce u Chomutova nebo v Řepčicích.⁴⁷ Dokonce se jim navzdory režimu podařilo uskutečnit několik festivalů a koncertů „druhé kultury“. Underground, především díky aktivitám Ivana Martina Jirouse, řečeného Magora, navázal kontakty s některými v té době již

---

⁴⁵ Např. Moc bezmocných. K dispozici zde:

http://www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=eseje&val=2_eseje.html&typ=PDF (12.4.2013)

⁴⁶ Pro tyto potřeby vznikl samostatný samizdatový časopis Informace o Chartě neboli Infoch.

⁴⁷ Veselý, Luboš: Underground (Charty 77). In: Blažek, Petr ed.: Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. Praha 2005, s. 111.

uznávanými protirežimně smýšlejícími intelektuály jako byli manželé Němcovi, nebo třeba Egon Bondy, kteří svými myšlenkami nenásilně formovali undergroundové prostředí. I z jeho řad se vyprofilovaly osobnosti, které signovaly Chartu 77, přestože jejich stěžejní iniciativou bylo především vytváření svobodného autentického umění (primárně hudba a poezie). Underground si rychle vybudoval vlastní organizované hnutí s komunikačními kanály a distribuční sítí. Hlavně díky aktivitám Františka Stárka začala undergroundová subkultura vydávat svůj vlastní samizdatový časopis s názvem Vokno.

V polovině osmdesátých let s nástupem Michaila S. Gorbačova do čela komunistické strany SSSR zaznamenává tzv. východní blok změny nesoucí postupné uvolňování poměrů, které se nenápadně a velice pozvolně dostávaly i do Československa. Od roku 1987 se v rámci opozičního hnutí setkáváme s nově vzniklými nezávislými skupinami především nastupující mladé generace, která se nebála jít do konfrontace s režimem.⁴⁸ V září 1987 na veřejnost vystoupila tzv. Demokratická iniciativa, jako jistá protiváha Charty 77. Tato skupina, mezi jejíž představitele patřili Emanuel Mandler, Karel Štindl a Bohumil Doležal, zaslala Federálnímu shromáždění dopis, který podepsali i mnozí Chartisté, jehož cílem mělo být zajištění komunikace a spolupráce mezi opozičními skupinami. Tato iniciativa vydávala sborníky, jehož příspěvky se snažily o věcnou analýzu „normalizace“. Nástroj k překonání krize společnosti viděla Demokratická iniciativa v „*politice usmíření a odpuštění, chápané jako odstranění diskriminace politických odpůrců a společensky zrovnoprávněných občanů, nikoli jako usmíření s vládnoucí skupinou.*“⁴⁹ V programu mělo toto hnutí také drobné podnikání, legalizaci nezávislých skupin či demokratizace státu.

15. října vyšel manifest s názvem Demokracii pro všechny, jímž vyšla na veřejnost dlouho připravovaná skupina především signatářů Charty 77, jejímž hlavním úkolem bylo uplatnění politických metod boje. HOS nebyl ideově jednotnou organizací a postupně se z něj začaly štěpit názorově odlišné frakce, což je pro Milana Otáhalu důkaz, že i disentu se začala prosazovat tendence

---

⁴⁸ Otáhal, Milan: Programová orientace disentu 1969-1989. In: Blažek, Petr ed.: Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. Praha, 2005, s. 36-37.

⁴⁹ Tamtéž, s. 37.

k zakládání politických stran.⁵⁰ Hnutí za občanskou svobodu odmítalo zakotvení vedoucí úlohy v KSČ, vyzývalo k založení svobodných odborů a mimo jiné upozorňovalo na špatný stav životního prostředí.

Ekologie se na sklonku 80. let vůbec stala závažným tématem, na které upozorňovalo stále více lidí, přestože režim problematiku ochrany životního prostředí víceméně ignoroval. V kombinaci s lidskoprávní tematikou se však ekologie stala veřejností vesměs dobře přijímaným bodem opoziční politiky. Z iniciativy Ivana Dejmalu vznikla v roce 1987 Ekologická společnost, která mimo jiné měla kusé napojení na Greenpeace a organizovala demonstrace za ochranu životního prostředí.⁵¹

Nezávislé mírové sdružení – iniciativa za demilitarizaci společnosti, byla další z iniciativ, které se v Československu utvořily těsně před Sametovou revolucí. Členové tohoto sdružení se vyjadřovali nejen k domácím otázkám, ale také k mezinárodní situaci. Žádali alternativní vojenskou službu pro ty, kteří vojenské povinnosti odmítali, a proklamovali právo na svobodu. V kontrastu se starší generací chartistů se nesnažili pouze o dialog s režimem, ale aktivně proklamovali své požadavky v demonstracích.⁵²

V letech 1987, 1988 a 1989 se utvořilo ještě mnoho podobných uskupení jako například SPUSA- Společnost přátel USA, Mírový klub Johna Lennona nebo České děti Petra Placáka. Většina jejich požadavků souvisela s demokratizací či demilitarizací, Petr Placák požadoval monarchii.

Možnost vzniku tolika nezávislých sdružení a iniciativ z dnešního pohledu jasně nahrává tvrzení, že na konci osmdesátých let režim v Československu polevoval. Přestože ještě v roce 1988 režim demonstrace tvrdě potlačil, o rok později se mu to již nepovedlo. Přestože československý disent nikdy nedosáhl rovnocenného dialogu s normalizačním komunistickým režimem, neoslovoval široké vrstvy obyvatel a dokonce ani nebyl připraven na revoluční situaci, která se strhla 17. listopadu 1989 a jejímiž hlavními aktéry

---

⁵⁰ Tamtéž, s. 39.

⁵¹ Vaněk, Miroslav: Ekologie a ekologické hnutí v posrpnovém Československu. In: Blažek, Petr ed.: Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. Praha, 2005, s. 79- 95.

⁵² Zdroj: <http://www.ustrcr.cz/cs/opozice> 12. 4. 2013

byli především mladí studenti a probouzející se občanská hnutí. Jeho hlavní význam tkví v „odhalování podstaty totalitního režimu a v tom, že prokázal, že se komunistům nepodařilo úplně zlomit odpor proti normalizačnímu režimu.“⁵³

V tomto krátkém shrnutí věnovanému československého disentu normalizační doby není prostor na vyjmenování veškeré tehdejší opozice. Spolků a iniciativ vzniklých především v posledních letech před Sametovou revolucí bylo mnoho a tvořily se i jejich regionální buňky. Samostatnou kapitolu by si zasloužil především katolický disent, který pro jeho specifčnost a potřebu hlubší kontextualizace pro úplnost zmiňuji zde na závěr, bez sebemenší snahy o jeho celkové uchopení.⁵⁴ Stejně tak zde uvádím i problematiku specifického disentu na území Slovenska, kterému se ve svých studiích věnuje kupříkladu slovenský historik Norbert Kmeť.⁵⁵

---

⁵³ Otáhal, Milan: Programová orientace disentu 1969-1989. In: Blažek, Petr ed.: Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. Praha, 2005, s. 40.

⁵⁴ Cuhra, Jaroslav: Katolická církev a odpor vůči normalizačnímu režimu. In: Blažek, Petr ed.: Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. Praha, 2005, s. 67-78.

⁵⁵ Kmeť, Norbert: Opozícia a hnutie odporu na Slovensku 1968- 1989. In: Blažek, Petr ed.: Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. Praha, 2005, s. 41- 53.

Narátoři

Výběr narátorů, jejichž vzpomínky jsou základem této diplomové práce, byl již naznačen v úvodní kapitole. Úkolem kapitoly této je ve stručnosti představit jednotlivé pamětníky a přiblížit především jejich činnost v 80. letech 20. století.

Jiří Fiedor

Jiří Fiedor se narodil 29. června 1965, od dětství bydlel v Havířově, městě proslulém architekturou socialistického realismu. Na střední školu chodil do Prahy, odkud už na počátku osmdesátých let vozíval samizdatové časopisy Vokno a Infoch do prostředí severomoravské opozice.

Po studiích se opět vrátil do Havířova, kde se začlenil do místní undergroundové komunity. Společnost mladých lidí s podobným názorem se původně pouze vymezovala nastaveným konvencím tehdejší většinové společnosti. Začali se pravidelně scházet v hospodě U Urbana a později v Třánovicích, na pozemku prarodičů Fiedorova přítele Radka Kisse.⁵⁶ Na tomto místě se jim podařilo úspěšně zorganizovat dva festivaly alternativní hudby a to v letech 1982 a 1983. Na prvním z nich vystoupil také Jiří Fiedor jako člen skupiny Analfabet band hrající na tamburínu. Festivaly, které lákaly čím dál více lidí, proběhly ještě v roce 1985 v místní požární zbrojnici a v roce 1986 (spojeno s oslavou narozenin Jiřího Fiedora) v tamní hospodě U Jelena.

Kromě působení v havířovském undergroundu se zapojil Jiří Fiedor také k činnosti severomoravského disentu scházejícího se v bytě u manželů Šavrdových a později v hospodě v Jilešovicích. Fiedor potom pomáhal především při množení a distribuci samizdatů. Sám se zapojil do redakce časopisů Severomoravská pasivita a později sám inicioval vznik časopisu SM

---

⁵⁶ Toto prostředí popisují jeho účastníci v knize Františka Stárka a Jiřího Kostúra Baráky, kterou v roce 2010 vydalo nakladatelství Pulchra Jiřího Fiedora

revue (původní název SMOG). Chartu podepsal v březnu 1989⁵⁷ v bytě Dolores Šavrdové. Svůj podpis přidával pod důležité petice a dopisy vyjadřující nespokojení s politikou KSČ.

Za svou činnost byl režimem často šikanován. Nejdříve byl zván k výslechům, později mu bylo dokonce nabídnuto vycestování. Díky nátlaku stran policejního aparátu se rozešel se svou první manželkou.

Po Sametové revoluci se stal Jiří Fiedor předsedajícím členem ostravské krajské občanské komise, která prověřovala příslušníky Státní a Veřejné bezpečnosti. Na počátku devadesátých let byl kooptovaným a později voleným poslancem České národní rady za Občanské fórum. Když se v polovině devadesátých let stáhl z veřejného života, začal pracovat jako novinář. Dnes se Jiří Fiedor věnuje hned několika odvětvím kultury, jako kurátor organizoval několik desítek výstav v ČR i v zahraničí, pro Českou televizi režíruje především dokumentární filmy o období normalizace a sám vlastní vydavatelství Pulchra, které se věnuje především prostředí československého disentu a undergroundu.

Tomáš Hradílek

Narodil se 28. dubna 1945 v Lipníku nad Bečvou, moravském městě ležícím východně od Olomouce, kde se svou manželkou žije dodnes. Po studiu střední školy nastoupil na Vysokou školu zemědělskou v Brně. Zde se začal zajímat o politiku a jako devatenáctiletý vysokoškolák s výbornými studijními výsledky vstoupil v roce 1966 do komunistické strany, v jejímž rámci se zařadil k reformnímu křídlu. Měl potřebu se angažovat, aby systém pozvedl, jak říká. Dnes své členství ve straně sice považuje za chybu, ovšem za chybu, které nelituje, neb ho aktivní účast v politice (zatím na akademické půdě) naučila se v takovém prostředí orientovat a díky ní získal „občanskou kuráž“. V lednu roku 1969, již po invazi vojsk Varšavské smlouvy, ale stále jako představitel reformního proudu, byl zvolen jako předseda základní organizace komunistické

---

⁵⁷ Císařovská, Blanka- Prečan, Vilém: Charta 77: Dokumenty 1977-1989. 3. Svazek-Přílohy. Praha, 2007. s. 344.

strany v Lipníku nad Bečvou. S radikální změnou politického klimatu po nástupu Gustava Husáka do čela ÚV KSČ se Hradílek sám vzdal funkce a odstoupil z komunistické strany. Do roku 1974 působil ve funkci hlavního zootechnika JZD Týn nad Bečvou, odkud byl po stranických čistkách odvolán a na chvíli se stal referentem pro zásobování a prodej v tomtéž družstvu.

S normalizační situací byl nespokojen a spolu se svou ženou to dal jasně najevo, když v roce 1976 odmítli přijít k volbám. Když se z vysílání Hlasu Ameriky dověděl o vzniku Charty 77, neváhal a sám z vlastní iniciativy se rozjel do Prahy Prohlášení podepsat. Psalo se 1. února 1977.⁵⁸

Po signování Charty se z obav, že by na něj ve funkci, kterou v JZD Týn zastával, mohli narařit přípravu hospodářského deliktu, se sám raději rozhodl vykonávat dělnickou profesi na místní pile.

V rámci Charty 77 se od svého podpisu aktivně zapojil do jejího fungování. Navázal kontakty s Prahou, Brnem, Olomoucí a Ostravou a jako prostředník předával z těchto míst informace. Od počátku osmdesátých let se stal členem kolektivu mluvčích za Severomoravský kraj, v rámci VONS se ujal případu Jaromíra Šavrdy a později se sám pravidelně účastnil schůzek v jejich ostravském bytě. Pro severní Moravu představovala osoba Tomáše Hradílka spojení s ostatní československou opozicí. Za svou činnost byl stálým cílem v hledáčku StB, jeho postavení bylo o to horší, že žil na malém městě. Než se Tomáš Hradílek stal spolu s Danou Němcovou a Alexandrem Vondrou v roce 1989 mluvčím Charty 77, aktivně se působil v mnoha směrech.⁵⁹ Účastnil se demonstrací, podepisoval petice, byl zakládajícím členem organizací jako Společnost přátel USA nebo Hnutí za občanskou svobodu.

Po Sametové revoluci byl nadále politicky činný. Zasedl do Sněmovny lidu jako bezpartajní poslanec za ostravský volební obvod. Ve federálním shromáždění zasedal až do roku 1992, kdy mu skončilo volební období. Na krátkou chvíli působil roku 1990 také ve funkci ministra vnitra České republiky

---

⁵⁸ Císařovská, Blanka- Prečan, Vilém: Charta 77: Dokumenty 1977-1989. 3. Svazek-Přílohy. Praha, 2007. s. 348.

⁵⁹ Více viz Gruntorád, Jiří: Informace o Chartě 77 1978-1990 Článeková bibliografie. Praha, 1998. s. 561. Heslo Hradílek Tomáš

(v rámci federace), postu se však po necelých pěti měsících vzdal pro vyčerpání. Dnes si vášnivý akvarista užívá důchodu ve svém domě v Lipníku nad Bečvou.

Jan Král

Jan Král se narodil v Ostravě 21. prosince 1967. Vystudoval střední školu a po té začal pracovat v dělnických profesích, například jako kulisák v ostravském Divadle Jiřího Myrona.

Již od dětství vnímal normalizační režim jako něco omezujícího, a to především prostřednictvím babičky, která poslouchala vysílání rádia Svobodná Evropa. Přes hudbu se pak dostal k undergroundovému prostředí. V sedmnácti letech začal vyjíždět na neoficiální koncerty alternativní hudby, odkud byl jen krůček k samizdatům a prostředí československé opozice vůbec. Už na prvních undergroundových akcích začaly konflikty Jana Krále s policií. Ve svých osmnácti letech prožil první výslechy a zadržení. Začal být sledován StB a jeho spis nesl označení objekt akce „VLADAŘ“. ⁶⁰

Základem jeho protirežimní činnosti se stala výroba, tisk a distribuce samizdatů. Spolu s manžely Šulákovými se podílel na tiscích Infochů, které následně rozesílal poštou na předem určené adresy. Tiskl také zakázané autory a později regionální samizdatové časopisy jako Severomoravská pasivita, na jejichž redakci se sám aktivně podílel. Než v červnu roku 1989⁶¹ podepsal v bytě manželů Šavrdových Chartu 77, byl u ostravské StB „známou firmou“. Ke konci období normalizace byl u výslechu třeba i dvakrát do týdne. Účast na setkání mladých lidí z okruhu severomoravské opozice v Jilešovicích, nebo členství ve Společnosti přátel USA a Nezávislého mírového sdružení od roku 1988 bylo následně korunováno signováním Charty na přelomu roku 1988 a 1989. Pokud mu to nebylo policií znemožněno, účastnil se demonstrací proti režimu, jezdil na bytové přednášky do Brna a psával s ostatními petice například za propuštění Václava Havla nebo Stanislava Devátého z vězení. Na poli kultury se mihl, když

---

⁶⁰ viz. příloha č. 1

⁶¹ Císařovska, Blanka- Prečan, Vilém: Charta 77: Dokumenty 1977-1989. 3. Svazek-Přílohy. Praha, 2007. s. 354.

spolu s přáteli pomohl s organizací výstavy děl mladých ostravských umělců pod širým nebem na haldě Ema.

Po Sametové revoluci se z něj stal novinář. Působil v Lidových novinách, občas přispíval do časopisu Reflex nebo do regionálních periodik. Redakci regionálních deníků se zabývá dodnes. Bydlí v Ostravě.

Ivo Mludek

Narozen 27. srpna 1964 v Opavě, dětství prožil Ivo Mludek ve skromných podmínkách malého učitelského paneláku z padesátých let v Ludgeřovicích na Hlučínsku. Po předchozích komplikacích, způsobených pohrdáním formálními autoritami, odmaturoval na opavské střední škole ekonomické. Již před tím se z něj stal vášnivý čtenář, který ovšem v místní knihovně nenalézal knihy, které by ho opravdu zajímaly (byly na indexu). Dalším jeho koníčkem byla hudba, především bigbeat. Skrz ostravskou hudební burzu navázal kontakty s lidmi z undergroundu, které byly na čas přerušeny dvouletou vojenskou službou. Po jejím absolvování se odstěhoval z Ludgeřovic do Opavy, kde si roku 1985 našel místo kulisáka ve Slezském divadle.

Spolu se svými opavskými přáteli utvořil redakci samizdatového časopisu Protější chodník, který se zajímal především o dění v blízké PLR, přinášel informace o Solidaritě, překládal polské básně, věnoval se kultuře a politice na severní Moravě. Setkával se z opozicí jak ze severní i jižní Moravy, tak z Polska, stal se členem Společnosti přátel USA a Nezávislého mírového hnutí. Smrt Jaromíra Šavrdy na něj zapůsobila natolik, že v březnu 1989⁶² podepsal Chartu 77. Svůj podpis předal do rukou Tomáše Hradílka. Za podporu Severomoravského ekologického klubu, iniciativu při založení Hnutí za občanskou svobodu, šíření samizdatů atp. byl neustále pod dozorem StB. Jeho svazek nesl označení akce „PILA“.⁶³

---

⁶² Císařovská, Blanka- Prečan, Vilém: Charta 77: Dokumenty 1977-1989. 3. Svazek-Přílohy. Praha, 2007. s. 360.

⁶³ Viz příloha č. 2

Po Sametové revoluci se na dva roky stal členem Občanského fóra. Od roku 1990 do roku 1994 byl členem opavského zastupitelstva a zároveň řídil a editoval týdeník Region. Po ukončení politické aktivity a vystudování vysoké školy se zabýval novinářinou. Dnes je činný především jako pedagog na vysokých a středních školách v Olomouci a Opavě.

Jaromír Piskoř

Jaromír Piskoř se narodil 11. srpna 1962, své dětství strávil s rodiči v Oticích u Opavy. Střední školu vystudoval v Opavě a po ní nastoupil na vojenskou službu, již si odbyl v Košicích. Přestože už předtím pocítil odpor vůči režimu, do kontaktu s disentem se dostal právě na vojně v Košicích. Seznámil se tam s dalším Opavákem Jaroslavem Kuchyňou, který se v Praze, kde do té doby bydlel, stýkal s lidmi, kteří měli blízko k Chartě 77. Po vojně, když začal pracovat jako chemický technik v chemických závodech Galena v Opavě-Komárově, se přes osobu Jaroslava Kuchyni seznámil s mladou generací Charty 77, s lidmi z undergroundu a začal navštěvovat bytové přednášky u profesora Hejdánka, různé demonstrace a koncerty. Po vzoru pražských bytových přednášek se pokusil něco podobného zorganizovat ve spolupráci s Jaroslavem Kuchyňou také v Opavě.

Zorganizoval undergroundový koncert v Oldřišově, na kterém zahrály kapely jako Psí vojáci nebo Kmochova paralýza. Od té doby se o něj začala zajímat StB. Jeho spis nesl název akce „CHEMIK“⁶⁴. Navázal kontakty s místním disentem a spolu s Ivem Mludkem a Alešem Bartuskem začali vydávat v Opavě samizdatový časopis Protější chodník. Byla mu blízká problematika polského disentu, s jehož představiteli poměrně záhy navázal kontakt a stal se členem Polsko-československé solidarity. V roce 1989⁶⁵ podepsal Prohlášení Charty 77 v Ostravě. V rámci Hnutí za občanskou svobodu jezdíval na schůzky do Prahy i Brna. Jednou z jeho hlavních iniciativ se na přelomu roku 1988 a 1989 stal

---

⁶⁴ Viz příloha č. 3

⁶⁵ 31. března 1989 zdroj: Císařovska, Blanka- Prečan, Vilém: Charta 77: Dokumenty 1977-1989. 3. Svazek-Přílohy. Praha, 2007. s. 364.

Severomoravský ekologický klub, jehož hlavním cílem bylo zrušit výstavbu megalomanské stavby koksovny ve Stonavě.

Okamžitě po událostech 17. listopadu 1989 se zapojil do činnosti nově vznikajícího Občanského Fóra v Opavě i Ostravě, jehož se stal tiskovým mluvčím. V letech 1990-1992 působil jako poslanec Federálního shromáždění, od roku 1992 jako tiskový tajemník ODS. Vyzkoušel si také profesi novináře a nyní pracuje v soukromém sektoru.

Pavla Skýbová

Pavla Skýbová se narodila v Přerově v roce 1970, její otec byl kriminalistou. Když jí bylo osm let, odstěhovala se rodina do Ostravy. Do svých šestnácti let byla Pavla Skybová „vzorná studentka“, která se aktivně věnovala sportu. V roce 1987 potkala lidi z prostředí undergroundu, kteří ji seznámili s Petrem Šulákem, kterého si posléze vzala.

Utekla z domova, přestala chodit do školy a spolu se svým budoucím manželem a lidmi s podobným životním stylem začala navštěvovat koncerty alternativní hudby. Její první zkušenost s bezpečností nastaly právě při rozhánění jednoho z koncertů. Přes tuto skupinu lidí se seznámila s prostředím severomoravského disentu a začala se zúčastňovat schůzek konaných v Jilešovicích. Spolu se svým manželem podepsala Pavla Skýbová, toho času Šuláková, kulisačka ostravského divadla Jiřího Myrona, v březnu roku 1989⁶⁶ Chartu 77. Bylo jí pouhých 19 let. Po podpisu Charty se rozhodla do protirežimní činnosti zapojit aktivně, proto společně s Petrem Šulákem a Janem Králem začala množit a distribuovat samizdatová periodika, především Infoch. Zapojila se také do demonstrací, přestože v té době již čekala narození svého prvního potomka, kterého přivedla na svět již do demokracie.

---

⁶⁶ Císařovská, Blanka- Prečan, Vilém: Charta 77: Dokumenty 1977-1989. 3. Svazek-Přílohy. Praha, 2007. s. 372.

V dnešní době je Pavla Skýbová aktivistka občanského sdružení Vzduch, které se snaží především chránit přírodu a krajinu a prosadit zlepšení životního prostředí na Ostravsku.

Charta 77 na severní Moravě

Prvními signatáři Charty 77 na Ostravsku byli bývalí členové Divadla Waterloo, které v Ostravském Divadle hudby působilo od konce 60. let do roku 1971, kdy bylo několik jeho aktérů zatčeno a obviněno z pobuřování a nepřátelství k socialistickému zřízení. Ivan Binar, který si za své účinkování ve hře Syn pluku odseděl jeden rok, a Petr Podhrazský spoluautor Syna pluku, jenž si odpykal trest ještě o rok delší, podepsali Prohlášení ještě na počátku roku 1977. Svůj podpis ještě v témže roce přidal i Podhrazského přítel Jaromír Glac, o kterém bude zmínka níže.⁶⁷ Oba první signatáři ovšem záhy po svém podpisu emigrovali.⁶⁸ V prvním roce existence Charty Prohlášení signovali ještě Vlastislav Valtr z Havířova a Tomáš Hradílek z Lipníku nad Bečvou. Přestože Lipník nad Bečvou geograficky nespadá pod region severní Moravy, je postava Tomáše Hradílka pro Ostravsko a severní Moravu naprosto stěžejní, protože do Ostravy dojížděl a byl pomyslným pojítkem severomoravského regionu s Chartisty z Prahy a Brna, odkud přivážel nutné informace. Co vedlo bývalého reformního komunistu⁶⁹ k tomu signovat Chartu 77, popisuje Tomáš Hradílek takto: *„Já jsem velice těžce snášel ty normalizační poměry. S tím jsem se nedokázal prostě nikdy vyrovnat a to by manželka mohla referovat, jak jsem byl tady vzteklej, jak jsem čekal, kdy už se tady podaří konečně něco vytvořit, do čeho bych se i já zapojil i kdyby to byla i eventuálně nějaká ilegální podzemní organizace, prostě byl jsem po téhle stránce připravenej i do toho jít, bez ohledu na to, že jsem, jak říkám, žádný existenční nebo jakýkoli problémy neměl.“*⁷⁰

---

⁶⁷ Fiedor, Jiří: Bílé vrány v černém poli. Chartisté a nezávislé iniciativy na Ostravsku. In: Dějiny a současnost 2007/2. Zdroj: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/2/bile-vrany-v-cernem-kraji/> 12. 4. 2013

⁶⁸ Později se z odtajněných spisů StB podařilo zjistit, že Petr Podhrazský podepsal s StB spolupráci, aby mohl vycestovat, posílal Státní bezpečnosti z ciziny informace o fungování československého exilu.

⁶⁹ Na svých studiích v Brně podepsal v polovině šedesátých let členství ve straně. Zastávala reformní názory a koncem srpna roku 1969 sám požádal o vyškrtnutí ze strany.

⁷⁰ Rozhovor s Tomášem Hradílkem. Březen 2013, v Lipníku nad Bečvou, rozhovor vedla Alice Hornová

Ještě před vydáním prohlášení Charty 77 došli Tomáš Hradílek se svou ženou k závěru, že se dále nehodlají účastnit veřejného života v takovýchto omezujících podmínkách a že je potřeba, ba nutnost dát nějakým způsobem svůj nesouhlas veřejně najevo. Na podzim roku 1976 se jim k tomu naskytla ideální příležitost. Konaly se všeobecné volby. Manželé se rozhodli se nedemokratických voleb neúčastnit. Jejich rozhodnutí vyvolalo na malém městě jako je Lipník nad Bečvou patřičný rozruch. *„Oni přišli za námi i s urnou a my jsme je slušně vypoklonkovali. Shodou okolností to byli i naši kamarádi, co tam s tou urnou byli, tedy jeden z nich. No a to byl pro nás, tedy pro mne a moji ženu, dá se říct, takový rozhodující krok. Že jsme dali veřejně najevo, že s touto nedemokracií, s touhle hrou na demokracii prostě dále nesouhlasíme a dáváme najevo, že normalizační režim je pro nás nepřijatelný a že absolutně nesouhlasíme s trvajícím Sovětskou okupací.”⁷¹*

V té chvíli byli oba manželé Hradílkovi už připraveni se občansky angažovat, v případě, že by se nějaká taková příležitost naskytla.

V sedmdesátých letech byla ze zahraničních rozhlasových stanic s exilovou redakcí rušena pouze Svobodná Evropa. Stanice BBC i Hlas Ameriky se v té době daly na přijímači naladit. Když Tomáš Hradílek z rádia uslyšel, že vznikla tzv. Charta 77, její text si z vysílání nahrál na magnetofon a přepsal. *„Posoudili jsme situaci, pochopili, že je to velice závažný a že na druhé straně je to něco, co po té stránce dodržování lidských práv a občanských svobod, ke kterým se naše země přihlásila v Helsinském protokolu, že je to dost nenapadnutelné a že je to delikátní pro tenhle režim. Zároveň jsme věděli, že ty postihy mohou být, nebo může to být otázka času, kdy se to rozjede naplno a velmi tvrdě.”⁷²*

V té době měli Hradílkovi dvě malé dcery. S ohledem na jejich budoucnost, na bezpečí rodiny, v případě, že by byli za svůj podpis pod Prohlášením stíháni, nebo dokonce uvězněni, se rozhodli, že formálně svůj podpis přidá pouze Tomáš Hradílek. Svým přesvědčením však Chartu 77 podporovala i jeho žena.

---

⁷¹ Rozhovor s Tomášem Hradílkem. Březen 2013, v Lipníku nad Bečvou, rozhovor vedla Alice Hornová

⁷² Taktéž.

Na počátku února 1977 se Tomáš Hradílek rozjel bez sebemenších příprav do Prahy, bezpečně odhodlán prohlášení Charty 77 signovat. Některá jména prvních signatářů a autorů znal již z roku 1968, osobně však v kontaktu nebyl s nikým. V Praze tedy vyhledal podle telefonního seznamu adresy některých signatářů (především reformních komunistů) a jako první se vydal k jednomu z tehdejších mluvčích Jiřímu Hájkovi. Ovšem byt bývalého ministra z dob pražského jara byl v té chvíli zrovna v obležení policistů. Hradílek, pro něhož byla představa, že by Chartu v ten den nesignoval, nepředstavitelná, zkusil navštívit druhou adresu nalezenou stejným způsobem. Napodruhé bylo jeho snažení úspěšné. Podpis mu zprostředkoval jiný reformní komunista František Kriegel se svou ženou. *„Ale na druhém místě už jsem měl štěstí. U pana doktora Františka Kriegela, ten nebyl bohudík v ten konkrétní den nějak ošetřen, jsem jim vysvětlil, oč se mi jedná, oni ke mně i s paní Rivou za chvíli pojali důvěru, a domluvili jsme se tedy na tom, jak to provedu. Já jsem sešel do jedné takové blízké restaurace, tam jsem napsal, že souhlasím se základním Prohlášením Charty 77, přidal jsem podpis a vhodil jsem to do jejich dopisní schránky s tím, že oni si to teda hned vyzvedli. No a tak jsem se tedy stal signatářem Charty.“*⁷³

Další podpisy ze Severomoravského kraje byly pod Chartu připojeny až v 80. letech. Roku 1983 signoval Chartu 77 ostravský spisovatel a básník Jaromír Šavrdá, který ke svému podpisu přidal poznámku, že je platný již od samého roku 1977. Jaromír Šavrdá, který byl za svou protirežimní činnost, především přepisování samizdatů ve své edici Libri Prohibiti (ale také třeba do Petlice) několikrát vězněn, nakonec na následky nestandardní péče ve věznicích celé ČSSR roku 1988 zemřel.⁷⁴ Byl v ostravském Zábřehu, který obýval spolu se svou manželkou Doloros, poskytl na konci osmdesátých let útočiště mnoha ostravským i mimoostravským disidentům.

---

⁷³ Rozhovor s Tomášem Hradílkem. Březen 2013 v Lipníku nad Bečvou, rozhovor vedla Alice Hornová

⁷⁴ Své vzpomínky z období, kdy byl postihován režimem, sepsal do dvou knížek, které v roce 2009 vydalo nakladatelství Pulchra pod názvem Vězeň č. 1260 a Ostrov v souostroví.

V roce 1986 podepsal Chartu Zdeněk Pika z Opavy. O rok později signovala Chartu spolu s Karlem Biňovcem Šavrdova manželka Dolores a v Krnově k nim přibyl Petr Motal.⁷⁵

V posledních dvou letech normalizačního režimu přibýlo pod Chartu přes dvě desítky podpisů ze severní Moravy. Patřily především mladým lidem nespokojeným s tehdejšími poměry. Mezi signatáři se objevila i Hradílkova dcera Simona, ostravský výtvarník Eduard Ovčáček a jiní. Mladí lidé svůj podpis pod Chartu často přidávali právě v bytě manželů Šavrdových, jedním z nich byl i Jan Král. *„...zda podepsat, či nepodepsat Chartu, to bylo tehdy velké dilema. Dneska se to všechno jeví jako taková jasná věc, ale tehdy se dost řešilo, jestli třeba mají podepisovat Chartu lidi, kteří mají na starost důležité věci, kteří něco rozmnožují, přepisují, jestli o osobě tímto způsobem mají dávat vědět. Vedly se různé takové, z dnešního pohledu úplně směšné, diskuze. A navíc ten podpis Charty zvlášť v Ostravě, kde kromě Šavrdy a dalších několika málo lidí, to nikdo nepodepsal... No báli jsme se, báli, všichni. Je to pravda.“*⁷⁶

Podpisu Charty u Jana Krále předcházelo členství v občanských iniciativách, jako byla Společnost přátel USA nebo Nezávislé mírové sdružení. Do jejich řad vstoupil na začátku roku 1988, *„což byly takové tehdejší „soft“ organizace. Já vždycky říkám, že Nezávislé mírové sdružení bylo svazáckou organizací Charty.“*⁷⁷ Podle jeho svědectví se větší vlna podpisu Charty 77 na Ostravsku odehrála až na přelomu roku 1988/1989. signovali většinou mladí lidé. Sám Jan Král podepsal Chartu pod tíhou událostí Palachova týdne v Praze. *„Na mě udělalo největší dojem, jak tam ty lidi řezali, a taky Standa Devátý, který byl v té době vězněn a držel tam ty hladovky a už to s ním vypadalo zle. Chartu jsem podepsal u Šavrdů na kuchyňském stole. A hned záhy začalo moje stíhání.“*⁷⁸ Podobně, jako Jan Král podepsali Chartu v bytě u Dolores Šavrdové i Ivo Mludek a Jaroslav Piskoř z Opavy. Co je k podpisu přimělo a za jakých okolností se tak stalo, popisují nejen v rozhovoru se mnou, ale také ve vzpomínkách, které

---

⁷⁵ Fiedor, Jiří: Bílé vrány v černém poli. Chartisté a nezávislé iniciativy na Ostravsku. In: Dějiny a současnost 2007/2. Zdroj: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/2/bile-vrany-v-ernem-kraji/> 12. 4. 2013

⁷⁶ Rozhovor s Janem Králem. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová.

⁷⁷ Taktéž

⁷⁸ Rozhovor s Janem Králem. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová.

vydal Ústav historických věd Slezské univerzity v Opavě v roce 2009. „*Svůj podpis Charty 77 jsem odevzdal do rukou Tomáše Hradílka v bytě Šavrdové v roce 1988. Vlastně jsem se jím jen veřejně přihlásil ke skupině lidí, se kterou jsem se stýkal už delší dobu. S Jaromírem Piskořem a Alešem Bartuskem jsme již druhým rokem vydávali v Opavě samizdat a seznámili se tak s Karlem Biňovcem, paní Dolores Šavrdovou a dalšími lidmi z opozice v tehdejší Severomoravském kraji. Byla to dobrá společnost a já jsem rád, že jsem se s nimi mohl potkat právě v té době. Manžela paní Dolores Šavrdové, básníka a spisovatele Jaromíra Šavdru, vlastně komunistická moc utýrala k smrti, nepřežil své druhé věznění v roce 1988, kam byl odsouzen za přepisování literatury.*“⁷⁹ Pohřeb Jaromíra Šavrdy na hřbitově v ostravských Vítkovicích na Iva Mludka zapůsobil tak silně, že se stal posledním impulsem k tomu, aby signoval Chartu 77.

Paní Dolores Šavrdová se ani po smrti manžela nenechala zlomit a nadále ve svém zábřežském bytě pořádala schůzky, na nichž se pravidelně potkávali a debatovali lidé mnoha generací, kteří se také často společně svobodně vyjadřovali v různých peticích či výzvách proti režimu. Byt se stal místem, kde se dalo setkat se severomoravskými disidenty zvučných jmen, například s novinářem a básníkem Karlem Biňovcem, s Vladimírem Liberdou, který tak sugestivně popsal v knize Příběh orwellovských let⁸⁰ svůj pobyt v komunistickém vězení, do něhož byl odsouzen v osmdesátých letech za přepisování zakázané literatury, ale i s lidmi, kteří se v disentu teprve začínali orientovat.

Přibližně ve stejné době a na stejném místě podepsal Chartu také Jiří Fiedor z Havířova. Jeho situace byla ale díky manželce a malým dětem oproti bezdětným signatářům o něco složitější.

Jednou z posledních signatářek byla Pavla Skýbová, v té době Šuláková. Na okolnosti, které ji a jejího bývalého manžela vedly k podpisu Charty, vzpomíná takto: „*Vybavuji si, že ten text Charty 77 s podpisovým prohlášením u nás doma ležel už dlouho. Pořád jsme ale zvažovali, zda jej podepsat. Přeci jenom, bylo něco jiného půjčovat si v hospodě zakázanou muziku a podepsat takovýto*

---

⁷⁹ Binar, Aleš- Plaček, Jaromír: Opava 1989 ve vzpomínkách. Opava 2009, s. 60.

⁸⁰ Liberda, Vladimír: Příběh orwellovských let. Brno, 1995. 293 s.

dokument. Navíc jsem to brala dost zodpovědně a věděla jsem, že pokud něco takového podepíšu, měla bych si za tím stát a opravdu se snažit přiložit ruku k dílu, nejen nečinně přihlížet. Situace byla o to horší, že jsme byli v Ostravě, kde byl signatář opravdu osobou ojediněle se vyskytující. Na počátku roku 1989 jsme přesto s manželem dokument podepsali. Možná Vám nyní přijde směšné, že jsme podpis přidali až v roce 1989, chci ale podotknout, že nejen že mi v té době bylo 19 let, ale hlavně doba ani v nejmenším nenaznačovala překotné změny, které se udály o deset měsíců později“.⁸¹

Většina z dotazovaných osob, i když třeba již od malička doma občas slýchávala vysílání exilových rozhlasových stanic, se shoduje na tom, že odpor vůči režimu prvotně nevycházel z domácího rodinného prostředí, přestože jejich rodiče ani nebývali komunisty. Jejich cesta, která nakonec vedla k podpisu Charty 77, z velké části vycházela z nespokojení s nedostatkem kvalitní literatury, hudby, vzdělání atp.

„Já jsem pocházel z prostředí, kde si ani naši známí, ani rodiče politiku v tomto kontextu nepouštěli do svých životů a naopak ani nebyli členy strany. Takže ty informace chodily útržkovitě - takže zahraniční rozhlas, každý kdo v té době začal trošku o sobě přemýšlet, o světě kolem sebe uprostřed normalizace 70. let, tak se začal pít, proč ty nejlepší věci chybí, třeba i v knihovně. Hlavně v té první fázi to u mne bylo z bigbítu, chodívali jsme na ostravskou burzu, kde všechny ty desky byly, tam chodili policajti a občas to zabavili, nebo rozehnali atd. Takže člověk začal zjišťovat, že ty informace, které jsou důležité pro jeho život, nemůže hledat na těch oficiálních místech...“⁸²

Cesta, která vedla k setkání s lidmi, jež byli schopni zprostředkovat Chartu, vedla většinou buďto skrz tzv. underground, jak vzpomíná Jan Král: *„...No a už jako náctiletý jsem poslouchal tu Svobodku, dostal jsem se k undergroundu a tam už to bylo jasné. Dostal jsem se k samizdatům, k hudbě, k Plastikům a tak dále a tak dále. Někdy v sedmnácti, v osmnácti letech jsem začal jezdit na první undergroundové akce, kde začaly samozřejmě první konflikty*

---

⁸¹ Rozhovor s Pavlou Skýbovou. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová.

⁸² Rozhovor s Ivem Mludkem. Duben 2013, v Opavě, rozhovor vedla Alice Hornová.

s policií, kde nás začali zatýkat, první výslechy....^{83a} Pavla Skýbová: „...prvním člověkem, kterého jsem potkala a který mi později ukázal, že existuje i úplně odlišná sorta lidí, než se kterými jsem se doposud setkávala, lidí, kteří v podstatě ani nedělali nic divného, ale přesto byli režimu trnem v oku. Bylo to někdy v roce 1987, ten člověk se jmenoval Adamíra, a pro mne působil dojmem člověka z jiné planety. Dlouhé vlasy, plnovous... Hrál na saxofon v nějaké „undergroundové“ skupině, věděl, kde se konají zakázané koncerty, a znal se s podobnými lidmi. ...Začali jsme jezdit na koncerty skupin jako Garáž Tonyho Ducháčka, Půlnoc nebo na Jima Čerta. Vzpomínám si na vystoupení Charlieho Soukupa nebo třeba Janoty s Mertou. Začalo mi docházet, že ti lidi přestože nedělají nic protistátního, pouze chtějí hrát a poslouchat jinou hudbu, než na kterou člověk narazil v rádiu, jsou za to postihováni...“⁸⁴ Nebo jako v případě Jaromíra Piskoře přes své přátele a účast na bytových přednáškách, nejdříve v Praze v bytě profesora Hejdánka, později v Opavě: „Sebrali mi pas, nemohl jsem studovat a uvědomoval jsem si svou nevzdělanost. Hltal jsem filosofy. Chodil jsem na bytové přednášky. V Opavě k duchovním. Od adventistů po katolické skupiny. Postupem času ve mně zrálo rozhodnutí. Byl jsem mladý a odhodlaný, a neměl co ztratit. Tak jsem se rozhodl. Pak už nebylo co řešit...“⁸⁵

Rozhodnutí zapojit se do opozičního hnutí záleželo poměrně hodně na věku jedince. Lidé, kteří zažili události pražského jara, měli šed' normalizace s čím srovnávat a často, přestože se k opozičnímu hnutí nemuseli sami aktivně přidat, se „staronovými zpátečnickými“ poměry 70. a 80. let nesouhlasili. Jedním z takových byl i Tomáš Hradílek se svou ženou. Naopak většina disidentů z mladší generace na severní Moravě došla ke svému negativnímu názoru na režim a jeho praktiky díky nedostatku kvalitní hudby, literatury a myšlenek vůbec. Když se, často přes hudební underground, setkali se zaangažovanými lidmi, kteří jim pomohli se v opozici zorientovat, začali zprvu členstvím v organizacích a iniciativách jako bylo Nezávislé mírové hnutí nebo Společnost

---

⁸³ Rozhovor s Janem Králem. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová.

⁸⁴ Rozhovor s Pavlou Skýbovou. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová.

⁸⁵ Binar, Aleš- Plaček, Jaromír: Opava 1989 ve vzpomínkách. Opava 2009, s. 90.

přátel USA, podepsat rovnou Chartu 77 bylo na severu Moravy do roku 1988 ještě značně riskantní podnik.

Od druhé poloviny roku 1988 už signatářů Charty v Mamulově⁸⁶ kraji začalo pomalu přibývat. Impulsem k tak radikálnímu kroku byly pro mnohé dramatické události. Pohřeb Jaromíra Šavrdy, rež davu v Praze při Palachově týdnu, u některých mladých lidí rozhodnutí podepsat Chartu prostě uzrálo spolu s jejich osobností.

Nejčastějším místem, kde k signování docházelo, pak byl byt manželů Šavrdových v Ostravě Zábřehu, kde se konaly každou první středu v měsíci (i po smrti Jaromíra Šavrdy) schůzky jak mladých, tak ostřílených disidentů z celé severní Moravy.

---

⁸⁶ Miroslav Mamula, od roku 1970 krajský tajemník KSČ na Ostravsku

Místa setkávání, kontakty se zbytkem republiky i se zahraničím

Severomoravský dissent byl ve svém počátku velmi izolovaný. Jedinci byli rozptýlení v několika městech regionu a nedisponovali možnostmi čerpat informace a energii z reálně sdíleného společenství. Takto se stávali snadným terčem šikany a psychického nátlaku stran veřejné i státní bezpečnosti. Exemplárním případem byla perzekuce Jaromíra Šavrdy. Ostravského básníka, publicisty, reformního komunisty a posléze chartisty, který byl za svou činnost (především psaní a distribuci samizdatové literatury) i přes své chatrné zdraví⁸⁷ dvakrát vězněn, dohromady necelých pět let. Přesto se komunistům nepodařilo jeho osobnost a vzdor zlomit. I po propuštění z vězení dál přepisoval zakázané tituly a spolu se svou ženou Dolores Šavrdovou v druhé půli osmdesátých let zastávali nezastupitelnou roli v tom, že otevřeli svůj zábřežský byt místním disidentům jak z řad zkušených opozičníků, tak mladé nastupující generaci.⁸⁸

„...Paní Dolores otevřela nebojácně svůj panelákový byt v ostravském Zábřehu pro všechny vzdorující duše. A tím samozřejmě i pro spoustu udavačů. S tím jsme ovšem už tehdy celkem logicky počítali. Schůzky u Šavrdů se konaly každou středu v měsíci a kromě nás, mladých nadšenců, tam docházeli i mnohem starší lidé. Třeba profesor Vladimír Liberda z ostravských Kunčiček, který se dostal, stejně jako Jaromír Šavrdy do vězení za samizdat. O svém věznění napsal knihu s názvem Příběh orwellovských let, který jsme mu s pomocí válečků a rámečků snad ve sto padesáti kusech vydali. Dalším byl Karel Biňovec z Poruby, novinář, který měl zakázáno publikovat od roku 1968. V roce 1988 už celkem pravidelně uveřejňovala jeho fejetony Svobodná Evropa. A nebo také profesor Bohumír Kuba z Nového Jičína, politický vězeň z padesátých let. Bohužel, všichni tito vynikající muži jsou už po smrti. A samozřejmě, hlavní roli hrála u Šavrdů

---

⁸⁷ Trpěl tuberkulózou ledvin

⁸⁸ Fiedor, Jiří: Bílé vrány v černém poli. Chartisté a nezávislé iniciativy na Ostravsku. In: Dějiny a současnost 2007/2. Zdroj: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/2/bile-vrany-v-cernem-kraji/> 12. 4. 2013

*nepřehlédnutelná postava, pozdější vůdce celé revoluce v tehdy Severomoravském kraji, Tomáš Hradílek z Lipníku nad Bečvou.*⁸⁹ Vzpomíná Jan Král.

Tomáš Hradílek, který měl celý Šavrdův případ s fatálními následky v rámci VONS na starost, s Šavrdovými navázal kontakt již v roce 1978. „...*Takže od toho 78. roku jsem navázal kontakt s paní Dolinkou Šavrdovou. Navštívil jsem je, nejdříve mi nedůvěřovala, ale brzo ty bariéry padly, došla k závěru, že jsem dostatečně důvěryhodný k tomu, abych mohl být případu jejího manžela nápomocen. Takže jsme navázali přátelství, které vlastně vydrželo až do jejího skonu v loňském roce* [2012, pozn. aut.]...“⁹⁰ Snažil se, aby případ ostravského disidenta měl veřejný i zahraniční ohlas a na Šavrdovo naléhání mu zprostředkoval Prohlášení Charty 77 k podpisu, Informace o Chartě i exilovou literaturu k jejímu dalšímu přepisování. Tyto materiály (Infochy, samizdaty, exilová literatura) a další informace o Chartě například z Kolektivu mluvčích a podobných iniciativách vozil do Zábřehu i po smrti Jaromíra Šavrdy v roce 1988.

Jak se účastníci pravidelných „salónů“ u Šavrdů dozvěděli o tom, že jsou odposlouchávání, popisuje ve svých vzpomínkách Ivo Mludek: „*To byla všeobecně známá věc a dalo se to přepokládat. Když nás například za den či dva po schůzce u Šavrdů posbírali na výslech, věděli detailní podrobnosti, o kterých se tam hovořilo. A využívali toho. Jeden estébák mi například vylíčil detaily naší včerejší debaty a dodal k tomu, že vedle sedí na výslechu Jarda Piskoř. Ten tam zpívá jako kanárek a vy si tady hrajete na Fučíka. Tak už se začněte chovat normálně jako vaši kolegové,*“ dodal. Já jsem si však byl jist, že to není pravda. A řekl jsem, že chci konfrontaci – *ať mi to tedy řekne Jarda Piskoř přímo do očí. A on opravdu seděl ve vedlejší místnosti na výslechu také, ale jemu říkali díky informacím z odposlechu totéž, tedy že „zpívám“ já. Večer jsme si to pak povyprávěli. A důležité věci, které jsme si doma potřebovali sdělit, jako například hodinu a místo nějakého setkání, jsme už neříkali nahlas, ale psali si je navzájem na papír...*“⁹¹

---

⁸⁹ Král, Jan: Podzemní Ostrava. Osmdesátá léta a život s policií. In: Ostrava 25 Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska. Šenov u Ostravy, 2011. s. 459.

⁹⁰ Rozhovor s Tomášem Hradílkem. Březen 2013 v Lipníku nad Bečvou, rozhovor vedla Alice Hornová

⁹¹ Binar, Aleš- Plaček, Jaromír: Opava 1989 ve vzpomínkách. Opava 2009, s. 60- 61.

To, že jsou severomoravští disidenti odposloucháváni, se už v té době tušilo, předpokládalo se, že jsou mezi nimi i někteří agenti StB. Detaily se však dozvěděli až po revoluci. Navíc, o to, kdo byl v té době udavačem, se někteří raději ani nezajímali. S informacemi se muselo zacházet velice obezřetně. Navíc se museli často vyrovnávat s nemalými praktikami StB, jak výše na příkladu z výsledku uvádí Ivo Mludek.

„... po revoluci mi ukazovala paní Dolores Šavrdová fotografie odposlechů ve svém bytě, které získala v občanské komisi. A také fotky, které u nich doma pořizovali estébáci, když dělali tajné prohlídky v čase, kdy tam nikdo nebyl. Na jedné z nich je Šavrdovic kočka, která se estébákům usadila na jakémsi odposlouchávacím zařízení, které tam právě instalovali. A oni tomu krásnému obrázku neodolali a ten okamžik zvětčili. Paní Dolores tak díky nim po letech získala jedinou fotografii svého oblíbeného kocoura, který už mezitím dávno zemřel...“⁹²

Kromě bytu Šavrdových se opoziční mládež severní Moravy nejčastěji setkávala v hostinci u nádraží v Jilešovicích ve Slezsku. Jilešovice jsou malá obec blízko Háje ve Slezsku, kterou protíná železniční trať mezi Ostravou a Opavou, a staly se tak lehce dostupným komunikačním kanálem ležícím daleko stran aparátů komunistického režimu. Nejdříve se tam setkávala malá skupinka lidí, především z Ostravy a Opavy. Postupem času se začala rozrůstat. Mladí lidé si zde mimo jiné nejčastěji vyměňovali muziku a knížky, které byly na indexu.

„Kousek od hospody, ve které probíhala naše setkání, stála vlaková zastávka. V té hospodě jsme mívali po předchozí domluvě k dispozici oddělenou místnost, takový salónek, kde jsme měli soukromí a hlavně, kde jsme se všichni vlezli a nebyli jsme nikým rušeni. Jednalo se v první řadě o posezení s přáteli v hospodě u piva, kde se člověk mohl duchovně obohatit. Riskantního na té věci bylo, že jsme si tam předávali pásy, knihy a samizdaty v té době zakázaných nebo prostě nedostupných titulů, autorů a interpretů. Jen tak namátkou si vzpomínám, že se jednalo například o Orwelovu Farmu zvířat, básně Egona Bondyho nebo taky Magorův ranní zpěv od Ivana Jirouse. Ty knihy, filmy a pásy jsme pak doma

---

⁹² Binar, Aleš- Plaček, Jaromír: Opava 1989 ve vzpomínkách. Opava 2009, s. 60- 61.

porůznu množili. Přepisovali na psacích strojích a nadále mezi sebou distribuovali...“⁹³

Jilešovice byly jedinečné především díky své poloze, vlaky tudy projížděly často a místo bylo podobně vzdálené účastníkům setkání z Ostravy, Opavy ale třeba také z Krnova. Z tehdejšího hlediska bylo setkávání v Jilešovicích nenahraditelné hlavně pro svou informační funkci. *„Jiná komunikace než prostřednictvím osobních setkání neexistovala. Mobilní telefony nebyly, pevnými linkami z nás nikdo nedisponoval - většinou všichni dělali kulisáky, zeměměřiče, kotelníky a všechny ty haluze, které patřily k tomuto životu. Takže to byl velký problém na úrovni měst Karviné, Havířova, Ostravy, Nového Jičína, Krnova, Vítkova, také dojížděli kluci z Opavy, se na něčem domluvit, sejít se, zorganizovat, to byla velká logistika. Z tohoto pohledu je zajímavé, kolik se toho tehdy podařilo jakoby zorganizovat, když ta logistika tehdy byla velmi těžká. V tom byly skvělé Jilešovice, to jsme krásně vymysleli, než to tam típli...“⁹⁴*

Jedno ze setkání v odděleném salónu v hospodě v Jilešovicích se odehrálo také 9. března 1989. Na první pohled se nelišilo od předešlých schůzek. Podle účastníků probíhala živá diskuze, která byla z nenadání přerušena vpádem policistů v doprovodu psů do místnosti. *„... než jsme si cokoliv stačili uvědomit, stáli jsme s rukama nad hlavou a poslouchali jejich řev. Všechno, co bylo na stole, jednoduše shrábli do předem připravených pytlů. Všem nám prošacovali osobní věci, na což jsme si stěžovali, neboť se jednalo o protiprávní akt, samozřejmě bez jakékoliv odezvy. Před vchodem si nás všechny postupně vyfotili an-fas i z profilu, porůznu nás naskládali do policejních antonů a rozvezli k výsledku. Než započal výslech, nechali nás pěkně dlouho čekat, to byl jejich standardní postup. Já jsem naopak standardně využila práva nevypovídat a pak odešla domů.“⁹⁵* Po zásahu byli tedy účastníci schůzky v Jilešovicích vyfoceni a rozvezeni na různé výslechovny v rámci severomoravského regionu. Fotografie potom StB využívala k dalším akcím proti těmto mladým disidentům.

---

⁹³ Rozhovor s Pavlou Skýbovou. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová.

⁹⁴ Rozhovor s Ivem Mludkem. Duben 2013, v Opavě, rozhovor vedla Alice Hornová.

⁹⁵ Rozhovor s Pavlou Skýbovou. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová.

Jilešovice samozřejmě nebyly jedinou hospodou, kde se opozice severní Moravy setkávala. Spolu s bytem Šavrdových však byla jediným místem, kde se lidé setkávali v takovém měřítku a i z odlehlejších částí regionu. Pro havířovskou komunitu především lidí z undergroundu podobně fungovala například hospoda U Urbana, kde se havířovské „máničky“ scházeli od roku 1976. *„Byla to taková klasická venkovská hospůdka s balkonem nahoře, ve výčepu byly nějaký čtyři stoly a pak tam byl takovej větší sál. Stála na takovym malinkým náměstíčku a v létě jsme vytáhli všechny stoly z hospody a seděli jsme venku, třeba šedesát lidí. Takže taková to byla oáza.“*⁹⁶ „Taky jsme tam měli ubytování, vzadu za hospodou byly starý chlívky, a když se někdo ožral a nebyl schopnej jít po svejch, tak tam přespal...“⁹⁷ V Opavě se disidenti (Ivo Mludek, Jaroslav Piskoř a Aleš Bartusek) scházeli v hospodě U Jindřicha. Protože jejich počet byl velice omezený, vybrat místa schůzek nebylo pro Opaváky nijak náročné.

Jak už bylo zmíněno výše, hlavním kontaktem na pražský disent, Chartu, VONS a jiné organizace byl pozdější mluvčí Charty 77 Tomáš Hradílek: *„Když jsem se potřeboval některých věcí zúčastnit nebo v některých věcech zasáhnout, nebo pomoci, tak jsem se do té Prahy rozjel sám a ty kontakty jsem začal ze své vlastní iniciativy navazovat...“*⁹⁸ V osmdesátých letech byl Tomáš Hradílek navržen za zástupce severní Moravy v neformálním útvaru s názvem Kolektiv mluvčích Charty 77. Tuto funkci přijal a od té doby pravidelně dojížděl na setkání v Praze, odkud pak přinášel cenné informace. Mnozí ostravští chartisté, pokud jim v tom nebylo státní bezpečností zabráněno, pak ke konci osmdesátých let sami navštěvovali Prahu, především v dobách demonstrací.

Kromě napojení na Prahu zejména skrze osobnost Tomáše Hradílka se udržovaly také kontakty s brněnským disentem. Z Brna do Ostravy občas zavítal Petr Pospíchal, činný především ve Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. S mladými brněnskými disidenty navazovali kontakt budoucí signatáři ze severní Moravy, který často přerostl v přátelství. Jezdili za nimi do Brna a

---

⁹⁶ Jiří Fiedor odpovídá na dotaz Františka Čuňase Stárka v knize Baráky. Stárek, František- Kostúr, Jiří: Baráky Souostroví svobody. Praha, 2010. s. 464-465.

⁹⁷ Radek Kiss odpovídá na dotaz Františka Čuňase Stárka v knize Baráky. Stárek, František- Kostúr, Jiří: Baráky Souostroví svobody. Praha, 2010. s. 465.

⁹⁸ Rozhovor s Tomášem Hradílkem. Březen 2013 v Lipníku nad Bečvou, rozhovor vedla Alice Hornová

zúčastňovali se tam setkání i se staršími disidenty zvučných jmen. *„Já jsem byl velký kamarád s Petrem Cibulkou, kterého jsem si hodně vážil, který byl chvíli ve vězení a pak zase ne. On měl tu úžasnou schopnost, že měl organizačního ducha, u něj si mohl člověk objednávat, kolik chtěl Lidových novin, kolik chtěl Infochů a kazety s undergroundem a já jsem to pak vozil tady do Ostravy, tady jsem to distribuoval. Pak tam byli například bratři Kvíčalové - jako chartisté, jeden z nich, Petr Kvíčala, je dnes známý výtvarník. Tak tam jsme jezdili a tam se scházeli lidé jako Šabata a jiní. Vždycky jsem tam seděl, taková mladá mánička, a nábožně sledoval debatu.“*⁹⁹ Kontakty sílily s postupujícím časem. Ve spolupráci s Brněnským disidentem, především s doktorem Jaroslavem Šabatou, ale také s Tomášem Dubem z Prahy, potom Ivo Mluděk a jiní vytvořili nezávislou iniciativu Hnutí za nenásilí. Jeho existence spočívala především v aktivizaci mladší generace, která si začínala uvědomovat ústrky stran státního aparátu. V roce 1989 se sjednotila skupina mladých lidí, kteří byli jen o něco staršími disidenty organizováni. Nezastupitelnou roli sehráli například v Opavě při Sametové revoluci. *„Nastoupila o něco mladší generace lidí, než jsme byli my, kteří si začali uvědomovat, že asi není správné, když je na demonstracích začnou policajti mlátit obuškem a zavírat do cel předběžného zadržení. Byla to široká platforma, pro kterou sice bylo nepředstavitelné podepsat Chartu, ale chtěla dát najevo, že se zdejšími poměry nesouhlasí. A my se rozhodli ty lidi aktivizovat. Já jsem měl v Opavě asi padesát lidí, kteří se mi přihlásili, a s něma už se pracovalo, už se jim dávaly materiály, už byli zváni na schůzky a už jsme dělali různé aktivity. Byli to lidé, kteří nám pak hodně pomohli především v listopadu 89. Distribuovali letáky, vylepovali plakáty a pomáhali s organizacemi demonstrací...“*¹⁰⁰

Kontakty na redakce zahraničních rozhlasových stanic byly již v druhé polovině osmdesátých let známy. Tomáš Hradílek vzpomíná, že sám komunikoval s Ivanem Medkem z Hlasu Ameriky, když mu sděloval zprávu o smrti Jaromíra Šavrdy. Na Svobodnou Evropu byl zprvu napojen přes osobu jisté paní Čeřovské. *„Takže já jsem běžně hovořil se Svobodnou Evropou, s Kavanem na BBC, prostě to už v těch posledních letech bylo naprosto normální. A aby nás to nic nestálo, protože financí nebylo nikdy dost, tak stačilo jen zavolat na*

⁹⁹ Rozhovor s Janem Králem. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová.

¹⁰⁰ Rozhovor s Ivo Mludkem. Duben 2013, v Opavě, rozhovor vedla Alice Hornová

číslo na Svobodnou Evropu a říct: „paní prosím Vás zavolejte mi“ a ona zavolala a už to platil Mnichov.“¹⁰¹ Jiní dostali kontakt na Svobodnou Evropu prostřednictvím Petra Pospíchala. Pavla Skýbová vzpomíná, jak se i její příběh, odehrávající se po demonstraci 28. října 1989 v Ostravě, dostal do éteru prostřednictvím rádia Svobodná Evropa: „...nejenže zatkli mě, ale i známou s malou šestiletou neteří. Odvezli nás do Přívozu a nechali na výslech tradičně pár hodin čekat. Takové jednání mne nenechalo klidnou, a tentokrát jsem se na policii pěkně rozčílila, musím dodat, že zbytečně. Díky tomu u mě došlo k menším zdravotním komplikacím a ještě téhož dne jsem byla hospitalizovaná v nemocnici, aby se s jistotou předešlo předčasnému porodu. Manžel události toho dne - opět neadekvátní zásahy policie - sdělil redakci Svobodná Evropa. Události byly shrnuty do zprávy, která byla záhy na Svobodné Evropě odvysílána“.¹⁰²

Jak už bylo podrobně sepsáno v předchozí kapitole, hlavním místem severní Moravy, kde se střetávali disidenti z tohoto regionu, byl byt manželů a posléze pouze Dolores Šavrdové. Druhým takovýmto setkávacím bodem byl salón hospody u nádraží v Jilešovicích u Háje ve Slezsku. Zde, na tomto geograficky a logisticky příhodném místě, se konaly pravidelné schůzky převážně mladých lidí, kteří si zde vyměňovali literaturu, hudbu nebo samizdaty. A posléze i důležité informace. Po čase bylo toto místo vyzrazeno, setkání bylo rozprášeno bezpečností a tradiční jilešovické schůzky byly zrušeny. Místa setkávání lidí z okruhu undergroundu budou odhalena v samostatné kapitole, věnující se tomuto fenoménu, níže.

Jilešovice každopádně nebyly jedinou hospodou, kde se takto disidenti setkávali. Byly však jedinou hospodou, kde se severomoravští disidenti setkávali pravidelně a v takové míře. Nebylo ojedinělé, když se zde potkalo padesát lidí z různých koutů tehdejšího Severomoravského kraje, z Havířova, Krnova, Opavy atd. Pro Havířovskou opoziční skupinu měla už od počátku 80. let podobný

---

¹⁰¹ Rozhovor s Tomášem Hradílkem. Duben 2013, Lipník nad Bečvou, rozhovor vedla Alice Hornová

¹⁰² Skýbová, Pavla: Stačilo vyjít ven, a už nás brali. In: Ostrava 25 Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska. Šenov u Ostravy, 2011. s. 473- 474.

avšak lokální význam hospoda U Urbana, v Opavě se malá skupina lidí scházela nejčastěji v hospodě U Jindřicha.

Kontakty na ostatní především pražský a brněnský dissent se udržovaly především prostřednictvím Tomáše Hradílka občas i Stanislava Devátého, kteří jezdili do Prahy a vozili odtud informace ústní, nebo v podobě samizdatů, Infochů, které potom předávali opět v Zábřehu u Šavrdů. Postupem času začali i mladší ostravští disidenti navštěvovat své protějšky především v Brně. Kamarádili s Petrem Pospíchalem nebo s Petrem Cibulkou, účastnili se schůzek s Jaroslavem Šabatou a dalšími.

Samizdat

Přepisování a distribuce samizdatů patřila k dennímu chlebu severomoravského disentu. Ještě dříve než podepsali budoucí signatáři Chartu 77, vyjádřili svůj odpor vůči vládnoucímu komunismu především životním stylem a protirežimní činností, jejíž majoritní částí bylo množení, sepisování a šíření samizdatů. Jedním odvětvím této činnosti se stal přepis nedostupné literatury jak domácí, tak zahraniční a přepisování nebo přetiskování domácích periodik. Druhým potom byla výroba vlastních specifických časopisů, jejich zmnožení a následná distribuce.

Už v roce 1969 začal v Ostravě vydávat křesťanské samizdaty Jaroslav Erik Frič, který se však brzy přestěhoval do Olomouce, kde začal vydávat edici Texty přátel, která na konci normalizace obsahovala více jak sto titulů. Olomouc se vůbec dá označit za centrum samizdatových aktivit na Moravě, především pro své literární časopisy vysoké kvality Ječmínek nebo Enato.¹⁰³ Po celá osmdesátá léta byl hlavní osobou ostravského samizdatu Jaromír Šavrdra, přestože byl za svou činnost dvakrát vězněn i se svým přítelem Vladimírem Liberdou. Jeho edice Libri Prohibiti mimo autorských textů obsahovala díla jako Souostroví Gulag nebo Tvardovského poemu Ťorkin, za kterou byl nakonec odsouzen k dvaceti měsícům ve vězení (a to i přes fakt, že byla veřejně dostupná v místní městské knihovně).¹⁰⁴ Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let se z rukou ostravských trampů zrodil časopis Canc, jeho existence však neměla dlouhého trvání, protože se podařilo vydat pouze dvě čísla. Od roku 1981 začali vydávat autorský časopis Oči bratři Jan a Petr Balabánovi. Obsahem Očí byly vlastní prózy a poezie obou bratrů doplněny o originální fotografie. V rámci dvou let

---

¹⁰³ Fiedor, Jiří: Bílé vrány v černém poli. Chartisté a nezávislé iniciativy na Ostravsku. In: Dějiny a současnost 2007/2. Zdroj: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/2/bile-vrany-v-ernem-kraji/> 12. 4. 2013

¹⁰⁴ Jak vzpomíná Dolores Šavrdová v dokumentárním filmu Přechodné adresy Jaromíra Šavrdy z roku 2009, režie P. Všelichová, k dispozici na těchto stránkách: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10213072648-prechodne-adresy-jaromira-savrdy/409235100031001/> 27. 4. 2013

spatřilo světlo světa celých osm čísel tohoto nízkonákladového samizdatového časopisu, který se autoři odvažovali podepsat plnými jmény.¹⁰⁵

Ke konci normalizační éry se začal počet samizdatových periodik vznikajících na severní Moravě navyšovat.

V Opavě již od roku 1987 vycházel časopis Protější chodník, celkově vyšla čtyři čísla zaměřená především na polskou literaturu a informace o polské Solidaritě. Mezi jeho hlavní redaktory patřil i Ivo Mluděk. On sám považuje Protější chodník za časopis spíše akademičtějšího charakteru. Obsah čísel měl obvykle okolo sto padesáti až dvou set stran. První číslo časopisu přinášelo informace z méně dostupných samizdatů, jak české tak polské provenience. „...ale cíleně jsme se od začátku zaměřovali na Polsko. Protože tady jsme byli všichni odkojeni tím, že jsme poslouchali polské rádio a události odehrávající se v Polsku v sedmdesátých, osmdesátých letech pro nás byly velmi inspirativní. Takže jsme poslouchali polský rozhlas a postupně navazovali kontakty s lidmi z Polska. Opravdu hodně nás vytáčelo, jak se bolševici rozhodli na území Severomoravského kraje jako by zabíjet dvě mouchy jednou ranou. Tedy to, že tady chybělo nějaké zboží- elementární, od hygienických potřeb po toaletní papír- to znamenalo, že tady selhávalo centrální hospodářství, což využívali k tomu, že očerňovali Poláky, kteří nám toto zboží podle tehdejší interpretace například v Nové Svobodě chodili vykupovat. Tím se jim podařilo zabít dvě mouchy jednou ranou. Jednak svalovali svou vinu na někoho jiného a navíc se jim dařilo udržovat obraz Poláků jako kšeftařů otravujících s nějakou Solidaritou. Bylo úplně neuvěřitelné, což nás strašně vytáčelo, že jim to veřejnost, která ke komunistům zrovna sympatie nechovala, věřila.“¹⁰⁶ Mladí lidé z Opavy se tomuto problému začali z vlastní iniciativy věnovat. Pro Protější chodník překládali materiály z polštiny a především přinášeli informace o tom, jak je v PLR strukturovaná opozice, vykazující daleko lepší výsledky než v našem prostředí. Na vydávání časopisu Protější chodník se podílel také Jaromír Piskoř. Vzpomíná, že po jeho prvním vydání se o něj začala zajímat opavská StB. Po čtvrtém čísle byl tisk Protějšího

---

¹⁰⁵ Fiedor, Jiří: Bílé vrány v černém poli. Chartisté a nezávislé iniciativy na Ostravsku. In: Dějiny a současnost 2007/2. Zdroj: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/2/bile-vrany-v-ernem-kraji/> 12. 4. 2013

¹⁰⁶ Rozhovor s Ivo Mludkem. Duben 2013, v Opavě, rozhovor vedla Alice Hornová

chodníku dočasně přerušen díky práci na dalším samizdatovém časopisu. Pátého dílu se však Protější chodník nikdy nedočkal.¹⁰⁷

Kolem roku 1988 začali pozdější severomoravští signatáři Charty 77 především z Ostravy, Opavy a Havířova vydávat časopis s názvem Severomoravská pasivita¹⁰⁸. Jednalo se o kulturně politický měsíčník reagující na soudobé nejen regionální události. Mezi přispěvatele patřil například Karel Biňovec, jehož kritické fejetony mohli také slýchat posluchači rádia Svobodná Evropa. Časopis psaný na psacím stroji obsahoval průměrně osmdesát stránek textu, které většinou doprovázel obrazový materiál, především fotografické koláže. Mezi klasické okruhy jako kultura, rozhovory nebo komentáře soudobého dění byly často vloženy příspěvky věnující se ekologii, historii nebo sportu. Jan Král přibližuje obsah Severomoravské pasivity takto: „...vycházely tam fejetony Karla Biňovce, různé reportáže, kritiky na různé články, na knihy. Já vím, že jsem tam třeba psal reportáž z Wroclavi, kde jsme byli. O věcech z VONSu, o tom kdo je zas a jak trestně stíhaný.“¹⁰⁹ Osudy a příprava Severomoravské Pasivity byla ovšem stran bezpečnosti bedlivě sledována. Podle Jiřího Fiedora, jednoho z redaktorů Severomoravské Pasivity, dokonce obálku jednoho čísla časopisu vytvářeli na Krajské správě StB sám její šéf Náglík spolu s konfidentem Jaromírem Glacem a velice dobře se u toho bavili.¹¹⁰

Rok 1989 dal v Ostravě vzniknout ještě dvěma sci-fi časopisům s názvem Focus a Leonardo. Anonymně a bez datace vyšel hudební časopis K-Rock a několik čísel levicově orientovaných Nových obzorů.

Původně pod názvem Smog měl v roce 1989 vyjít také časopis SM (severomoravská) revue. Jeho název byl na poslední chvíli změněn, neboť se o jeho plánovaném vydání doslechla StB. Nakonec se v nákladu sto deseti kusů podařilo v Ostravě vydat obsahově pestrý titul, který kromě zpráv z okruhu kultury a politiky přinášel i aktuality z oblasti sportu či medicíny. „... Já jsem ještě pak v roce 89 vydal jedno číslo časopisu SM revue. Dal jsem dohromady takovou redakci, kde byli lidi z disentu, lidi, kteří měli zájem o publikování

---

¹⁰⁷ Vyplývá s rozhovoru s Jaromírem Piskořem. Duben 2013, v Praze, rozhovor vedla Alice Hornová

¹⁰⁸ viz příloha č. 4.

¹⁰⁹ Rozhovor s Janem Králem. Březen 201, Ostrava, rozhovor vedla Alice Hornová.

¹¹⁰ Vyplývá z rozhovoru s Jiřím Fiedorem. Duben 2013, Praha, rozhovor vedla Alice Hornová.

informací, které nepodléhaly cenzuře a co se chtěli nějak svobodně vyjádřit. Ten časopis SM revue už byl strukturovaný jako magazín, matně si vzpomínám, že tam byla i rubrika sportu, ekologie, zdravotnictví a tak dále. Psal tam třeba Jiří Petráš, Vladimír Holec... Jiří Petráš dělal mluvčího někde na radnici, ale v té době byl ještě lékař. Holec, ten mám dojem má dneska nějaký svaz hygieny, ten zas tenkrát dělal na hygieně v Havířově. Nebo tam například přispíval Martin Říman, pozdější ministr.“¹¹¹ Redakce časopisu se scházela v bytě Ladislava Holce, kde probíhaly nejen práce na vzniku SM revue, ale taky přepisy undergroundového časopisu Vokno. Jiří Fiedor dále zajišťoval přepisování, vázání, obálku a většinu distribuce. Autorem linorytové obálky jediného čísla SM Revue byl Rostislav Němčík z Havířova. Jeho tisk pak měla na starost Květa Slívová, také z Havířova, jež text přepisovala na blány a v podniku Kancelářské stroje v Karviné ho tajně tiskla za asistence Petra Odložila.

V Havířově, známém velkou většinou mládeže hlásící se k undergroundu, ke konci osmdesátých let vycházel časopis Hadr (Havířovský drbník). Za jeho vznikem stála osoba Lumíra Salzmana, jehož spis byl v dokumentech StB pod hlavičkou objekt akce SALÁM¹¹². Podobně jako ostatní samizdatové časopisy přinášel Hadr vedle regionálních zpráv a kulturních článků také překlady a aktuální fejetony.¹¹³ Obdobný obsah, jen více zaměřen na hudební scénu měl také časopis Satir vydávaný v Novém Jičíně Vlastimilem Fárkem.¹¹⁴

Kromě autorské tvorby se věnovali severomoravští disidenti také množení a distribuci v té době již renomovaných časopisů, novin a zakázané literatury. Mezi ty nejčastěji přepisované či jinak množené patřily: Infoch (Informace o Chartě), Vokno a Lidové noviny.

Distribuční síť Infochů, pravidelného čtrnáctideníku, byla velice rozvětvená, na Ostravsko jej z Prahy a z Brna dováželi Tomáš Hradílek, Jiří Fiedor a jiní. Části jeho textů na blánách sloužícím k tisku se na severní Moravu dostávaly také prostřednictvím pošty, opět z Prahy nebo z Brna například od

---

¹¹¹ Taktéž

¹¹² viz příloha č. 5

¹¹³ Fiedor, Jiří: Bílé vrány v černém poli. Chartisté a nezávislé iniciativy na Ostravsku. In: Dějiny a současnost 2007/2. Zdroj: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/2/bile-vrany-v-ernem-kraji/> 12. 4. 2013

¹¹⁴ Tamtéž.

Petra Pospíchal. Jeho distribuci ve sborníku příspěvků k dějinám města Ostravy popsala Pavla Skýbová: *„Hotové tisky jsme balili do několika balíků a odnášeli jednotlivě na poštu. Balíky měly vždy různé adresáty. Po zkušenosti v Jilešovicích o této aktivitě vědělo jen velmi málo lidí. Pokud jsem nemohla já, chodil s Petrem tisknout náš společný přítel Honza Král... Vždy se mi dost ulevilo, když jsem už odcházela z pošty a o ten balík byla lehčí, a dnes si uvědomuji, že pokud by v listopadu nedošlo k revoluci, tak možná i lehčí o léta strávená v kriminále.“*¹¹⁵

Tak se Infochy dostávaly například do rukou Ivo Mludka, který je přes průklepový papír namnožil a dále distribuoval na předem určené adresy.

Jiří Fiedor již od počátku osmdesátých let do Ostravy přivážel undergroundový časopis Františka Stárka Vokno, *„To Vokno jsme různě přefocovali a množili, ještě mám jedno doma. Je to fakt prapodivný xerox, ani nevím, od koho jsem to tenkrát dostal. To bylo kolem toho roku 82.“*¹¹⁶

Kromě časopisů skýtala možnost přetiskování také množení monografií zakázaných autorů, čemuž se věnoval kupříkladu Jan Král: *„Já jsem taky tisknul knihy, různý Jirouse, Havly a taky místní autory. Třeba Liberdy. Sedmdesát, osmdesát kusů. To už ani nebyly knihy, ale listy papírů, které se vkládaly do takové obálky, a normálně jsem to rozesílal pro kluky z Valmezu, Moravy... to byl takový nabídkový list, a já nevím, za nějakých třicet korun a všechno jsem to rozesílal. Takže jsme natiskli i dost knih, jak jsem říkal toho Jirouse atd. A stejnou cestou se šířila i ta Pasivita.“*¹¹⁷ Knihy tiskl doma a spolu s ceníkem a nabídkovým listem je rozesílal těm, kdo si je vyžádali. Cena složky se pohybovala do padesáti korun. Honorováno bylo také šíření Infochů, peníze *„stačily na nákup materiálu, poštovné, startky a kafe“*.¹¹⁸

---

¹¹⁵ Skýbová, Pavla: Stačilo vyjít ven, a už nás brali. In: In: Ostrava 25 Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska. Šenov u Ostravy, 2011. s. 471.

¹¹⁶ Rozhovor s Jiřím Fiedorem. Duben 2013, Praha, rozhovor vedla Alice Hornová.

¹¹⁷ Rozhovor s Janem Králem. Březen 2013, Ostrava, rozhovor vedla Alice Hornová.

¹¹⁸ Král, Jan: Podzemní Ostrava. Osmdesátá léta a život s policií. In: Ostrava 25 Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska. Šenov u Ostravy, 2011. s. 457.

Tisk samizdatů musel přirozeně být dobře utajený proces. Tisklo se například v bytě manželů Šulákových v centru Ostravy nebo přímo v k tomu určených tajných bytech. Techniku tisků popisuje Jan Král: „*Během roku 1987a především roku 1988 jsme se čím dál více profesionalizovali, dá-li se to tak říci. Knihy, původně opisované na psacích strojích (maximálně 4-5 kopií), jsme se naučili tisknout pomocí podomácku udělaných rámečků, fotoválečků, cyklostylové barvy a průklepových blan. Naučili jsme se docela šikovně tisknout na savý, žlutý, dřevitý papír (barva se lépe vpije a tolik se nerozmazává), rámečky i techniku jsme různě zdokonalovali. Své přátele a přítelkyně jsme neustále zapojovali do nakupování blan, papírů i barev, aby celý proces nebyl tak nápadný. Pracovali jsme obdobným způsobem, jak o mnoho let později pašeráci alkoholu mezi oběma Těšíný, přezdívaní mravenci. Prostě chodit často pro malé množství.*“¹¹⁹

Dovoz, výroba, množení a distribuce samizdatů byla asi nejrozsáhlejší a nejpropracovanější aktivitou místního disentu. Množilo se buď na stroji přes průklepový papír, nebo za pomoci tiskařských blan. Postupem času se ve své práci tiskaři zdokonalili natolik, že bylo možné tuto činnost vykonávat pravidelně a na zakázku. Některými disidenty byl rozeslán nabídkový seznam zakázané literatury, kterou bylo možno si za nízkou částku objednat.

Kromě zakázaných autorů se na severní Moravu již od počátku osmdesátých let prostřednictvím některých osob, například Jiřího Fiedora, dostávala samizdatová periodika jako Vokno, Lidové noviny a především Infoch, jehož distribuční síť byla velice propracovaná a jehož tisk byl částečně honorován.

Nedostatek kvalitních periodik kulturního i politického charakteru nutil již od samého počátku normalizace lidi na severní Moravě tisknout své vlastní časopisy. Jejich vydávání často nemělo dlouhého trvání, mnohé zanikly po prvních číslech. Ke konci 80. let už na severní Moravě vycházela kvalitní autorská periodika reflektující soudobé problémy, kulturu i politiku. Přinášely

---

¹¹⁹ Král, Jan: Podzemní Ostrava. Osmdesátá léta a život s policií. In: Ostrava 25 Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska. Šenov u Ostravy, 2011. s. 457.

nejen aktuální články a komentáře soudobého dění, ale mnohdy také překlady zajímavých článků ze zahraničí. To byl případ například časopisu Protější chodník, který vznikl v Opavě a mezi jehož snahy patřilo podávání pravdivých aktualit ze sousedního Polska, ve kterém se naplno rozjížděl demokratizační proces.

„Undergroundové akce“

Undergroundové akce ve smyslu koncertů, festivalů či výstav undergroundové muziky, umění nebo happeningů se na severní Moravě s výjimkou havířovské komunity, Nového Jičína a Valašského Meziříčí pořádaly sporadicky. Komunity, které známe především ze severních Čech, v okolí Ostravy a Opavy nepůsobily. „Železné srdce republiky“ bilo klidně a spolehlivě a „podvratným živlům“ nebylo dovoleno se realizovat v umělecké činnosti, která by se protivila státu. Za takovými aktivitami se dojíždělo do okolních měst. Nejblíže na Olomoucko, kde se například v obci Oskava pořádal festival s názvem Antirockfest, komu to nebylo znemožněno, tak do Prahy. „... *spíš jsme vždycky vyjížděli ven, tady toho nikdy moc nebylo, toho undergroundu. My jsme třeba jezdili s Mirkem Procházkou, zvaným Herbert, na undergroundové parníky do Prahy. To byla taková vybraná společnost. Nalodilo se na parník a jelo se, nebo spíš plulo. Mělo to obrovskou výhodu v tom, že na té vodě Vás nemohli tak snadno sebrat.*“¹²⁰

Vidět na podobné akci, pořádané v Čechách, člověka ze severní Moravy byla skoro rarita.

*„Takových lidí bylo velmi málo, z Ostravy například Jirka Hanus zvaný Floyd. Tady spíš byl ten metal, nebo taková jako dělnická mládež, ale že by se tady někdo motal a zajímal o Plastiky to zrovna ne. Museli jsme jezdit aspoň směrem na Olomouc nebo jižní a střední Morava. I když tady byl aspoň ten Havířov. To je zajímavé, že v dělnickém městě mladých se urodila spousta mániček. Ten Havířov se vymykal, tam se aspoň občas něco dělo. Ale v Ostravě moc ne a je to také možná tím, že předešlé generace hodně emigrovaly, byly tady hodně tvrdé podmínky, spousta lidí to hodně rychle zabalilo a uteklo.“*¹²¹

Jak vzpomíná Jan Král, jedním z mála světlých bodů na pomyslné mapě československého undergroundu byl na severu Moravy Havířov. Havířovská undergroundová komunita čítala již na počátku osmdesátých let přibližně

---

¹²⁰ Rozhovor s Janem Králem. Březen 2013, Ostrava, rozhovor vedla Alice Hornová.

¹²¹ Rozhovor s Janem Králem. Březen 2013, Ostrava, rozhovor vedla Alice Hornová.

padesát lidí. Mezi ně patřil i Jiří Fiedor. „....Scházeli jsme se v hospodě U Urbana. Ona se asi jmenovala jinak, ale říkali jsme jí U Urbana¹²². Ten komunitní život se vedl buďto na barácích, a nebo jsme se teda scházeli po hospodách. To byly dvě varianty těch míst setkání. My jsme se mimo toho Urbana scházeli ještě ve Třánovicích, tam měli prarodiče Radka Kisse barák, ve kterém se on zabydlel, a my jsme ho do Třánovic jezdili navštěvovat a taky jsme tam dělali festivaly. V roce 1982 jsme tam uspořádali první festival a v roce 1983 druhý festival, kam se scházelo vždycky tak dvě stě, tři sta lidí. Pak jsme dělali další festivaly v roce 1985 a v roce osmdesát šest, kdy už tam hráli Psí vojáci a tak. Rozhodně to nebylo tak, že by tam hrály pouze kapely z toho okruhu severomoravského, ale hrály tam undergroundové kapely celorepublikový. Na tom prvním festivalu například hrála Elektrická svině z Olomouce, Zeli snad někde ze západních Čech a tak.“¹²³

Festivaly pořádané v Třánovicích u Frýdku-Místku trvaly vždycky od pátku do neděle a organizátorům se podařilo udělat vše tak, aby neměli problémy s místní Veřejnou bezpečností. „U toho prvního vůbec ne, u toho druhého festivalu, tam, mám dojem, to sledovali z povzdálí, ale nezasáhli. Ten třetí jsme dělali taky ve Třánovicích, ale už ne na baráku, ale půjčili jsme si požární zbrojnici. Tam tenkrát přijela spousta různých pankáčů, snad pět set lidí, sál byl úplně narvanej, a taky to proběhlo bez problémů. Ten poslední už jsme v těch Třánovicích mít nemohli, sál nám nepronajali a u Radka Kisse taky jeho rodiče nechtěli, aby se jim po pozemcích promenovala pět set takovejhle lidí. Tak jsme si v tom osmdesátém šestém roce pronajali hospodu U Jelena a tam jsme to vlastně oslavovali jako moje narozeniny. To ještě proběhlo opět bez zásahů policie, ale hned nato, ještě v tom šestaosmdesátém už mě začali tahat po estébárnách a od té doby začal pravidelnej kontakt s nima.“¹²⁴

V rámci havířovské komunity scházející se částečně v hospodě U Urbana a částečně v Třánovicích vznikaly také alternativní kapely. O jejich vzniku hovoří v knize Baráky členové jedné z kapel Jiří Fiedor a Jan Žolnerčík. Původně ustanovená skupina s názvem Analfabet band se postupně přetransformovala

---

¹²² Podle výpovědi Radka Kisse uveřejněné v rozhovoru s Františkem Stárkem v knize Baráky, se hospoda opravdu jmenovala U Urbana.

¹²³ Rozhovor s Jiřím Fiedorem. Duben 2013, Praha, rozhovor vedla Alice Hornová.

¹²⁴ Rozhovor s Jiřím Fiedorem. Duben 2013, Praha, rozhovor vedla Alice Hornová.

na kapelu s názvem Tabun band. Mezi její charakteristiky patřilo pravidlo, že žádný člen nesmí hrát melodicky. Druhým jejím tvrdě kontrolovaným pravidlem bylo to, že každý z hráčů musel před zkouškou či koncertem požit minimálně půl litru tvrdého alkoholu.¹²⁵ Skupina, ještě pod prvním názvem Analfabet band, zazněla také na prvním festivalu pořádaném v Třánovicích v září roku 1982, kde se konala také zabíjačka prasete Radka Kisse jménem Renata. Mimo Analfabet bandu na ní vystoupily i skupiny Čím hůř, tím líp, Slepý střevo a další.

Podobnou akci se v druhé polovině osmdesátých let podařilo uspořádat také Jaromíru Piskořovi z Opavy. *„Pořádal jsem koncert v Oldřišově. Hrály tam místní kapely plus Psí vojáci, což tehdy byla „v zákazu hrající“ kapela z Prahy. Razítko, povolující uspořádat dal předseda MNV v hospodě. Znal jsem ho, protože jsem v Oldřišově vyrůstal. Ten na mou žádost reagoval slovy: „Jarek, ty tam chceš robit zábavu s židlama? To se ti vyplatí?“ A za čtrnáct dnů po koncertě tam měl estébáky a byl z toho celý vydivočený. Ten koncert se pořádal pod hlavičkou SSM a navíc jsem do toho zatáhl ještě mladšího bráchu, který studoval gympl. Měli z toho hoši pak dost problémy. Potom jsme pořádali například koncert alternativní dechovky Kmochova paralýza. To byla úžasná kapela. Nikdo tam neuměl moc hrát, ale byla to prostě taková divoká parta s úžasnými texty“*¹²⁶.

Pro ilustraci text jedné písně z repertoáru Kmochovy paralýzy:

Pod našima okny

Pod našimi okny leží mrtvý chlap

že to není ternó škoda povídat

Bůh ví proč je tady nevím si s ním rady

major Zeman říkal s mrtvým nehýbat

2x

---

¹²⁵ Stárek, František- Kostůr, Jiří: Baráky Souostroví svobody. Praha, 2010. s. 466.

¹²⁶ Binar, Aleš- Plaček, Jaromír: Opava 1989 ve vzpomínkách. Opava 2009, s. 92-93.

V národních barvách mi tu spočívá

oči pomněnkové plet' celá bílá

Jen tou rudou září nosí ti mladí v tváři

nepomohou mu už naši lékaři

2x

Pod našimi okny leží sekýra

to ona ho totiž jistě zabila

Topůrko bukové co není sukové

ocel není vidět někdo silou t'al

2x ¹²⁷

„Pak jsme ještě pořádali několik koncertů po hospodách. Razítko, umožňující nám je pořádát, jsme například dostali od nějakého lesnického sdružení nebo se prostě dělala svatba. Vždycky se hledaly alternativy. Estébáci měli bohužel dost informací zevnitř, většinou o těch akcích totiž věděli ze zpráv svých donašečů. Stávalo se, že koncerty rozehnali.“¹²⁸

Ještě sporadičtějšími podniky než byly organizace festivalů a koncertů tehdejší undergroundové hudební scény byly exhibice výtvarného charakteru. Přesto se pár akcí tohoto druhu podařilo uspořádat i na severní Moravě. Jedním z míst, kde se párkrát poštěstilo uspořádat výstavy umění pod širým nebem,

---

¹²⁷ K poslechu zde: www.veselyhrbitov.com/soubory/mp3/kmopodn.mp3

¹²⁸ Binar, Aleš- Plaček, Jaromír: Opava 1989 ve vzpomínkách. Opava 2009, s. 92-93.

byla ostravská halda Ema. Své obrazy tam dali k dispozici bratři Balabánové, Zdeněk Janošec Benda nebo Jiří Surůvka. Ti samí umělci potom ve spolupráci s Petrem Lysáčkem, Pavlem Šmídem a Rostislavem Němčíkem z Havířova uspořádali v roce 1989 velkou výstavu svých prací v podchodu ostravského ústředního autobusového nádraží. Celá akce však díky Státní bezpečnosti měla pouze jepičí život. Dva roky před výstavou na autobusovém nádraží v Ostravě, tedy roku 1987 se v Havířově, také v prostorách autobusového nádraží, podařilo zrealizovat výstavu maleb na záchodových prkýnkách Romanu Pompemu.¹²⁹ Z archivních materiálů, které dodnes nebyly katalogizovány, vyplývá, že se v soukromém domě v Petřvaldě podařilo zorganizovat nelegální výstavu malíře Zdeňka Janoše Bendy.¹³⁰

Na Ostravsku nebo na Opavsku nevíme o žádných undergroundových komunitách. Lidé z těchto regionů na akce podobného druhu museli dojíždět, nejbližší k Olomouci, nebo také na jižní Moravu.

S typickou undergroundovou komunitou podobnou těm v Nové Vísce nebo v Řepčicích na severu Čech se v osmdesátých letech bylo možno setkat v Havířově. Typické máničky tam měly zázemí v hospodě U Urbana nebo v blízkých Třánovicích, kde měl jeden z nich Radek Kiss barák po svých prarodičích. V Třánovicích se v průběhu osmdesátých let uskutečnily celkem tři festivaly, jejichž průběh nebyl Veřejnou ani Státní bezpečností nijak narušen. První dva festivaly undergroundové muziky se konaly přímo na pozemcích prarodičů Radka Kisse, třetí v místní požární zbrojnici a čtvrtý v hospodě U Jelena. Podobný festival, který však měl policejní dohru, se podařilo zorganizovat Jaromíru Piskořovi v Oldřichovicích na Opavsku. Této akce se zúčastnila i dodnes hrající, tehdy zakázaná skupina Filipa Topola Psí Vojáci.

---

¹²⁹ Fiedor, Jiří: Bílé vrány v černém poli. Chartisté a nezávislé iniciativy na Ostravsku. In: Dějiny a současnost 2007/2. Zdroj: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/2/bile-vrany-v-cernem-kraji/> 12. 4. 2013

¹³⁰ viz příloha č. 6.

O něco sporadičtější než hudební akce byly podniky výtvarného charakteru. Své obrazy na ostravské haldě Ema nebo v podchodu autobusového nádraží vystavili bratři Balabánové, Zdeněk Janošec Benda nebo Jiří Surůvka.

Represe aneb „podle paragrafu 100, odstavec 2 odmítám vypovídat“

Snad každý disident si především v druhé půli osmdesátých let zažil šikanu stran policejního aparátu. Nejběžnějšími projevy se staly výsledky, domovní prohlídky nebo rozhánění kulturních akcí. Zřejmě žádný s disidentů nedosáhl adekvátního zaměstnání a po pravdě řečeno o něj ani většinou nestál. Například Ivo Mluděk vyjadřuje v tomto ohledu jasný postoj: *„Já už jsem dopředu rezignoval na kariéru v téhle společnosti. Odmaturoval jsem a rovnou jsem šel k lopatě, dělal jsem pomocného dělníka ve skladě, potom v divadle, takže z takového místa na společenském žebříčku už vás nebylo kam vyhodit a drtivá většina lidí které jsem měl rád, spisovatelé, ti všichni už tam byli.“*¹³¹

Jedním z nejpostihovanějších osob byl Tomáš Hradílek. Jeho situace byla o to horší, že měl rodinu s malými dětmi a bydlel v malém městě, kde se všichni znali. Represe stran režimu dnes popisuje s nadhledem: *„...kromě toho, že jsem byl vyhozen ze zaměstnání, tak se jednalo především o to, že jsem byl neustále omezován ve své osobní svobodě. Tady, na malém městě to byla zoufalá záležitost. Byly to dny a týdny neustálého sledování. Dům byl obklíčený, přespávali tady, třeba na blízkém židovském hřbitově. Z paneláku, ze střechy svítil reflektor na dvůr. Když se stavělo v Lipníku sídliště, postavili si na staveništi přímo před našim barákem budku, kde přebývali. Z toho žil celý Lipník, protože tady bývaly obrovské manévry. A když už se jim prostě nechtělo, tak zejména na víkendy mě prostě zavírali na 48 hodin. Přijeli si pro mě do práce, odvezli mě na víkend a v neděli večer mě zase pustili.“*¹³² Takovýchto a podobných zkušeností zažil pan Tomáš Hradílek a jeho rodina nespočet.

Jejich četnost byla natolik častá, že si na ně pomalu všichni zvykli, přestože zkušenost to byla dosti nepříjemná. Domovní prohlídky začínaly

---

¹³¹ Rozhovor s Ivem Mludkem, Duben 2013, v Opavě, rozhovor vedla Alice Hornová

¹³² Rozhovor s Tomášem Hradílkem. Březen 2013, v Lipníku nad Bečvou, rozhovor vedla Alice Hornová

obvykle ve čtyři hodiny ráno. „*My už jsme byli skutečně tak vytrénovaní, že nás spíše už znervózňovalo, když jsme zjistili, že se kolem nás nic neděje a cítili jsme, že to možná bude něco mnohem závažnějšího atd. Člověk už se prostě naučil v takovémto prostředí žít a už mu to připadalo jaksi normální. Už jsme to brali jako denní chleba.*“¹³³

Přestože byl podle výpovědi pamětníka dům Hradílkových hlídán velice přísně, podařilo se Tomáši Hradílkovi hned několikrát opustit jeho prostory nepozorovaně. „*Zároveň ale někdy člověk cítil potřebu je přelstít. Když bylo třeba něco udělat, tak se mi dokonce povedlo asi dvakrát, ne-li třikrát, z tohoto obklíčeného domu v noci utéct. To bylo pro ně dosti nepříjemné, když se najednou dověděli, že mě tady hlídali, a já jsem v té době už někde ve Vítkově se svými kamarády pokládal kytici k hrobu Jana Zajíce. Dozvěděli se to až od esenbáků z Vítkova. Samozřejmě vysílali ty svoje průzkumníky, lidi, co by zjistili, jestli teda doma jsem nebo ne. Manželka ta už se v tom vyznala, takže po této stránce to bylo někdy až komické, ale opakovat bych to skutečně nechtěl, abych řekl pravdu. No a v tomhle směru jsem měl ohromné štěstí, že ta moje žena se mnou táhla za jeden provaz, že jsme byli takový dobrý tým.*“¹³⁴

Především v první půlce osmdesátých let nevyvíjela veřejná bezpečnost na severu Moravy na undergroundovou mládež nijak zvláštní nátlak. Zajímavým postřehem, kterého si všimlo více pamětníků, byla neschopnost severomoravských policistů zasáhnout, přestože od konfidentů byli o hudebních akcích konaných například v Třánovicích jistě spraveni. Pokud přeci jenom začali jednat, bylo patrné, že jsou bez instrukcí z vyšších míst bezradní a že neví, co si se zatčenými počít.

„*Asi týden po koncertě přijeli fízli ke mně domů na barák, tedy k babičce, a já jsem měl pocit, že oni vůbec nevěděli, co se tam děje. Že tam proběhly dva velký festivaly, plná vesnice mániček... Já nevím, ale do dneška si to nedokážu vysvětlit. Oni se vůbec neorientovali, vůbec nevěděli, o co šlo, nebo co se tam dělo, kdo tam byl. To mě překvapilo. Třánovice spadají pod frýdecký okres, a ti fízli z Frýdku přišli ke mně domů a bez zaklepání mi vtrhli do pokoje. Nezajímalo je, že jsem tam měl*

---

¹³³ Taktéž

¹³⁴ Rozhovor s Tomášem Hradílkem. Duben 2013, Lipník nad Bečvou, rozhovor vedla Alice Hornová

samizdatovou literaturu, ani že jsem měl travku na okně a že jsem poslouchal zakázanou hudbu. Oni jenom prošli pokoj a chtěli občanské pučaz, jenom chtěli zjistit, kdo tady bydlí, a hotovo. Pak odešli.“¹³⁵

Veřejnou bezpečnost v té době zajímalo hlavně, zda je konkrétní osoba pracující, či ne. Pokud nebyla, mohla být vzata do vazby za podezření na příživnictví. *„Státní bezpečnost se o nás nezajímala, zajímali se o nás policajti, a ti se zajímali hlavně o to, jestli pracuju, nebo jestli nepracuju a ne o to, jestli někdo distribuuje nějaký protistátní materiály. Má pocit, že to jim vůbec nedocházelo, že by se na to třeba mohli zeptat.“¹³⁶*

Celá situace se změnila v polovině osmdesátých let. V roce 1985 zorganizovala StB semináře pro veřejnou bezpečnost, na kterých příslušníci VB poučila, jak se chovat proti „ideové diverzi“. Natočila pro ně instruktážní filmy, kde se policisté dozvěděli, jak vypadají samizdaty nebo závadové tiskoviny vůbec. Jak vypadají podvrtné živly, jejich aktivity a co je s nimi třeba udělat, jak se k nim chovat při výsleších, na co je nutné se v takovýchto případech soustředit a které informace potom předat StB.¹³⁷

Že se jména mladých disidentů dostala do rukou StB, dříve než sami podepsali veřejně nějakou petici či prohlášení, zapříčinilo buď udání některého z donašečů, nebo právě informace od Veřejné bezpečnosti, jejíž příslušníci už byli poučení, jak taková osoba vypadá a kde se s ní mají setkat. Tato příležitost se jim hromadně naskýtala především, když rozháněli nepovolené koncerty. *„Na takové akci mne poprvé sebrali. Do sálu vtrhli příslušníci VB spolu s nejrůznějšími pomahači z Lidových milicí a podobných organizací. Většinou se chovali skutečně jako prasata. Beztrestně si bouchnou obuškem do nějaké pěkné holky bylo pro tyhle evidentně zakomplexované a břichaté strážce dělnického pořádku očividným potěšením. Kdo si to nenechal líbit a ohnal se, mohl rychle skončit s paragrafem útok na veřejného činitele za mřížemi. Kvůli zátahu se mé jméno nejspíš poprvé*

---

¹³⁵ Radek Kiss odpovídá na otázky Františka Stárka. Stárek, František- Kostúr, Jiří: Baráky Souostroví svobody. Praha, 2010. s. 474.

¹³⁶ Rozhovor s Jiřím Fiedorem. Duben 2013, Praha, rozhovor vedla Alice Hornová

¹³⁷ Stárek, František- Kostúr, Jiří: Baráky Souostroví svobody. Praha, 2010. s. 474.

objevilo ve spisech Státní bezpečnosti, zanedlouho přišla první pozvánka k výslechu.“¹³⁸

Průběh výslechu byl obvykle stejný. Nechali člověka dlouho čekat, posléze byl některým z příslušníků zaveden do jedné z tomu určených kanceláří. V Ostravě se budova Státní bezpečnosti nacházela na ulici 30. dubna, hned naproti sadu Felixe Dzeržinského.¹³⁹ U výslechu pak působilo několik „soudruhů“. Někteří si hráli na hodné, jiní se snažili ve vyslýchaném vzbudit obavy. Vyhrožovali, že když vyslýchaný nebude spolupracovat, může to odnést rodina. Před koncem výslechu se většinou pokusili, aby vyslýchaný navázal spolupráci.

Četnost výslechů se stupňovala a s podpisem Charty kulminovala. Pamětníci vzpomínají, že po podpisu Charty si pro ně Státní bezpečnost jezdila velice často a to jak domů, tak na pracoviště. *„Okamžitě, signováním Charty 77 bylo jasné, co se začne dít. Ostatně, dalo se to čekat. Člověk do toho šel s tím vědomím, že tušil, co bude následovat a že by to měl nějak ustát. Takže to začalo výslechy, odposlechy, odvážení k výslechům, kontroly, ale já jsem to předpokládal, nebylo to nic, z čeho bych byl překvapený, nebo vyřízený.“¹⁴⁰*

„Ke konci normalizace jsem byl u výslechu i dvakrát, třikrát týdně. Přijeli do práce, většinou bílou Volhou, která vzadu neměla kliky, aby jím z vozu nemohl nikdo vyskočit. Přišel borec, měl ruku na té pistoli a zamířil až do šatny, kde se člověk převlíkal z těch nějakých montérek. Prokázali se průkazkama a tvářili se strašně dramaticky.“¹⁴¹

Pokud vyslýchaní opakovaně odmítali podepsat spolupráci, některým byla nabídnuta možnost exilu. Kromě cel předběžného zadržení, nebyvali severomoravští disidenti vazebně stíháni a s nikým se nevedl soud. Tato skutečnost je dána především obavou ohlasu ze zahraničí, v případě, že by se událo něco podobného jako u Jaromíra Šavrdy. Ostatně bezpečnost měla o

---

¹³⁸ Král, Jan: Podzemní Ostrava. Osmdesátá léta a život s policií. In: Ostrava 25 Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska. Šenov u Ostravy, 2011. s. 455.

¹³⁹ Dnes Sad Jana Ámose Komenského.

¹⁴⁰ Rozhovor s Ivem Mludkem . Duben 2013, v Opavě, rozhovor vedla Alice Hornová

¹⁴¹ Rozhovor s Janem Králem. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová.

činnosti severomoravského disentu reálnou představu, především díky husté síti konfidentů a také odposlouchávacímu zařízení.

Když vyšla příručka Petra Uhla o tom, jak se vyšetřovaná osoba má při výslechu chovat, většina pak použila kouzelnou formuli: „podle paragrafu 100, odstavec 2 odmítám vypovídat“. *„Když to ze sebe člověk jednou vysoukal tu formulku, že podle § 100, odstavec 2 odmítám výpověď, tak oni jako, že furt řvali, jak mě zavřou, že dostaneme deset let, že z toho budou vlastizrady, že to překvalifikují ty trestné činy, jak nás všechny zmasakrujou, ale už s člověkem nic neudělali. No a pak jsem to už tedy používal běžně a vůbec jsem se s nima nebavil.“*¹⁴²

Pokud měla bezpečnost zájem na tom, aby se některá z takovýchto osob nedostala na předem známou neoficiální akci, byla buďto poslána k výslechu nebo zadržena v cele předběžného zadržení tzv. CPZ, kde mohla strávit až 48 hodin, bez jakékoliv právní příčiny. *„Třeba 21. srpna nebo 28. října už nás brali automaticky. Když se mi nechtělo na té Poděbradce pořád sedět, tak jsem vždycky před takovým datem odjel někam za kamarády. Později, po revoluci nám policajti vysvětlili, že měli naše fotky a že pokud nás sebrali, dostávali za nás prémie 200 nebo 300 korun. Vždycky přišli k Vám a řekli: „Dobrý den pane Král, váš občanský průkaz prosím.“ předložil jste občanku. „Půjdete s námi.“ a bylo.“*¹⁴³

V nejhorší situaci se nacházeli lidé, kteří již měli vlastní rodinu, za kterou byli zodpovědní. Policie je často vydírala, že se jejich rodině může něco stát. Psychický nátlak byl o to větší. Represe a různé naschvály, které disidentům znepříjemňovaly život, stran policistů proto nejednou vedly k rozpadu manželství, jak se to stalo i v případě Fiedorových z Havířova.

„No my jsme se s manželkou kvůli tomu vlastně rozešli. V osmdesátém devátém roce. Oni nám totiž nabízeli vystěhování a já jsem nechtěl a manželka naopak chtěla. Pak se stávalo, že pro mě v 11 hodin přijeli a ptali se, jestli jsem doma. A tohle prováděli měsíc a půl v kuse. Ona tím pádem propadala psychické beznaději, protože když Vám někdo měsíc a půl zvoní v jedenáct hodin na dveře a

---

¹⁴² Rozhovor s Janem Králem. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová.

¹⁴³ Taktéž.

ptá se, jestli jsem doma, a ona jí odpoví, že jsem v práci, tak to rozhodně není nic příjemného. Navíc měli často i blbý narážky. A přestože je nikdy nepustila domů, pak už začala mít strach. Samozřejmě jí vadilo, že ohrožuju rodinu tím, že vydáváme ty samizdaty, chodíme k Šavrdům, já nevím, psali jsme petice atd... Když jsme udělali petici za propuštění Václava Havla, tak měla samozřejmě taky obavy. My jsme v té době měli malý děti, takže je to pochopitelný.“¹⁴⁴

Když z výčtu vyjmemme rodinu Šavrdových, v podstatě nejhoršími represemi stran aparátu byl vystaven Tomáš Hradílek. Jeho situace byla o to horší, že žil na malém městě. Jako mluvčímu Charty 77 mu v roce 1989 dokonce hrozilo vězení.

Projevy represe vůči disentu na severní Moravě byly různé, domovními prohlídkami počínaje, přes výslechy a cely předběžného zadržení až po šikanu rodiny, vyhrožování či pokusy o vystěhování. Po smrti Jaromíra Šavrdy se však činitelé režimu hlavně kvůli mezinárodnímu ohlasu neodvažovali vzít někoho do vazby, či s ním vést soudní proces.

Podle postřehů Jiřího Fiedora začala veřejná bezpečnost s šikanou ve větší míře až po roce 1985, kdy byli příslušníci Veřejné bezpečnosti instruováni StB, jak se mají chovat v boji s ideovou diverzí. Opravdu četným se styk s policií stal po podepsání Charty 77. Jan Král z Ostravy uvádí, že ke konci roku 1989 byl k výslechu zván až dvakrát týdně.

Pro většinu disidentů postihnutých tímto nátlakem, byla situace sice nepříjemná, jednalo se však o věc, se kterou při podpisu museli počítat a vyrovnali se s ní vesměs dobře. Hůře na tom byli lidé s rodinnou, neboť tíha zodpovědnosti nepadala pouze na jejich hlavu.

Ti, kteří měli možnost srovnávat jednání vyšetřovatelů, se shodují na tom, že příslušníci Státní bezpečnosti z Ostravska a severní Moravy vůbec, byli oproti kolegům z Brněnska či Prahy o něco primitivnější. „*Ta hudba je tak*

---

¹⁴⁴ Rozhovor s Jiřím Fiedorem. Duben 2013, Praha, rozhovor vedla Alice Hornová

složitá, že se jí vůbec nedá rozumět,” zhodnotil zabavené nahrávky jeden ze soudruhů.¹⁴⁵

---

¹⁴⁵ Rozhovor s Janem Králem. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová

Jaromír Glac a jiní zrádci

Jedním z prvních tří signatářů Charty 77 v Ostravě byl, jak je zmíněno výše, také Jaromír Glac. Svůj podpis pod Prohlášení Charty 77 přidal ještě v první polovině roku jeho vzniku. Po emigraci Ivana Binara a Petra Podhrázkého byl osiřelý ostravský chartista, kterému nebylo mnoho přes dvacet let, pod stálým hledáčkem StB. Postupně se seznámil s většinou lidí z opozice v Severomoravském kraji. Napojil se na Jaromíra a Dolores Šavrdovy, Tomáše Hradílka a další. S mnohými z nich vztah přerostl v přátelství.

Podle narátorů byl Jaromír Glac velice bystrým člověkem s dobrým odhadem pro politickou situaci. Jednal opatrně a v okruhu ostatních disidentů pro své vlastnosti budil důvěru.

V osmdesátých letech, především v jejich druhé půli, byla Jaromír Glac již všeobecně uznávaným chartistou a to nejen na severní Moravě, ale v československé opozici vůbec. Angažoval se i v dalších iniciativách například spolu s Jaromírem Piskořem v ekologickém hnutí nebo ve Společnosti přátel USA.¹⁴⁶ Byl podrobně informován o většině aktivit na Ostravsku, kdo vyrábí jaký samizdat, jaké jsou kontakty na polskou solidaritu a tak dále.

Jeho kariéra začala naplno stoupat ke konci 80. let. Byl dokonce navržen jako mluvčí Charty 77 po Tomáši Hradílkovi na rok 1990 a pokud by se historie udála jinak, nejspíš by se jím i stal. Necelý měsíc po revoluci byl Jaromír Glac kooptován do Federálního shromáždění. Byl jedním z lidí, kteří volili Václava Havla do funkce prezidenta.

V zimě roku 1990 zaměstnanci tehdejšího Úřadu na ochranu ústavy a demokracie přišli na informaci, že v seznamech spolupracujících agentů Státní bezpečnosti figuruje také osoba jistého Jaromíra Glagoše. Příjmení Glagoš však

---

¹⁴⁶ Fiedor, Jirí: Bílé vrány v černém poli. Chartisté a nezávislé iniciativy na Ostravsku. In: Dějiny a současnost 2007/2. Zdroj: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/2/bile-vrany-v-cernem-kraji/> 12. 4. 2013

bylo očividně dodatečně upravováno poměrně neumělým způsobem, kdy písmeno *g* uprostřed jména bylo původně písmenem *c*. Ke jménu Glac s deformovaným *c* pak byla dodána přípona - oš. Rodné číslo Jaromíra Glagoše z odtajněných dokumentů se pak shodovalo s rodným číslem Jaromíra Glace, váženého disidenta a jednoho z prvních Chartistů na Ostravsku.¹⁴⁷

Pod tíhou důkazů se Glac okamžitě přiznal. Stáhl se z veřejného života, vzdal se poslaneckého mandátu.

„Glac byl konfident velmi těžkého kalibru, což jsme vůbec netušili. U některých lidí, jako by to člověk trošičku někde vzadu cítil a nebyl překvapen, když se pak po revoluci ukázalo, že jo tak. U něho to byl naprostý šok, pro úplně všechny. Nejvíce pro paní Dolores Šavrdovou a pro pana Tomáše Hradílků, to bylo trauma poměrně velké.“¹⁴⁸

Ani po více jak dvaceti letech se Tomáši Hradílkovi o Jaromíru Glacovi hovořit nechce. Jeho jméno při našem rozhovoru ani nevyslovil, přesto jsme oba věděli, o kom je řeč. Ukázalo se, že Jaromír Glac měl s ostravskou buňkou StB opravdu více než dobré vztahy. Měl informace z první ruky, ze samotného centra disentu na severní Moravě při jejich předávání se moc nezdráhal.

Při konfrontaci s ostatními disidenty se Glac k předávání informací přiznal, sdělil také, že občas vytvářel některé dokumenty pro disent, jako například výše zmíněnou obálku Severomoravské pasivity dokonce na stanicích StB spolu s jejími pracovníky. Tvrdil také, že ale nikdy nikoho konkrétního neudal a že „hrál na obě strany, pro disent však zapáleněji“. Snad tomu i sám věřil.¹⁴⁹ Vázací akt se státní bezpečnostní podepsal nejspíš ještě v sedmdesátých letech, kdy zůstal v Ostravě sám a její tlak nevydržel.

Jiří Piskoř vzpomíná, jaké to bylo, když se Glac ke svému kolaborantství pod tíhou důkazů veřejně přiznal. *„Byl to problém, považovali jsme ho za velice blízkého člověka. Víím, že jsme to s Tomášem Hradílkem a Jirkou Fiedorem*

---

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Rozhovor s Ivem Mludkem. Duben 2013, v Opavě, rozhovor vedla Alice Hornová

¹⁴⁹ Fiedor, Jiří: Bílé vrány v černém poli. Chartisté a nezávislé iniciativy na Ostravsku. In: Dějiny a současnost 2007/2. Zdroj: <http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/2/bile-vrany-v-cernem-kraji/> 12. 4. 2013

probírali v Praze v nějakém baru snad celou noc. Vůbec jsme nechápali, jak se to mohlo stát. Nejhorší na tom bylo, že lidi kolem Charty se k nám, jako k těm co s tím sice neměli vůbec nic společného, ale co se s ním přátelili, začali chovat až agresivně. Vyčítali nám, že jsme ho přitáhli do Charty a že za to máme zodpovědnost. Což nás přirozeně hodně štvalo.

No jo, ale za měsíc na to vylezl další a další a další agent, tak pak už to bylo dobrý. Ale měsíc jsme třeba seděli na snídani v parlamentu a než se to provalilo na ty ostatní, tak si k nám nikdo nesesedl.”¹⁵⁰

Případ konfidenta Jaromíra Glace nebyl na severu Moravy ojedinělým. Konfidentů bylo dost. Někdo například musel vyzradit informace o tajných schůzkách v Jilešovicích a podle fragmentárních záznamů StB, které se dochovaly, měla tamní policie docela slušný přehled o velké většině opozičních akcí i aktérů na severní Moravě.

Pravda, která vyšla najevo v případě Jaromíra Glace, na většinu pamětníků zapůsobila takovým způsobem, že po dalších udavačích raději nepátrali.

---

¹⁵⁰ Rozhovor s Jaromírem Piskořem. Duben 2013, v Praze, rozhovor vedla Alice Hornová

Kontakty na Polsko, Polsko-československá solidarita na severu Moravy

Kontakty mezi polskými a československými disidenty mají dlouhou tradici, už ve čtyřicátých letech 20. století se na hranicích čeští národní socialisté setkávali ilegálně s Polskou lidovou stranou. Za normalizace se spojení obnovilo. Nejdříve se na konci sedmdesátých let v rámci Cesty polsko-československého přátelství uskutečnilo v Krkonoších několik setkání zástupců Charty 77 především z Prahy a polského Výboru na obranu dělníků¹⁵¹ a v roce 1981 se z iniciativy Petra Uhla, Anny Šabatové, Olka Gleichgewichta a dalších vytvořila organizace s názvem Polsko-československá solidarita.¹⁵²

Cílem spolupráce mezi polským a československým disidentem probíhající v rámci Polsko-československé solidarity byla výměna informací o demokratických iniciativách v obou zemích a komunistických represích proti aktivistům opozice nebo jiným nezávislým kruhům. To se dělo především díky prostředníkům, kteří se setkali na hranicích a předali si nenápadně zavazadlo naplněné především samizdatovým materiálem. Zprvu tato iniciativa vycházela především z Prahy, na straně jedné, a z Varšavy a Vratislavi, na straně druhé. Nejen díky výhodné geografické poloze se později vytvořily buňky v polsko-československém pohraničí kolem Těšína a Bielsko-Bialé. Bylo to v roce 1988 a hlavními představiteli této odnože polsko-československé solidarity se stali Janusz Okrzesik, Aleš Bartusek a Andrzej Grajewski.¹⁵³

Orientovat se na Polsko se na severní Moravě začali lidé z Opavy, kteří později spustili vydávání samizdatového časopisu *Protější chodník*. Už obsah tohoto periodika byl značně zaměřen na Polsko a především širokou polskou

---

¹⁵¹ Podobného setkání se v roce 1987 účastnil na Borůvkové hoře také Tomáš Hradílek se svým přítelem Rudolfem Berezou. Kromě nich se v Rychlebech s Poláky setkal Václav Havel, Jiří Dienstbier, Josef Vohryzek, tehdejší mluvčí Charty, Petr Uhl, Rudolf Battěk a jiní.

¹⁵² Bloem, Filip-Jasinsky, Miroslav: Česky jsem se učil v lese. In: *Paměť a dějiny* 2010/03. Praha ÚSTR, 2010. s. 84-89.

¹⁵³ Kaute, Małgorzata- Okrzesik, Janusz (eds.): *Obywatele dyplomaci. Solidarność Polsko-Czesko-Słowacka w Cieszyńie i Bielsku-Białej*. Bielsko-Biała, 2009. s. 146.

opozici. Jeho hlavním cílem bylo přinášet informace o dění v polském disentu, kterým by se československá opozice potažmo veřejnost mohla inspirovat. Přinášel překlady z polské literatury, čímž mimo jiné bojoval se špatnou pověstí Poláků a stereotypy.¹⁵⁴ Aby mohly informace tohoto typu přinášet prostřednictvím Protějšího chodníku, museli opavští redaktoři udržovat velmi dobré kontakty s polskou opozicí.

K navázání těchto kontaktů došlo přes osobu Krystyny Krauze, jak popisuje Jaromír Piskoř v rozhovoru s Radimem Plačkem: *„Kontakty jsem si vytvořil sám. Jsem Opavák a rozumím dobře polsky. Existovala veřejná adresa Krystyny Krauze, dnes dělá v Polském institutu v Praze. Mimochodem je úplně trhlá, ale úžasně pracovitá a obětavá. Jí jsem napsal dopis a ona poslala mou adresu buď do Bielska, nebo do polského Těšína. Už si nepamatuji jak, ale nějak jsem pak dostal kontakt na antikvariát v polském Těšíně.“*¹⁵⁵

Provozovatelem výše zmíněného antikvariátu v Polském Těšíně byl Jerzy Kronhold. Antikvariát sloužil jako kontaktní bod. Protože Poláci mohli přes hranice převážet české emigrantské knihy. Ty nebyly polskými celníky na polsko-německé hranici zabavovány a mohly se tak přes Polsko nelegálně dostávat do Československa. Celá operace pak byla jednoduchá, přes antikvariát Jerzyho Kronholda se vytvořil kanál, kterým se na naše území pašovaly těžko dostupné knihy a časopisy. Bylo nutné tyto věci přenést nepozorovaně přes hranice prostřednictvím posílů, kteří měli to štěstí, že jim nebyl zabaven pas.

Ivo Mluděk a Aleš Bartusek navázali kontakty s Miroslavem Jasinským z Vratislavi, jejich spolupráce se věnovala regionálním problémům a tématům, především očištění veřejného mínění o Polácích a ekologické problematice.

Polsko, proslulé svými podzemními organizacemi již od dob druhé světové války, však mělo ještě jiný potenciál, než že se přes něj dala do Československa dovážet exilová literatura. Z Československé strany se do Polska začalo jezdit na školení, především o výrobě samizdatů a podzemním tisku vůbec. *„Do Polska se od nás jezdili mladí lidi učit dělat letáky. Poněvadž*

---

¹⁵⁴ Z rozhovoru s Ivo Mludkem, Březen 2013, v Opavě. Rozhovor vedla Alice Hornová

¹⁵⁵ Binar, Aleš- Plaček, Jaromír: Opava 1989 ve vzpomínkách. Opava 2009, s. 93.

Poláci to mají už od druhé světové války vymakaný ohromným způsobem. Posílali jsme tam právě i lidi z Brna od mých kolegů. Byli to především kluci z té šedý zóny, kteří neměli problém tam jezdit třeba na týdenní školení, kde se učili vyrábět rámečky, blány atd. A pak s těma znalostma jakoby přijížděli zpátky.“¹⁵⁶

V roce 1989 se zrodila myšlenka vydávat společný samizdatový časopis pro Československo, Polsko i Maďarsko. Práce na časopisu se účastnil Ivo Mluděk, doktor Jaroslav Šabata z Brna a za polskou stranu to byli Andrzej Grajewski a Janusz Okrzesik. Přípravné práce byly nakonec přerušeny změnou režimu.¹⁵⁷

---

¹⁵⁶ Rozhovor s Ivem s Mludkem , Březen 2013, v Opavě. Rozhovor vedla Alice Hornová

¹⁵⁷ Z rozhovoru s Ivem Mludkem , Březen 2013, v Opavě. Rozhovor vedla Alice Hornová

Ekologické hnutí na severní Moravě

Československo se od 70. let 20. století nacházelo na prvním místě pomyslného žebříčku v devastaci životního prostředí v Evropě.¹⁵⁸ Tento žalostný stav zapříčinil především fakt, že bylo v dřívějších dobách Československo v rámci tzv. východního bloku socialistických států nuceno přizpůsobit strukturu své průmyslové činnosti, a to zejména tak, že zmnohonásobilo svou strojírenskou a chemickou výrobu, což jsou jedny z nejrizikovějších odvětví, co se degradace životního prostředí týče. Přestože se do poloviny sedmdesátých let zástupci Československa zúčastnili dvou mezinárodních konferencí (1972 Stockholm, 1975 Helsinky)¹⁵⁹, které problematiku ochrany životního prostředí řešily, změny v této politice českoslovenští občané, kteří, často sužováni zplodinami fabrik, už devastaci prostředí kolem sebe sami refleктоvali, nezaznamenali. Na podnět vlády sice vzniklo v roce 1974 hnutí mládeže Brontosaurus, které mělo za úkol ochranu a tvorbu životního prostředí, a později v roce 1979 i Český svaz ochránců přírody. Situace se však ani nadále v mnohém nelepšila.¹⁶⁰

V roce 1981 se o problematiku životního prostředí začala blíže zajímat také Charta 77. V Londýnských listech a později v Infochu zdůraznila, jak naléhavá je otázka životního prostředí, a nabádala občany aktivnímu zapojení v řešení této problematiky.¹⁶¹ Přestože Charta 77 ještě několikrát na tuto problematiku poukázala, v jejich řadách se až do roku 1987 nenašel dostatečný počet lidí, kteří by se životním prostředím aktivněji zabývali. Ekologický výbor byl inkriminovaného roku založen až na sedmý pokus, především díky mladé generaci disidentů, která začala vydávat periodika s názvem Ekologický bulletin

---

¹⁵⁸ Vaněk, Miroslav: Ekologie a ekologické hnutí v posrpnovém Československu. In: Blažek, Petr ed.: Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989. Praha, 2005, s. 81.

¹⁵⁹ Tamtéž

¹⁶⁰ Vaněk, Miroslav: Nedalo se tady dýchat: Ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989. Praha, 1996. 170 s.

¹⁶¹ Císařovská, Blanka- Prečan, Vilém: Charta 77: Dokumenty. 2. Sv. Dokument číslo 176. S. 381-390.

(Ivan Dejmal) a Ekomonitor.¹⁶² Hnutí začalo nabírat na síle až na konci normalizačního období. Zpočátku se jednalo o různé petice zasílané jak československé vládě, tak do zahraničí. Jednou z největších akcí byla demonstrace v Teplicích odehrávající se těsně před Sametovou revolucí.

Vznik ekologického klubu na severní Moravě byl iniciován plánem pro výstavbu koksovny ve Stonavě v těsné blízkosti polských hranic. Koksárna měla být podle svých původních parametrů největší v zemích tehdejší RVHP. Plánovaná produkce představovala zpracování více jak dvou milionu tun černého uhlí za rok. Důvody vedoucí k tomu, že měla být koksovna postavena v těsné blízkosti polských hranic v obci Stonava na Karvinsku, byla zřejmé. Uhlí mohlo být až z 60% dopravováno na pásových dopravnících z blízkého dolu.¹⁶³

Předpokládaná koksovna vyvolávala zejména v polské odborné i laické veřejnosti důvodné obavy z neblahých ekologických důsledků.

Severomoravský, především opavský, dissent (v té době již napojen na polský protějšek) se o těchto informacích dozvěděl právě prostřednictvím polských přátel. „...*My už jsme měli tehdy dobré kontakty s polskou opozicí, měli jsme informace o problému koksovny, která se měla stavět, což bylo problematické, z celé řady důvodů.*“¹⁶⁴ Lidé v Polsku vnímali výstavbu koksovny negativně ještě z dalšího než ekologického hlediska. Zdálo se jim, že se jedná o provokaci stran československých komunistů, neboť koksovna měla stát na místech, kde po první světové válce probíhaly boje mezi Čechoslováky a Poláky o strategické pohraniční území.

Iniciativy se chopil především Jaromír Piskoř s Jaromírem Glacem, o jehož konfidentství v té době ještě nebylo potuchy. „*Po několika setkáních s našimi polskými přáteli na hranicích poznal, jak je v Polsku obřím negativním*

---

¹⁶² Otáhal, Milan: Opoziční proudy v české společnosti 1969-1989. Praha, 2011. S. 551-552.

¹⁶³ Informace o Chartě 77 ročník 1989/16. S. 2-3.

¹⁶⁴ Rozhovor s Ivem Mludkem. Březen 2013, v Opavě, rozhovor vedla Alice Hornová.

*tématem výstavba mamutí koksovny ve Stonavě. Měli o výstavbě koksovny dost, ale kusých informací. Dostal jsem se k projektové dokumentaci stavby.*¹⁶⁵

Problémy gigantické stavby se měly odrazit hlavně v Polsku, neboť podle výzkumu proudění větru mělo až 80% vyprodukovaného popílku a jiných emisí přistát na polském území. Od stavby bylo 20km vzdáleno jezero s pitnou vodou a lesy v už tak sužované katastrofálním stavem ovzduší měli pod tíhou nových emisí hynout v ještě větším rozsahu. Při případné havárii čističky koksárenské odpadní vody by mohla do řeky Olše a následně do Odry jedovatá tekutina. O dopadech na zdravotním stavu obyvatelstva je zbytečné hovořit.

Dalším nebezpečím pro výstavbu takto rozměrné stavby se následně ukázalo i poddolování celého stavebního prostoru. *„Když se stavbě koksovny propadla jídelna stavebních dělníků, došlo i mnoha stavařům, že stavět v tomto prostoru tak mamutí stavbu je hloupost. Informací o stavbě bylo najednou dost. V důsledku těžby uhlí musel tehdy na Stonavě mít každý sloup elektrického vedení snad desetimetrový základ. Ostravští komunisté si ale stáli na svém.*“¹⁶⁶

Jaromír Piskoř se pod tíhou situace rozhodl jednat. Spolu s Poláky, Jaromírem Glacem, Ivem Mludkem a jinými zorganizoval demonstrace proti pokračování výstavby koksovny ve Stonavě a v Českém Těšíně. V polské části Těšína demonstrovalo přibližně deset tisíc lidí. Na české straně to byla stovka. Díky informacím o této demonstraci však bylo náměstí v Českém Těšíně uzavřeno. Argumentem pro uzavření se stalo provádění postřiku proti plevelům. Jaromír Piskoř se demonstrace neúčastnil, protože byl zadržen opavskou Státní bezpečností. Sepsal podrobnou zprávu o celé situaci, která se ve zredukované podobě objevila na prvních stránkách zářijového Infochu z roku 1989 pod názvem Stanovisko k výstavbě koksárny u Stonavy. Pod článkem věnovaným vládě ČSSR, ministerstvu vnitra a životního prostředí ČSR se podepsali všichni tři tehdejší mluvčí Charty 77: Tomáš Hradílek, Dana Němcová a Alexandr Vondra.¹⁶⁷

---

¹⁶⁵ Binar, Aleš- Plaček, Jaromír: Opava 1989 ve vzpomínkách. Opava 2009, s. 91.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ Informace o Chartě 77 ročník 1989/16. S. 2-3.

Po uveřejnění tohoto článku se Jaromír Piskoř dostal do obtížné situace. „Najednou jsem byl ekologický terorista, který jim bojkotuje stavbu, nevím už které pětiletky.“¹⁶⁸ Sám byl varován členem krajského výboru KSČ, že se proti němu chystá trestní stíhání. Důvodem, proč nejspíš nebyl vzat do vazby, byla skutečnost, že se o jeho iniciativě a o jeho plánovaném stíhání vysílalo na Svobodné Evropě.

Výstavbu koksovny pozastavila Sametová revoluce. Jaromír Piskoř se však problematikou zabíral i nadále a v roce 1990 se zasloužil o zrušení dostavby. „Tečku za koksovnou ve Stonavě jsme udělali s Čalfou v roce 1990. Já už coby federální poslanec a on coby federální premiér. A nebylo to (tak úplně) kvůli protestům z Polska, ekologickým z Ostravska (najednou jich bylo hodně), ale pro absolutní neekonomičnost mamutí betonové blbosti, kterou ostravští komunisté brali tak emocionálně.“¹⁶⁹

Dalším objektem zájmu nově ustanoveného Severomoravského ekologického hnutí se staly rudné doly v Jeseníkách. V rámci setkávání s jesenickými ekology se řešily problémy tamního prostředí. Největším z nich byla havárie tamních rudných dolů. Svah, na kterém byla skládka s těžkými kovy, se sesunul na území Polska. V rámci toho se připravovaly kroky, které měly československou vládu donutit v této věci jednat.¹⁷⁰

Severomoravský ekologický klub pomáhal řešit také dílčí komunální problémy jednotlivců. Otázky tohoto druhu byly řešeny formou stížností a podobně.

V rámci celorepublikového standardu se i na severní Moravě ke konci normalizační éry začali lidé nejen z prostředí disentu zajímat o problematiku ekologie. Iniciačním bodem pro ustanovení Severomoravského ekologického hnutí byl především problém výstavby obří koksovny na Karvinsku v těsné blízkosti polských hranic. Následné zahájení provozu by totiž vedlo nejen

---

¹⁶⁸ Binar, Aleš- Plaček, Jaromír: Opava 1989 ve vzpomínkách. Opava 2009, s. 91.

¹⁶⁹ Tamtéž. s. 92.

¹⁷⁰ Vyplyvá z rozhovoru s Jaromírem Piskořem. Duben 2013, v Praze, rozhovor vedla Alice Hornová.

k zhoršení již tak katastrofického stavu ovzduší a jiným ekologickým problémům, ale také k ochlazení vztahů s Poláky. Na protest proti výstavbě koksovny, která se navíc stavěla v rizikové poddolované oblasti, zorganizovali lidé z polské i české strany protestní akce v Těšíně, která byla na české straně kroky StB značně komplikována. Jaromír Piskoř, který zrušení stavby věnoval značné úsilí, se spolu s dalšími v roce 1990 zasloužil o její zastavení.

Další činností severomoravských ekologů byla spolupráce s kolegy z Jesenicka. Zapojili se například do kauzy sesuvu skládky těžkých kovů z místních dolů přes hranice do Polska. Pomáhali pomocí stížností řešit i komunální problémy jednotlivých občanů.

Další iniciativy disentu na severní Moravě

Kromě aktivit a iniciativ, které byly detailně popsány v předešlých kapitolách, vyvíjel Severomoravský disent prostřednictvím svých jednotlivých článků dílčí akce, jež se dají jen těžko zařadit do blíže charakterizujícího celku. Byly to často násilně přerušené akce, na které si jednotliví narátoři vzpomněli, nebo které zachycují fragmenty údajů z odtajněných složek StB. Věřím, že takových aktivit bylo více, záznamy o nich jsou však zničeny či na své objevení ještě čekají, nebo si jejich účastníci při našem rozhovoru zrovna nevzpomněli na jejich průběh.

Jedna z takových solitérních akcí se odehrála v prvomájovém průvodu konaném při oslavách svátku práce v Olomouci v roce 1987. Jejími hlavními aktéry byli Tomáš Hradílek a Rudolf Bereza, chartista z Jeseníku, který pro Chartu převážel materiály především z Brna do Olomouce a Ostravy. Mezi jejich společné podniky patřil například dopis prezidentu republiky, Gustavu Husákovi, s názvem: Dopis pěti dělníků z Moravy, ve kterém ho vyzývali, aby odstoupil z funkcí, jež zastával. Oba také podali trestní oznámení za velezradu na Vasila Bil'aka a ani dopisy adresované jiným komunistickým špičkám v jejich činnosti nebyly ojedinělé. Společně se na jaře roku 1987 odhodlali k dalšímu riskantnímu činu. Přestože ve svůj úspěch ani nedoufali, podařilo se jim během oslav před prvomájovým průvodem rozvinout transparent velkých rozměrů, kterému vévodilo heslo: Charta 77 vybízí k občanské kuráži. „...já jsem potom byl nějaký rozkurážený a měl jsem pak dokonce i nějaké stíhání za výtržnictví, to bylo v roce osmdesát sedm, když jsem se svým kamarádem Rudolfem Berezou rozvinul transparent Charta 77 vybízí k občanské kuráži.“¹⁷¹ Než je stačila chytit Veřejná bezpečnost, uplynulo skoro třicet minut. Po té byli vzati do vazby a proběhl soud, ve kterém byli odsouzeni za výtržnictví. Trest byl naštěstí pouze

---

¹⁷¹ Rozhovor s Tomášem Hradílkem. Duben 2013, v Lipníku nad Bečvou, rozhovor vedla Alice Hornová.

podmíněný, oba za svůj delikt zaplatili státu pokutu ve výši dvou tisíců československých korun.

Pravidelné akce v bytě svých rodičů i jinde v Opavě začal pořádat Jaromír Piskoř se svým přítelem z vojny Jaroslavem Kuchyňou. Organizovali v soukromých bytech filosofické semináře po vzoru pražského profesora Ladislava Hejdánka, jehož přednášek se sami v Praze účastnili. Důkazy o jejich existenci jsou navíc patrné taky z dokumentů a zpráv StB, které se částečně dochovaly dodnes. Píše se v nich následující: *„Agenturní cestou byl získán poznatek o filosofických seminářích konaných v bytě rodičů PISKOŘE Jaromíra, nar. 1962, technika n.p. Galena Komárov, v Opavě, které pro mládež z řad středoškolských a vysokoškolských studentů po vzoru tzv. „soukromých univerzit“ prof. HEJDÁNKA z Prahy organizuje KUCHYŇA Jaroslav, nar. 1963, mistr SOU Spojuů Praha, trvale bytem Opava...“*¹⁷² V opavském bytě rodičů Jaroslava Piskoře se převážně mladí studenti mohli dozvídat nejen poznatky z filosofických přednášek, ale měli zde k dispozici i některé tituly indexové literatury. Filosofické debaty v Opavě však jako mnoho dalších jiných akcí byly StB poměrně záhy zmapovány a jejich účastníci začali být sledováni.

Z kusých a fragmentárních dochovaných zpráv z archivu bezpečnostních složek lze také vyčíst, že v kostele v Ostravě Vítkovicích proběhla 7. května 1989 bohoslužba za Jaromíra Švardu. Pietní vzpomínkovou akci podle zprávy uspořádalo severomoravské uskupení chartistů. Po bohoslužbě v nedalekém kostele se skupina sympatizantů a signatářů Charty 77 přesunula do bytu „objekta“ akce „ŠAVLE“, tedy do bytu paní Dolores Hradílkové. Z dokumentu vyplývá, že se pietního aktu mimo ní účastnil také Tomáš Hradílek, více však ze zprávy vyčíst nelze.¹⁷³

Popud k vyvolání další solitérní protirežimní akce přišel zvenčí a jediným jejím důkazem jsou vzpomínky jejich účastníků. Jednalo se o návštěvu amerického velvyslance Eda Cascy, který projevil zájem navštívit Ostravu a promluvit si s mladými lidmi o tamní politické situaci. Celou akci společně s manžely Šulákovými a Janem Králem zorganizoval Petr Pospíchal s Brna. „Petr

---

¹⁷² Z doposud nekatalogizovaných zpráv z Archivu bezpečnostních složek, ÚSTR

¹⁷³ Tamtéž

*Pospíchal nám zavolal a my jsme s manželem a Honzou Králem zorganizovali posezení s podobně smýšlejícími přáteli u nás doma. V té době jsme bydleli na ulici Antonína Macka, s výhledem na dnešní Masarykovo náměstí, v té době Náměstí lidových milicí.*¹⁷⁴

Rozhovoru s velvyslancem byl přítomen překladatel a vévodila mu otázka, jak by si mladí Ostraváci představovali budoucnost. Slovo padlo také na kulturu a především problémy tehdejší politické situace. Jan Král si vzpomíná, že předmětem rozhovoru byla mimo jiné tiskařská technika, kterou by mohl Ed Casca mladé generaci ostravských disidentů zprostředkovat. *„Vím, že jsme po něm chtěli nějaké cyklostyly a takové věci. Techniku jsme chtěli, z naší strany to byla věcná diskuze. Ale nic neslíbil, spíš se tvářil tak neurčitě. Jako všichni.“*¹⁷⁵ Manželé Šulákovi potom byli druhý den pozváni velvyslancem na oběd do ostravského hotelu Imperial. Pokračovali ve včerejším rozhovoru a pak se rozešli. Pavla Skýbová vzpomíná: *„V podstatě jsme navázali na včerejší rozhovor a u velice dobrého jídla, rozhodně nad naše tehdejší poměry, jsme dále probírali podobná témata. Vedle u stolu seděl policajt v civilu a naprosto neskrytě nahrával náš rozhovor na odposlouchávací zařízení. Opět o nás museli předem vědět.“*¹⁷⁶

Na začátku roku 1989 se rozhodli manželé Šulákovi spolu s manžely Pokludovými uspořádat akci spíše recesivní než disidentskou, nicméně tehdejšímu režimu se přesto nezamlouvala. Šlo o jednoduchou mírně provokativní věc, jejímž závěrem mohl být menší sociologický průzkum v rámci ostravské populace. Dva manželské páry vyrobily přes tisíc letáčků nesoucích text, jež vyzýval občany Ostravy, aby svým dětem nekupovali militaristické hračky. Pavla Skýbová na epizodu vzpomíná takto. *„Text měl být narážkou na všudypřítomné dezinformace, jež ovládaly tehdejší masová média. Lživá tvrzení, která se snažila dokázat, že za Studenou válku může pouze Západ neslušně napadající Sovětský svaz a jeho satelity. Namnožili jsme na psacím stroji text v několika stech kopiích a jali jsme se ho vylepit přes noc po Ostravě. Byla to docela úmorná práce, ale do půlnoci jsme byli hotovi.“*¹⁷⁷ Náročná práce s vylepováním

---

¹⁷⁴ Rozhovor s Pavlou Skýbovou. Únor 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová.

¹⁷⁵ Rozhovor s Janem Králem. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová.

¹⁷⁶ Rozhovor s Pavlou Skýbovou. Únor 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová.

¹⁷⁷ Taktéž

letáčků mezi řádky kritizujících původce dezinformovanosti obyvatelstva byla záhy zničena Veřejnou bezpečností. V plné pohotovosti od půl noci do časného rána všechny vylepené plakátky odstranila, a když šli ráno hlavní aktéři do práce, v ulicích nenašli jediný letáček.

Další neúspěšnou akcí roku 1989 byl pokus Jana Krále, Karla Biňovce a dalších o demonstraci na tehdejším ostravském Náměstí Lidových milicí. Plán měl být uskutečněn v rámci výročí ke vzniku Československé republiky 28. října 1989. Jednalo se o demonstraci, při níž měla být přečtena výzva, aby se náměstí Lidových Milicí opět přejmenovalo na Masarykovo náměstí. Jan Král: *„Moc mne mrzí, že ten text už nemám a že nejspíš definitivně zmizel někde v propadlišti dějin. Na náměstí Lidových milicí jsme ani nedošli, samozřejmě. Už na Jiráskově náměstí nás naložili do antonů a rozváželi po ostravských policejních služebnách.“*¹⁷⁸

---

¹⁷⁸ Král, Jan: Podzemní Ostrava. Osmdesátá léta a život s policií. In: Ostrava 25: Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska. Šenov u Ostravy, 2011. s. 464.

Sametová revoluce ve vzpomínkách narátorů

Poslední kapitola této diplomové práce nechává prostor především narátorům samotným a snaží se prostřednictvím jejich vzpomínek osvětlit vývoj událostí tzv. Sametové revoluce a bezprostředně následujícího období na severu Moravy. Zajímavým aspektem výpovědí pamětníků je shodná domněnka, společná mladším generacím, které si neprožily události šedesátého osmého roku, nebo v té době ještě nebyly sto jeho dopady vnímat, že žádný z nich nepředpokládal nebo si ani neuměl představit, že vedoucí úloha KSČ padne a že nastoupí demokratický pluralitní systém, a to ani přes skutečnost, že většina z nich velice citlivě vnímala změny v zahraničí, především v PLR a Sovětském svazu. Tomáš Hradílek naopak, jakožto člověk, který si polednový vývoj i jeho násilné přerušování zažil v období zrodu své politické angažovanosti, předpokládal, že konec osmdesátých let přinese velké demokratizační změny, přestože sám přirozeně netušil jakého rozsahu a jakou výslednou podobu na sebe vezmou. Jan Král si vzpomíná, na optimistické prognózy Tomáše Hradíla, které šířil při pravidelných setkáních u Šavrdů: *„Tomáš Hradílek byl takový optimista, což já jsem nebyl, on vždycky, jak přijel z té Prahy, tak říkal: A v srpnu to už padne., Já jsem na to říkal, že to je blbost, to v životě nepadne. My jsme si to neuměli představit, Tomáš on byl takový hodně pozitivně naladěný.“*¹⁷⁹ Dobu odhadl Tomáš Hradílek, který bedlivě sledoval situaci v ostatních zemích východního bloku, celkem přesně: *„Byl jsem přesvědčen, že změna se blíží. Někdy v létě 89. roku jsem měl v Rožnově pod Radhoštěm setkání s lidmi, kteří se o takové věci zajímali. Shodou okolností jsem tam byl s manželkou na týdenní dovolené, v nějakém rekreačním zařízení zdejší fabriky, čehož jsem využil. Ti lidé se mne také ptali, jak vidím vývoj, a já jsem řekl, že to je otázka do jednoho roku. Pro ně to byl prostě vyloženě šok, protože jsem tvrdil, že očekávám naprostou změnu, v situaci, kdy s tím ještě vůbec nikdo nepočítal.“*¹⁸⁰

---

¹⁷⁹ Rozhovor s Janem Králem. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová

¹⁸⁰ Rozhovor s Tomášem Hradílkem. Duben 2013, v Lipníku nad Bečvou, rozhovor vedla Alice Hornová.

Jako tehdejší mluvčí Charty 77 prožil Tomáš Hradílek Sametovou revoluci, dá se říci, přímo v centru dění. Pokud mu to policie neznemožnila, jezdíval jakožto mluvčí každé páteční odpoledne z Lipníka nad Bečvou do Prahy. To se mu podařilo i 17. listopadu 1989. Přestože z vysílání rádia Svobodná Evropa zachytil některé informace o demonstračním průvodu jdoucím z Albertova na Národní třídu, podrobnosti o situaci se dozvěděl až v bytě Libuše Šilhánové, kde z pátku na sobotu dojel. *„A tam právě u té Libušky Šilhanové jsem se dověděl, co se vlastně stalo. Takže celou tu sobotu a neděli jsme už řešili vzniklou situaci, Charta vydala dokument k tomu, co se stalo na Národní třídě a v neděli se už začal připravovat vznik Občanského fóra. Já jsem se toho také zúčastnil, v neděli odpoledne mě zadrželi, když jsem odcházel ještě s jedním člověkem z bytu Dany Němcové, ale shodou okolností mě pustili ještě večer a stihnul jsem ještě doběhnout do Činoherního klubu Ve Smečkách a té zakládající schůze OF jsem se ještě zúčastnil.“*¹⁸¹ Z neděle na pondělí se Tomáš Hradílek vrátil do Lipníku nad Bečvou a v úterý se vydal do Olomouce, kde se nejprve zúčastnil demonstrace studentů a posléze pomáhal místním disidentům založit Občanské fórum. Ve středu se chystal Tomáš Hradílek do Ostravy, což ovšem bezpečnosti nebylo po chuti. Poprvé se ho pokusili zadržet již na nádraží v Lipníku nad Bečvou: *„...Nastal problém, státní bezpečnost si nepřála, abych dojel do Ostravy. Jednak se mě pokusili zadržet hned tady v Lipníku, přímo z práce, ale mě se fíntou podařilo dostat se jim ze spárů... Mysleli, že čekám na autobusovém nádraží, ale odběhl jsem si jako odskočit a utekl jsem na vlakové nádraží a sedl do vlaku, ale jim to došlo, objevili mě ještě před Ostravou, zastavili vlak, to byl pantograf, to se nedalo otevřít, ošetřili Hlavní nádraží v Ostravě, no a tam mě zadrželi. To jsem byl asi mezi posledníma, který absolvoval, ještě po 17. listopadu poslední celou předběžného zadržení. Zavezli mě z Ostravy do Přerova, z Přerova do Opavy, z Opavy mě vyvezli do Fulneku pozdě v noci, kde mě propustili.“*¹⁸²

Úplně opačnou zkušenost s listopadovými událostmi naopak popisuje Jan Král z Ostravy. Výsledné vyústění situace vůbec nečekal. *„...pokud tě berou*

---

¹⁸¹ Taktéž.

¹⁸² Taktéž

tříkrát týdně do auta a každý dopis, který jsi odeslal, ti ukážou pak na výslechu, tak si říkáš, to nemá šanci tady proti tomu systému, to nemůže spadnout.“¹⁸³

V inkriminované době nic netušil a jako jiní se o pražských událostech dozvěděl prostřednictvím rádia Svobodná Evropa. Víkend, jak říká, strávil v Ostravě, bez nějakých větších očekávání. V pondělí 20. listopadu měl v plánu jít do zaměstnání, do divadla Jiřího Myrona, ale podle vrátných tam na něj čekali lidé z StB. V pět hodin odpoledne se pak účastnil demonstrací na náměstí tehdy ještě stále Lidových Milicí v centru Ostravy. *„Pořád jsem byl v euforii. No, byl to zážrak, pamatuji si, jak jsem brečel. Jakeš¹⁸⁴ padl, to prostě...“¹⁸⁵*

Stejně jako Jan Král, ani Ivo Mludek nepředpokládal takovou radikální změnu režimu. Něco tak progresivního si ani v nejmenším nepředstavoval. Podobné změny považoval za možný výsledek padesátiletého procesu. Myslel, že Gorbačov dovolí jen pomalé a částečné změny v Sovětském svazu a ty se později dostanou i k nám. 17. listopad trávil Ivo Mludek v Brně, s doktorem Šabatou a dalšími řešili podrobnosti kolem vzniku samizdatového časopisu společného pro dnešní viszegradský prostor. Z Brna odjel do Štenberku, kde se měl zabývat kauzami mladých lidí, kterým byly odejmuty cestovní pasy. Ve Štenberku se však dozvěděl o revolučním dění a urychleně se vydal do Opavy. Tam se sešel s Alešem Bartuskem a Jaromírem Piskořem, zbylými opavskými disidenty. Na situaci vzpomíná takto: *„...přišel jsem domů v jedenáct hodin večer a za půl hodiny na to u mě zvonil Jarda Piskoř a za další půlhodiny přijel Aleš Bartusek, každý z jiných míst. Tak jsme se tak prostě telepaticky setkali no a říkali jsme, že se asi něco stane. Buď to bude dobrý, nebo špatný, ale už to pak nikdy nebude stejný. Rozhodně jsme věděli, že se něco bude dít. Tak jsme analyzovali situaci a dospěli jsme k špatnému závěru, že v Opavě zdechl pes a že tady nic nebude, tak jsme jeli do Ostravy všichni.“¹⁸⁶* V Ostravě se v té době skutečně manifestovalo, domněnka, že v Opavě se v tomto směru nic konat nebude, byla však mylná. Od přítele Jaromíra Kuchyni, kterého kontaktoval s informacemi pro Hlas Ameriky, se Ivo Mludek dozvěděl, že se v Opavě na náměstí sešlo demonstrovat několik studentů. Sám se okamžitě rozhodl vrátit do Opavy, kde

¹⁸³ Rozhovor s Janem Králem. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová

¹⁸⁴ Milouš Jakeš generální tajemník ÚV KSČ v letech 1987-1989

¹⁸⁵ Rozhovor s Janem Králem. Březen 2013, v Ostravě, rozhovor vedla Alice Hornová.

¹⁸⁶ Rozhovor s Ivo Mludkem. Duben 2013, v Opavě, rozhovor vedla Alice Hornová.

spolu s dalšími přáteli sepsal první výzvy k tomu, aby se lidé sešli na Horním náměstí k další demonstraci. Letáky potom celou následující noc množili na tiskařském válečku, který narychlo sehnali z Krnova. Nad ránem letáčky vylepili. Zprvu se demonstrací účastnili pouze středoškolští studenti, v dalších dnech však přicházelo více a více lidí. S Ivem Mludkem se spojil Pavel Dostál, v té době režisér ve Slezském divadle v Opavě, a společně učinili kroky vedoucí ke vzniku Občanského fóra v Opavě.

Jaromír Piskoř do okamžiku než se s Ivem Mludkem setkal v Opavě a společně potom odjeli do Ostravy, trávil páteční a sobotní chvíle na celostátním zasedání Hnutí za občanskou svobodu v Praze, v bytě Pavla Bratinky, kde se dozvěděl, že studenti už druhý den demonstrují v ulicích. Sám se v Praze před odjezdem do Opavy účastnil menší demonstrace a pak už spěchal se žhavými informacemi o revolučním dění do Severomoravského kraje. V pondělí 20. listopadu kolem čtvrté hodiny odpolední odjel po práci, kde na něj čekali důstojníci StB, kteří ho však ihned propustili, vlakem do Ostravy. Tam se společně s dalšími lidmi a především s vysokoškolskými studenty začaly zakládat stávkové výbory a pomalu se rodit Občanské fórum. *„V Ostravě se nejdříve na náměstí (já přišel později) a pak na schodech kostela (před divadlem Myrona) uskutečnila první menší ostravská demonstrace. Pamatuji si, že na mých a Němčíkových zádech stál Popelka a mluvil k davu (měl silný hlas a odseděl si za to pak ještě 48 hodin ve vazbě).“*¹⁸⁷

Od Jaromíra Piskoře se o revolučním dění dozvěděl i Jiří Fiedor, který víkend trávil mimo domov. *„Já jsem byl v té době v Novém Jičíně, kde zrovna probíhala nějaká hudební akce a tam jsem se poměrně zdržel, zůstal jsem až do pondělka, takže jsem vlastně vůbec nevěděl, že nějaká revoluce je. Až když jsem přijel v pondělí do Ostravy, tak mi Jarda Piskoř volal, kde jsem, že je revoluce a že se zakládá Občanské fórum, ať přijedu...“*¹⁸⁸

---

¹⁸⁷ Binar, Aleš- Plaček, Jaromír: Opava 1989 ve vzpomínkách. Opava 2009, s. 98.

¹⁸⁸ Rozhovor s Jiřím Fiedorem. Duben 2013, Praha, rozhovor vedla Alice Hornová.

Závěr

V osmdesátých letech 20. století podepsalo Chartu 77 třicet nových signatářů z celého tehdejšího Severomoravského kraje, připojili se tak k sedmi statečným, kteří Chartu signovali již v sedmdesátých letech. Počet signatářů v „ocelovém kraji“ byl dosti podprůměrný, jednou z příčin mohly být vysoká míra šikany stran policejního aparátu. Ivo Mludek si vzpomněl na slova jednoho z vyšetřovatelů, kterými zakončil jeden z nekonečné řady výslechů, jenž absolvoval: *„Ať si v Praze dělají, co chtějí, tady to bude jinak, tady nejsme v Praze, vážený pane!“*¹⁸⁹ Represe ze strany aparátu byly velice nepříjemné a jejich četnost vzrůstala. Když pomineme neadekvátnost pracovních pozic, asi každý činný disident si zažil domovní prohlídku, výslechy či pobyt v cele předběžného zadržení. Jan Král vzpomíná, že s blížícím se koncem normalizace byla konfrontace s StB stále častější a že v jejich posledních měsících si pro něj neváhali třikrát týdně dojet do práce. Členové opozice, jenž měli rodinu, byli často nechutně vydíráni. Dalším důvodem nízké angažovanosti severomoravského obyvatelstva v protirežimních aktivitách mohla být alespoň zdánlivá spokojenost s normalizační politikou, která loajálnost režimu oplácela sociálními výhodami. V závěru osmdesátých let začali Chartu podepisovat především jedinci mladší generace, kteří se však v opozičním prostředí pohybovali již delší dobu a často již byli členy některých nezávislých organizací a iniciativ jako bylo Nezávislé mírové sdružení nebo Společnost přátel USA. Důvody k tomu, zapojit se do opozičního hnutí u nich vycházely především z pocitu nedostatku kvalitní hudby, literatury a intelektuálního kulturního prostoru vůbec.

Jedním z mála míst severomoravského kraje, kde docházelo k setkáním disidentů ve větší míře, byl byt Jaromíra a Dolores Šavrdových v Ostravě Zábřehu. Stal se také místem, kde většina signatářů podepsala Chartu 77 a kde se díky osobnostem jako byl Tomáš Hradílek, Petr Pospíchal nebo Stanislav

---

¹⁸⁹ Binar, Aleš- Plaček, Jaromír: Opava 1989 ve vzpomínkách. Opava 2009, s. 74.

Devátý seznamovali s informacemi z Prahy a Brna. Dalším místem, které sloužilo k podobným účelům, byla nádražní hospoda v Jilešovicích u Háje ve Slezsku. Strategicky výhodná pozice skýtala útočiště především pro mladé lidi z regionu, kteří si u piva vyměňovali samizdaty hudbu i informace, do doby, než bylo jejich útočiště vyzrazeno. Vysoká míra infiltrace severomoravského opozičního prostředí agenty Státní bezpečnosti byla jejím velkým problémem. Hned dva ze tří prvních severomoravských signatářů Charty 77 nakonec navázali s StB spoluprací. Jeden z nich emigroval a dál působil jako agent StB v exilu, druhý z nich, Jaromír Glac, bohužel až do začátku devadesátých let nadále pobíral důvěru ostatních disidentů. Jeho prozrazení bylo pro mnoho lidí obrovským zklamáním.

Jednou z nejrozsáhlejších a nejpropracovanějších aktivit disentu severomoravského regionu, označovaného v soudobém diskurzu za baštu stalinismu, byla výroba, dovoz, množení a distribuce samizdatu. Kromě indexových knih se množily především samizdatové časopisy Infoch, Vokno a Lidové noviny, které se na Ostravsko dovážely z Prahy. Nedostatek kvalitních periodik kulturního i politického charakteru nutil již od samého počátku normalizace lidi na severní Moravě tisknout za pomoci tiskařských blan, rámečků a válečků své vlastní časopisy. Jejich vydávání často nemělo dlouhého trvání, mnohé zanikly po prvních číslech. Ke konci 80. let už na severní Moravě vycházela kvalitní autorská periodika reflektující soudobé problémy, kulturu i politiku. Přinášely nejen aktuální články a komentáře soudobého dění, ale mnohdy také překlady zajímavých článků ze zahraničí. To byl případ například časopisu Protější chodník, který vznikl v Opavě a mezi jehož snahy patřilo podávání pravdivých aktualit ze sousedního Polska, ve kterém se naplno rozvíjel demokratizační proces. V Ostravě se postupem času vyprofiloval časopis s názvem Severomoravská pasivita, v Havířově to byl například Hadr.

Specifickým odvětvím protikomunistické opozice bylo undergroundové hnutí. Na Ostravsku nebo na Opavsku o žádných takových komunitách nevíme, přestože jednotlivců, kteří vyznávali podobný životní styl, se zde několik vyskytovalo. Ti však za kulturními akcemi tohoto typu, především alternativní hudbou, museli z regionu vyjíždět. S typickou komunitou podobnou těm, které

se v osmdesátých letech vyskytovaly v Nové Vísce nebo v Řepčicích na severu Čech, bychom se setkali v Havířově nebo v Novém Jičíně. Členům havířovské komunity, která našla své útočiště v místní hospodě U Urbana, se podařilo v průběhu osmdesátých let zorganizovat celkem 4 festivaly alternativní hudby v Třánovicích. Podobný podnik byl realizován také v Oldřichovicích na Opavsku. Akce tohoto typu byly však sporadické a ještě méně četné byly podniky spojené s prezentací výtvarného umění. Přestože se nekonformní umění severomoravských umělců nelahodící oku soudruha zvyklému na jednoduché socrealistické práce několikrát podařilo vystavit, měly exhibice, díky zásahům Veřejné bezpečnosti, většinou jepičí život.

Po vydávání, množení a distribuci samizdatů patří mezi aktivity severomoravského disentu také akce pořádané v rámci Polsko-československé solidarity. Dobré kontakty s Poláky, dány především blízkostí hranic severomoravského regionu s PLR, byly navázány prostřednictvím opavských disidentů, kteří v té době již vydávali samizdatový časopis Protějšší chodník, mezi jehož cíle patřilo také zlepšení veřejného obrazu Poláků v očích severomoravského obyvatelstva. V rámci solidarity se na naše hranice pomocí kurýru dostávaly samizdaty a především indexové tituly, které nebyly v Polsku na hranicích s Německem celníky zabavovány. Dalším velkým přínosem byly tajné semináře pořádané v Polsku určené Čechoslovákům, na kterých se učili techniky podzemního tisku.

S Polskem také souvisí další velká událost severomoravského disentu, a to vznik Severomoravského ekologického klubu. Ekologický klub v krajině s vysokou mírou devastace životního prostředí se snažil zasadit o zrušení plánované výstavby koksovny ve Stonavě, jež měla být největší svého druhu v zemích RVHP. Kdyby se koksárnu opravdu podařilo na vysoce poddolovaném prostoru postavit, více než 80% popílku by se usadilo na polském území. Případná havárie by způsobila nesčetné katastrofy, například otravu nádrže pitné vody pro oblast polského Těšínska.

Jednotlivých aktivit vykonávaných severomoravským disentem ať už v rámci opozičních organizací jako byla Charta 77 nebo na vlastní pěst bylo přes jeho omezený počet mnoho a není v silách diplomové práce je všechny uvádět.

Tato práce si klade za cíl alespoň částečně zmapovat jeho činnost a podobu za pomoci výpovědí pamětníků a je si vědoma svých nedostatků způsobených metodou, nízkým počtem narátorů a především minimem zachovaných pramenů, se kterými by předkládaná fakta mohla být komparována.

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

Rozhovory s pamětníky:

Rozhovory s Jiřím Fiedorem 25. března a 7. dubna v Praze vedla Alice Hornová

Rozhovory s Tomášem Hradílkem 28. března a 11. dubna 2013 v Lipníku nad Bečvou vedla Alice Hornová

Rozhovory s Janem Králem 27. února a 10. března 2013 v Ostravě vedla Alice Hornová

Rozhovory s Ivem Mludkem 31. března a 11. dubna v Opavě vedla Alice Hornová

Rozhovory s Jiřím Piskořem 25. března a 6. dubna v Praze vedla Alice Hornová

Rozhovory s Pavlou Skýbovou 25. února a 4. března v Ostravě vedla Alice Hornová

Nepublikované prameny:

Osobní archív Jana Krále:

Složky ostravské StB vedené na jméno Jana Krále

Výtisk samizdatového časopisu Severomoravská pasivita z května 1989

Fotografie ze soukromého koncertu, Orlová léto 1989

Předvolání obviněného

Osobní archív Jromíra Piskoře:

Fragmenty odtajněných spisů ostravské StB popisující aktivity severomoravského disentu v roce 1988 a 1989

Informace o Chartě 77 ročník 1989/16.

Osobní archív Petra Šimíčka:

Sbírka Posledních pár lístků. Samizdatové vydání básní ostravského spisovatele, chartisty Jaromíra Šavrdy.

Edice pramenů:

CÍSAŘOVSKÁ, Blanka - PREČAN, Vilém: *Charta 77: Dokumenty 1977-1989*. 3svazky. Praha, 2007.

Literatura:

BENDA, Václav: *Noční kádrový dotazník a jiné boje. Texty z let 1977- 1989*. Praha, 2009.

BLOEM, Filip -JASINSKY, Miroslav: *Česky jsem se učil v lese*. In: *Paměť a dějiny* 2010/03. Praha ÚSTR, 2010. s 84-89.

BINAR, Aleš- Plaček, Jaromír: *Opava 1989 ve vzpomínkách*. Opava 2009.

BLAŽEK, Petr ed.: *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968-1989*. Praha 2005.

FIALA, Petr- HOLZER,Jan- Mareš, Miroslav- PŠEJA, Pavel: *Komunismus v České republice*. Brno 1999.

FIEDOR, Jiří: *Bílé vrány v černém poli. Chartisté a nezávislé iniciativy na Ostravsku*. In: *Dějiny a současnost* 2007/2.

GRUNTORÁD, Jiří: *Informace o Chartě 77 1978-1990 Článeková bibliografie*. Praha 1998.

KAUTE, Małgorzata- OKRZESIK, Janusz (eds.): *Obywatele dyplomaci: Solidarność Polsko-Czesko-Słowacka w Cieszynie i Bielsku-Białej*. Bielsko-Biała 2009.

Kol. autorů: *Hnědá kniha. O procesech s českým undergroundem*. Praha 2012.

Kol. autorů: *Ostrava 25 Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska*. Šenov u Ostravy 2011.

KUSÝ, Miroslav: *Charta a reálný socialismus*. In: O svobodě a moci. Köln 1980.

LIBERDA, Vladimír: *Příběh orwellovských let*. Brno 1995.

MEZNÍK, Jaroslav: *Můj život za vlády komunistů. (1948-1989)*. Brno 2005.

MŮCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana – VANĚK, Miroslav: *Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha 2007.

OTÁHAL, Milan: *Opoziční proudy v české společnosti 1969-1989*. Praha 2011.

PÁNEK, Jaroslav- TŮMA, Oldřich (eds.): *Dějiny Českých zemí*. Praha 2008.

STÁREK, František - KOSTŮR, Jiří: *Baráky: souostroví svobody*. Praha 2010.

ŠAVRDA, Jaromír: *Ostrov v souostroví*. Praha 2009.

ŠAVRDA, Jaromír: *Věžeň č. 1260*. Praha 2009.

VANĚK, Miroslav (ed.): *Mocní? A bezmocní? Politické elity a disent v období tzv. Normalizace*. Praha 2006.

VANĚK, Miroslav: *Nedalo se tady dýchat: Ekologie v českých zemích v letech 1968 až 1989*. Praha 1996.

VANĚK, Miroslav a kol.: *Orální historie. Metodické a "technické" postupy*. Oloumouc 2003.

VANĚK, Miroslav - URBÁŠEK, Pavel (eds.): *Vítězové? Poražení? I. a II. díl*, Praha 2005.

Internetové zdroje:

<http://www.usd.cas.cz/cs/stranky/oddeleni/centrum-oralni-historie>

http://www.fhs.cuni.cz/ohsd/stranka/studijni%20materialy/Naslouchat_hlasu_m_pameti.pdf

<http://www.totalita.cz/vysvetlivky/disent.php>

<http://dejinyasoucasnost.cz/archiv/2007/2/bile-vrany-v-cernem-kraji-/>

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/historie-cs/142156-disidenti/>

http://www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=eseje&val=2_eseje.html&typ=

<http://www.ustrcr.cz/cs/opozice>

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10213072648-prechodne-adresy-jaromira-savrdy/409235100031001/>

Seznam zkratek

CPZ.....	cela předběžného zadržení
ČSSR.....	Československá socialistická republika
HOS.....	Hnutí za občanskou svobodu
INFOCH.....	Informace o Chartě 77
JZD.....	Jednotné zemědělské družstvo
KSČ.....	Komunistická strana Československa
MNV.....	Místní národní výbor
ODS.....	Občanská demokratická strana
PLR.....	Polská lidová republika
RVHP.....	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SPUSA.....	Společnost přátel USA
StB.....	Státní bezpečnost
ÚV KSČ.....	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VB.....	Veřejná bezpečnost
VONS.....	Výbor na ochranu nespravedlivě stíhaných

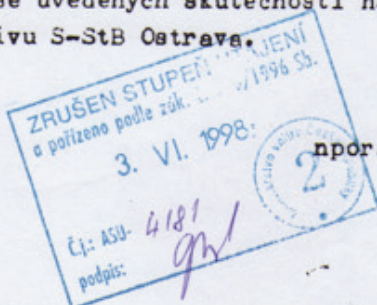

- 2 -

O d ů v o d n ě n í :

Spis KTS VLADAŘ byl založen s cílem prověření zájmové osoby vytypované k možnému využití jako zákl. oper. prostředku v problematice volné mládeže se zaměřením na mladé lidi inklinující k různým nezávislým strukturám v ČSSR. Provedeným šetřením a vytěžením agenturní sítě byla činnost jmenovaného v zájmovém prostředí potvrzena. Jmenovaný je plně pod vlivem některých signatérů CH-77 (Dolores ŠAVRDOVÁ, Tomáš HRADÍLEK) jimiž je podporován v závadové a trestné činnosti. V této souvislosti Jan KRÁL zorganizoval dne 3.3.1989 v mléčné jídelně na náměstí Lidových milicí v Ostravě 1 podepisování petic na podporu propuštění Václava HAVLA a dalších protisoc. orientovaných osob. S jmenovaným byl proveden zpravodajský pohovor. Jmenovaný se odmítl k předmětné věci vyjádřit, napsal však vlastnoruční prohlášení, že se v budoucnu podpisových akcí vyvaruje, ani je nebude podporovat. Vzhledem k tomu, že v závadové činnosti pokračoval byl zpracován návrh na realizaci složkou VB dle § 6 zák. 150/1969 Sb. OVŠ MS SNB Ostrava byla jeho činnost překvalifikována a vůči jmenovanému bylo vzneseno obvinění dle §§ 154/2 a 165/1 TZ.

Na základě výše uvedených skutečností navrhuji spis KTS VLADAŘ uložit do archivu S-StB Ostrava.

por. Duží Ivan

Příloha č. 1: Fragment spisu akce „VLADAŘ“ (soukromý archiv Jana Krále)

veně nepřátelské činnosti pracovat konspirativně a je ochoten přinášet i osobní oběť, včetně ztráty zaměstnání.

Akce je nadále v aktivním rozpracování s cílem dokumentace tr. činnosti objektu včetně odhalení ilegálních kanálů, spojení na opozici v PRA.

Akce "PILA", os. svazek č. 315 40 - MLUDKA Ivo, nar. 27. 8. 1964 Opava, bytem Opava, rozpracovávan pro podezření a tr. činnosti dle § 202 tr. zákona.

Objekt patří k radikálnímu křídlu stoupenců a signatářů CH-77 a dalších tzv. "nezávislých iniciativ" SPUSA a MMS. Byl hlavním iniciátorem založení nové iniciativy pod názvem "Severomoravský ekologický klub (SEK)" a spoluorganizátorem protestní akce proti výstavbě koksovny Stonava. V této souvislosti na den 5. 10. 1989 organizuje spolu s polskými přáteli protestní manifestaci, která má probíhat na území PRA i ČS. a při účejně podpoře vlády a Sejmu PRA. Dne 1. 8. 1989 při cestě do PRA převážel objekt samizdatovou literaturu CH-77, nezavislých iniciativ, za občanské svobody a celší, kterou hodlal předat členům opozičního hnutí v PRA. Objekt akce PILA udržuje úzké vztahy s objektem akce REAKTOR K ADÍKKA a OLŠA. Pravidelně se zúčastňuje schůzek Sa chartistů u objektu akce ČAVIE 1 a patří mezi aktivisty SPUSA. Rovněž byl v Sa kraji navržen opozicí jako mluvčí nové iniciativy "Hnutí za nenásilí", která má mít velkou podporu HAVLA, LUDČKA a kardinála TOUŠKA a má vycházet z učení K katky GAUDÍHO.

V akci jsou plněny úkoly AGE rozpracování.

Akce VĚTEV - os. svazek č. 320 37 - MACHOVSKÝ Pavel, nar. 16. 8. 1969, student VŠCH Praha, bytem Domoradovice, č. 36, okr. Opava.

ŠAVRDOVÉ. Ing. KUBA se otevřeně hlásil k signaci CH-77. Navázal pravidelný styk s rozhlasovou stanicí RSE, pro kterou zpracoval relaci k 20. výročí sebeupálení Jana PALACHA a Jana ZAJÍCE a přislíbil další spolupráci. Aktivně se zapojil do akcí na obranu Augustina NAVRÁTILA. Navázal kontakt s vedoucím tzv. "Demokratické iniciativy" ADLEREM Emanuelem z Prahy.

Akce je nadále v aktivním rozpracování a byla přijatá opatření k důslednější kontrole objektu s cílem dokumentace jeho tr. činnosti.

Akce "CHEMIK" - sig.sv. 31456 - PISKOŘ Jaromír, nar. 11.8.1962, bytem Opava, rozpracován pro podezření z trestné činnosti dle § 100 tr. zákona.

Objekt akce "CHEMIK" patřil mezi nejaktivnější stoupence CH-77, pravidelně se zúčastňoval schůzek předních stoupenců a signatářů CH-77 Sm kraje u objektu akce "ŠAVLE I" Delores ŠAVRDOVÉ. Zorganizoval nelegální výstavu obrazů malíře BENDY v soukromém domě v Petřvaldě. Vydával a zajišťoval distribuci samizdatové tiskoviny "Protějšší chodník". Pravidelně se zúčastňoval schůzek přívrženců CH-77, SPUSY a dalších nezávislých iniciativ v Jilešovicích v okr. Opava.

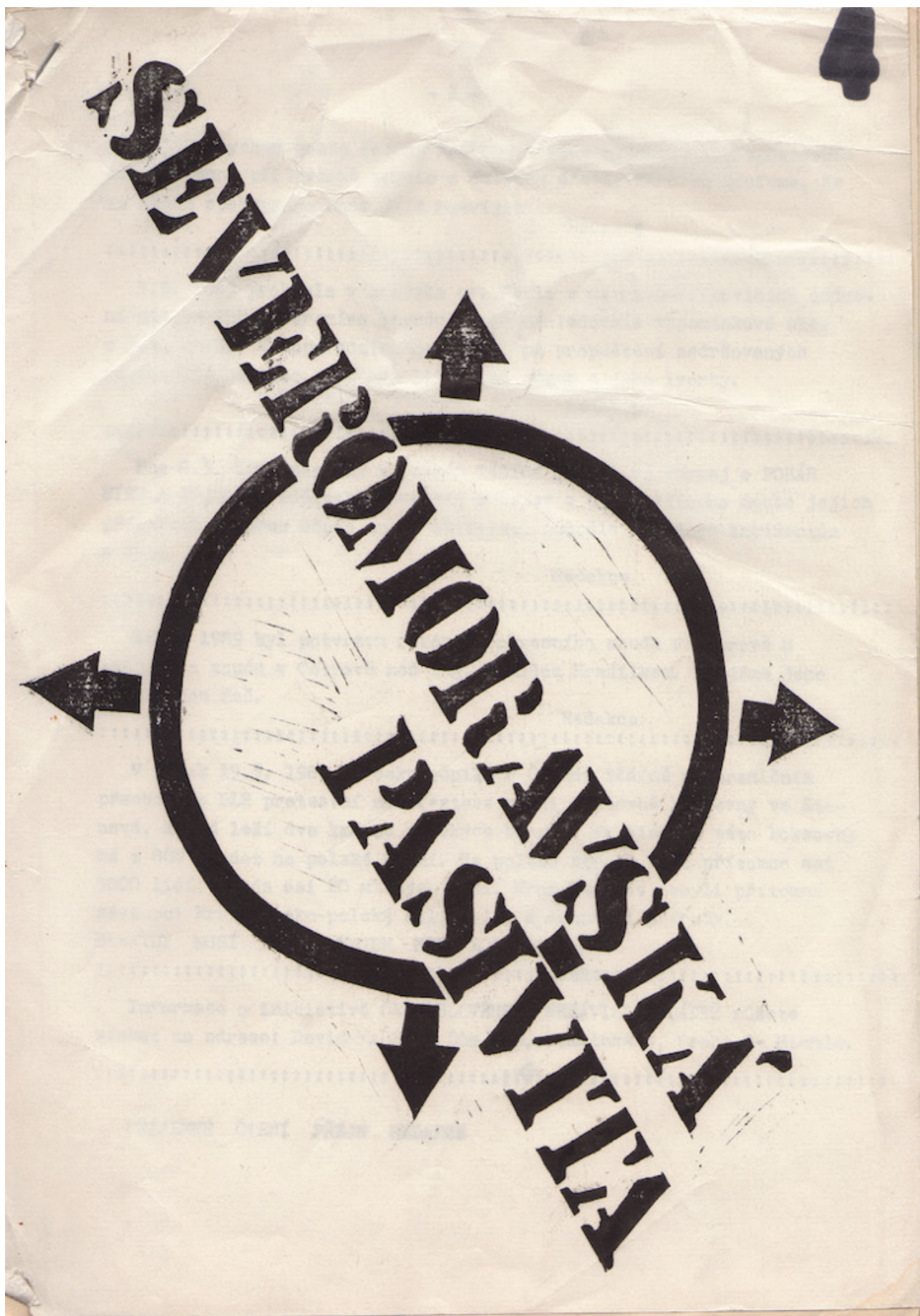
Akce je nadále v aktivním rozpracování s cílem dokumentace tr. činnosti objektu.

Operativní cestou byl získán poznatek, že MRŠTÍK Zdeněk, nar. 30.9.1964, bytem Nový Jičín, ul. Jaselská čp. 275, dne 19.1.1989 zorganizoval v místě bydliště podpisovou akci na podporu propuštění HAVLA Václava z vazby. Aktivně se zapojil do činnosti SPUSA v Novém Jičíně, kde se snažil vypracovat konkrétní stanovky zaměřené proti socialistickému zřízení v ČSSR.

Uvedená činnost jmenovaného je prověřována ve spise PO akce "CHODNÍK".

Příloha č. 3: Fragment odtajněných spisů ostravské StB popisující aktivity Jaromíra Piskoře, „objektu“ akce „CHEMIK“, zmiňující se o výstavě Václava Bendy Janošce (soukromý archív Jaromíra Piskoře)

Příloha č. 4: Titulní strana samizdatového časopisu Severomoravská pasivita. Květen 1989.
(soukromý archiv Jana Krále)

Jaromíra z Opavy bylo odhaleno vydávání samizdatů "Pro-
tější ohodník", v Karviné vydává objekt akce "SALÁM"
SALZMAN Lumír z Havířova tzv. "HADR" (Havířský drbník).
V Novém Jičíně člen SPUSA FÁREK Vlastimil s největší
pravděpodobností vydává časopis "SATIR" apod. Rovněž je
v Sm kraji registrováno zvýšené rozšiřování celostátních
samizdatů a IDC materiálů zpracovávaných strojopisem.

Hlavními organizátory veškeré činnosti jsou nadále
známí stoupenci a signatáři CH-77 - objekt akce "REDAKTOR"
ing. HRADÍLEK Tomáš, objekt akce "CHOVATEL" BÍŇOVEC Karel,
objekt akce "ŠAVLE I." ŠAVRDOVÁ Dolores, objekt akce
"TRASA" BEREZA Rudolf, objekt akce "PÍSEK" PAVLIŠTÍK Mi-
lan, ZUKAL Vít a další.

CH-77 se podařilo podohytit a ovládnout všechny tzv.
nezávislé iniciativy, které počaly po 21. srpnu 1988 v
Sm kraji vznikat. Zejména se CH-77 podařilo podohytit
členskou základnu tzv. Nezávislého mírového sdružení,
kde vůdčí osobností tohoto sdružení jsou v úzkém kontak-
tu se signatáři CH-77 a jsou ochotni se řídit jejími po-
kyny. Obdobně jako po celý rok, tak i v průběhu IV. čtvrt-
letí se antisocialistické síly, signatáři a stoupenci
CH-77 z Sm kraje podíleli a zúčastnili se všech akcí orga-
nizovaných pražským centrem. Plánovaným akcím místního vý-
znamu bylo včasnými preventivně-profylaktickými opatření-
mi zabráněno. Rovněž se ve většině případů podařilo zame-
zit zájmovým osobám z Sm kraje ve výjezdu na organizované,
nátlakové demonstrace v Praze a to u příležitosti 70. vý-
ročí vzniku republiky, sobotních demonstrací "Nezávislého
mírového svazu" a dalších. Na podkladě těchto opatření
v prostředí Sm stoupenců a signatářů CH-77 je diskutová-
na otázka další účasti na demonstracích v Praze a otázka
organizování vlastních nátlakových akcí v rámci Sm kraje.

Příloha č. 5: Fragment odtajněných spisů ostravské StB popisující aktivity Lumíra Salzmana, „objekta“ akce „SALÁM“, autora samizdatového časopisu Hadr (soukromý archiv Jaromíra Piskoře)

ČVS: WV : 757/117-89

Dne 29.5.1989

PŘEDVOLÁNÍ OBVINĚNĚHO

Jan K r á l , nar. 21.12.1967

jméno, příjmení a data narození

Ostrava Kunčičky ul. Výhradní č. 16/482

bydliště

Dostavte se:

k výsledku*)

k seznámení s výsledky vyšetřování - vyhledávání*)
vyšetřovateli VB

k 8. června 89 08,00
dne 19 o hod.

Odbor vyšetřování MS SNB Ostrava Na Hradbách
kam č. 19 kancelář č. 32

předmětem vyšetřování - vyhledávání je: seznámení s výsledky
vyšetřování.

Nedostavíte-li se na toto předvolání k výsledku bez dostatečné omluvy, můžete být předveden(a) (§ 90 tr. ř.); na to, jakož i možnost uložit Vám pořádkovou pokutu do Kčs 500,—, podle § 66 tr. ř. Vás upozorňuji.*)

Nedostavíte-li se k seznámení s výsledky vyšetřování - vyhledávání bez řádné omluvy a uvedení důvodů, máme za to, že se tohoto práva zříkáte a vyšetřování - vyhledávání bude skončeno, aniž byste byl(a) s jeho výsledky seznámen(a).

Jste-li zaměstnán(a), oznamte svému zaměstnavateli, že jste předvolán(a). Přineste s sebou toto předvolání a svůj občanský průkaz.

por. Wojwoda. V.

podpis

*) Nehodící se škrtnout!

MV č. skl. 373

Příloha č. 7: Soukromý koncert na zahradě v Orlové. Za plotem přihlíží policie. Fotografie pořízená před zatýkáním účastníků. Léto 1989. (soukromý archiv Jana Krále)

PROGRAM LÁSKA OOILAO

spočítat
nevypočitatelnost ženy
a do vzorce vepsat
její stálou veličinu-krásu
a proměnnou
jejích nálad

odhadnout
maximální hodnotu muže
spoléhat se
na nepřiliš velké výchylky jeho citů
a přijít na koeficient
drobných podvůdků a lží

určit
strmost křivky touhy
stanovit
viskozitu propojených rtů
a drtivou sílu objetí
obsah citu v 1 framu srdce

seřadit informace
do nul a jedniček
a čekat až počítač řekne

TI DVA SE OPRAVDU MILUJÍ

Příloha č. 8: Samizdatové vydání básní ostravského spisovatele, chartisty Jaromíra Šavrdy. Sbírkou „Posledních pár lístků“ připravili po jeho smrti Šavrdovi ostravští přátelé v roce 1989. Sbíрка několika básní nalezených v zásuvce spisovatelova psacího stolu a byla vydána k uctění jeho památky. Předmluvou tento ojedinělý výbor opatřil spisovatelův přítel Karel Biňovec. (soukromý archiv Petra Šimíčka)

Příloha č. 9: Pietní akt u hrobu Jaromíra Šavrdy v Ostravě-Hrabové u příležitosti 25. výročí jeho smrti. Ostrava 2. května 2013. Zprava Chartisté, kteří poskytli svá svědectví do této diplomové práce: Ivo Mludek, Jaromír Piskoř, Jan Král a Tomáš Hradílek (ve světlém obleku)